

له بلاو كراوه كانی مائپه ری به هه شت

كيشه ی ته كفير

له نیوان

ئه هلی سوننه و تاقمه گومراكان

نووسینی

شیخ : سعید بن علي بن وهف القحطاني

وه گيرانی

ماموستا : خليل أحمد

مائپه ری به هه شت

ba8.org

مائپه ریکی ئیسلامی زانستی په روږده یی یه و له پیناو بلاو كړدنه وهی نه و ئیسلامه یه كه سه له فی
صالح - پیغه مبه ری خوا (صلی الله علیه وسلم) و هاوډلانی (رضی الله عنهم) له سه ری بوون -
وه سه ر به هیچ گروپ و لایه نیکي چیزبی نیه.

مائپەرى بەھەشت

ئەو كىتەب و بابەت و لىكۆئىنەۋە شەرىئەتتە بىلاۋ دەكەتەۋە كە دەبنە ھۇي:

۱. شارەزا كەردنى موسولمانان و پەرۋەردە كەردنىان لەسەر رىگا راستە كەي ئىسلام، ئەمەش دەستەبەر دەبى بە گەپانەۋە بۇ پەپرەۋە رەسەنە كەي ئىسلام، كە برىتى يە لە قورئان و سوننەت، بە تېگەشتنى پېشىن و پېشەۋايانى ئوممەت.

۲. پاك كەردنەۋەي بىروبەۋەر و رەۋشتى موسولمانان، لە دياردە كەنى شىرك و كوفر و تاوان.

۳. پالاۋتن و تەصفىيە كەردنى ئاينى ئىسلام لە بىدعە و بۆچونە داھىنراۋە كان.

۴. وربا كەردنەۋەي موسولمانان لە شوپنەۋارى خراپى رىۋايەتە لاۋاز و ھەلبەستراۋە كان.

۵. پتە و كەردنى براپەتى يە كى راستە قىنە لەسەر بناغە فراۋانە جىگىرە كەي ئىسلام و نەھىشتن و كەم كەردنەۋەي دەمارگىرى مەزھەبى و حىزبى.

ئامانجىمان:

ئاشنا كەردنى كۆمەلگايە لە ئىسلامى رەسەن و دروست كەردنى تاك و كۆيەتى بۇ تېگەشتن لە سەرچاۋە كەنى كە برىتىن لە قورئاننى پېرۇز و سوننەتى صەحىح و ئاشكرا كەردنى ئەو شتانەي كە نامۇن بە ئىسلام و خراۋنەتە نىۋىيەۋە بە چەندىن دەستەۋازەي دەنگ و رەنگ و نوسراۋى لە بوارە كەنى بىروبەۋەر و رەۋشت و ئاكار و پەرۋەردە و زانست و پزىشكى و گەشەي كۆمەلەيەتى.

خودايە داۋات لى دەكەين دامەزراۋمان بىكەيت ، وتەۋفىقىمان بەدەيت بۇ ھەر كار وگۇفتارىكى جوان وچاك بەو شىۋەيەيى كە خۆت لىيى پارزىت.

ستافى مائپەرى بەھەشت

* پېشه‌کی وهرگیر :

إِنَّ الْحَمْدَ لِلَّهِ نَحْمَدُهُ وَنُسْتَعِينُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ وَنَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ شُرُورِ أَنْفُسِنَا وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا
مَنْ يَهْدِهِ اللَّهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ وَمَنْ يَضِلَّ فَلَا هَادِيَ لَهُ.

وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ.

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ﴾ [سورة آل عمران

۱۰۲].

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا
رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا﴾

[سورة النساء : ۱].

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَفُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ
وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا﴾ [سورة الأحزاب : ۷۰-۷۱].

أَمَّا بَعْدُ...

فَإِنَّ أَصْدَقَ الْحَدِيثِ كِتَابُ اللَّهِ وَخَيْرُ الْهَدْيِ هَدْيُ مُحَمَّدٍ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَعَلَى آلِهِ وَسَلَّمَ)
وَشَرُّ الْأُمُورِ مُحْدَثَاتُهَا وَكُلُّ مُحْدَثَةٍ بِدْعَةٌ وَكُلَّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ وَكُلَّ ضَلَالَةٍ فِي النَّارِ.

خوینه‌ری خوشه‌ویست : چاره‌سه‌ری بنه‌رتی بو کیسه و بابته‌کانی پښتگی

پاست له بیروباوهر و فیکر و شاره‌زایی و په‌وشت و ئاکار و ته‌واوی لقه‌کانیدا به
شته لاوه‌کیه‌کان دانانریت ، به‌لکو پیویستییه‌کی گرنکه و چاره‌نوس سازه بو
ئاراسته‌کردنی په‌وتی موسلماننیتی و پاراستن له لادان و وون بوون له پښازی

پاسته قینه ی ئیسلام .. به تایبه تی له م سهرده مه دا مروڤایه تی توشی کاره سات
بووه به دهستی جیاوازی و لادان و بلاوبوننه وه ی ئاره زووه کان و شته
روژینه ره کان .

بویه موسلمان له م سهرده مه دا و به تایبه تی له م قوناغه دژواره دا پیویستی به
پوناکیه کی پرشنگدار هیه پښگا و ئامانجی بو پوناک بکاته وه و نه و کیشه و
کۆسپانه ی دینه پښگای چاره سهری به که لک و کاریگه ریان بو دابین بکات له ژیر
رووناکی مه نه جی بیخه وشی نه هلی سوننه و جه ماعه .

به پراستی ئاشکرا کردن و ده سنیشان کردنی په گ و پشالی توندپه وه ی و
ئیرهاب و ناسینه وه ی هوکاري دروست بوونی بابه ت و گومبوی نه م سهرده مه یه .
به بیر و پای ئیمه نه م بابه ته گرنگترین و ترسناکترین و کاریگه رترین و
شیاوترین بابه ته به لیکوئینه وه و تیدا وه ستان ، چونکه موسلمانان نه مرو له
کاتیکیدا دژایه تی ده کرین به و ده سسته واژه خراپانه ی به ناو پیشکه و تنه وه
داهینراون به لام بو له ناو بردن و پوخاندن به کارده هیترین و به ململانی و شه پی
بوونه وه ، له و لاشه وه کۆمه لگه ی موسلمانان نه مرو تووشی گرفتی توندپه وه ی
بووه که میشکی ژۆربه ی خه لکی ساویلکه و نه زانی تیکیداوه ، وه که سانیکی
هه لپه رست بوونه به هه لگری ئالای توندپه وه ی و کوشتن و ئیرهاب هه ر نه وانیش له
نیوان خویندا چه ندین تاقمیان لیکه و تووه ته وه تاوه کو وایان لیها تووه یه کتر یه کتر
ته کفیر ده که ن و فه توای کوشتن و له ناو بردنی یه کتر ده دن !!!

دەبى ئەو بەزانىن توندپەوى و تۆقاندن لە خۆيەو بە رېكەوت دروست نەبوو و نەهاتوو ، بەلگە چەندىن ھۆكار و پالئەرى ھەيە ، وە ناسىنى ھۆكارەكان گرنگترىن شت^(۱) ، چونكە جۆرى چارەسەرمان بۆ ديارى دەكات ، ھىچ چارەسەريكىش بە كەلك نايەت تەنھا دواى دۆزىنەو ھۆكارەكان نەبىت ، وە ھىچ دۆزىنەو و دەستنىشانكرندىك بە كەلك نايەت تەنھا دواى ئاشكرا كردن نەبىت ، كەوا بوو ھۆكارەكانى دروست بوونى ئەم بىرۆكەيە زۆر و جۆرا و جۆرن لەوانە : ھۆكارى فيكرى و دەروونى و سىياسى و كۆمەلایەتى و ئابوورى و پەرورەدەيى ... ھتد .

كەوا بوو ديار دەى تەكفیر ئەگەر بە شىوئەيەكى گشتى و ھاوسەنگ تەماشای بكەين دەبينىن ھۆكارەكانى تىكەلن و تەنھا ناگەرپتەو بۆيەك ھۆكار ، بەلام ئەوئەندە ھەيە ئىسلام ئەمۆ دژايەتى و جەنگىكى سەختى لە گەل دەكرىت بە چەندىن شىواز و دەستەواژە بە گوێرەى بار و كات و شوین ، بەلام ھەموويان يەك ئامانجيان ھەيە كە برىتييە لەناودانى ئاينى پىرۆزى ئىسلام بە دەستى نەوەكانى ئىسلامەو !

جا خويئەرى بەرێز : دواى ئەو ھى لە ترسناكى ئەم مەسەلەيە ئاگادار بوويت بزانه (تەكفیركردن دروست نىە مەگەر بەلگە بەسەرياندا ساغ بىتەو كە بە ھوى ئەو بەلگانەو دەرکەوى كە ئەوان دژ و پىچەوانەى پىغەبەرەنن وە بى گومان و دوو

(۱) بۆ ئەم مەبەستە كتيبي : (أسباب الغلو) نوسىنى صالح السدلان بخويئەرەو زۆر بە سوودە .

دلۍ قسه و بۆچونه که یان کوفر و له دین دهرچوون بیټ^(۲)، وه (به کورتی پیویسته له سهر ئه و که سه ی ئاموژگاری و سهرزه نشتی نه فسی خوی کردبی له م مه سه له یه قسه نه کات ته نها به زانست و به لگه نه بیټ، وه ده بی وریا بی ته نها به تیگه یشتن و بۆچونی خوی که سیڅ له ئیسلام نه باته دهره وه، چونکه دهرکردن و هیئانه ژوره وه ی که سیڅ له ئیسلام و بۆ ئیسلام یه کیڅکه له شته مه زنه کانی ئاین، وه شه یتان زۆربه ی خه لکی له م مه سه له یه له خشته بردوه و خلیسکاندوه^(۳).

جا نابیت که س له م مه سه له یه بجیتته پیښی، مه گه ر به به لگه یه که له پوژی پوناک روونتر بیټ چونکه سه لمینراوه له فهرمووده صه حیه کاندایه که له کۆمه لیک له هاوه لانه وه پوایه ت کراوه که پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فهرموویه تی : ((من قال لأخیه کافر فقد باء بها أحدهما)) ئه مه له (صحیح) ی بوخاریدا، وه له (الصحیحین) دا هاتوه : ((من دعا رجلاً بالكفر أو قال : عدو الله وليس كذلك إلا حار علیه أو رجع))، وه له (الصحیح) دا به ((فقد كفر أحدهما)) هاتوه.

له م فهرموودانه ئه وه تیگه یشتین که وریا که ره وه و ئاموژگارین بۆ خراپی په له کردن له ته کفیر کردن.

(۲) بېروانه : "مجموع فتاوی شیخ السلام ابن تیمیة : (۱۲ / ۵۰۱).

(۳) ووته ی شیخ محمد عبد الوهاب، بېروانه : "الدرر السنية" : (۸ / ۲۱۷).

مانای ته کفیر و کی لای خوا کافره

ته کفیر : فه توابه کی فیه به مه بهستی حال کردنی خوینی موسلمانیک یان چنه موسلمانیک ، وه هله شانده وهی گریبهستی هاوسه رگیری و قه دهغه لیکردنی دان و وه رگرتنی میرات و له گورپنه نانی له قه برستانی موسلماناندا ، هه روه ها بیروباوه پیکي دامه زراوه که کهسی ته کفیر کراو له په حمه تی خوا ده رکراوه و ناچیت به هه شته وه ، به لکو هه تاهه تایي له ناگردا ده مینیتته وه .

شیخ ابن تیمیة په حمه تی خوی لیبی ئه لی : (ته کفیر یه کیکه له حوکمه شه رعیه کان ، هه ر کهسی پیچه وانیه شتیکی کرد به پیی ژیری (عقل) مه رج نیه کافر بیّت ، ته نانه ت ئه گه ر نکولی له هه ندی شته ژیرییه ئاشکراکانیشی کرد ئه و کهسه حوکمی کوفری به سه ردا نادریت تاوه کو قسه کهی له شه رعدا کوفر نه بیّت)^(۴) .

وه شیخ (محمد بن صالح العثیمین) ره حمه تی خوی لی بیّت ئه لی : (ته کفیر و تاوانبار کردنی خه لک به دهستی ئیمه نیه ، به لکو به دهستی خوا و پیغه مبه ری خوايه (ﷺ) ، ته کفیر کردن و تاوانبار کردنی خه لک حوکمی شه رعین ، وه ده گه ری نه وه بۆ قورئان و سوننه ت ، که و ابو و پیویسته لی کولینه وهی ته و او بکه یین ،

(۴) مجموع الفتاوى : (۱۲ / ۵۲۵) .

وه کهس ته کفیر و تاوانبار ناکړیت ته نها کهسی نه بیت قورئان و سوننه به لکه بن له سهر کافر بوون و فاسق بوونی^(۵).

وه نه وهش بزانه نسل و بناغهی کارپیټکراو نه وهیه موسلمانن کامل به موسلمان و به کامل حیساب ده کړیت تاوه کو به به لکه ی شه رعیه وه دلنیا بین که نه وانه ی له ده ست داوه ، وه دروست نیه له م مه سه له یه دا که مته رخه می بکړیت له ته کفیر کردن و تاوانبار کردن چونکه دوو مه ترسی تیا دایه :

یه که م : هه لبه ستنی درو به ناوی خواوه له حوکم و له و که سه ی به سه ریدا ده دریت .

دووه م : که وتنه ناو نه و ناتوره یه ی که بو برا موسلماننه که ی کردی نه گهر نه و سه لامه ت بیت .

له بهر نه مه پیش حوکمدان به سهر موسلمانندا به کوفر یان تاوان پیویسته ته ماشای دوو شت بکړیت :

یه که م : به لکه ی قورئان و سوننه که نه و قسه یه یان نه و کرده وهیه کوفرو تاوانه .

^(۵) بپوانه : القواعد المثلی ص : (۸۸۰، ۸۷) .

دوهم : به سهر داهاتن و بوونی نهو حوکمه به سهر که سی خاوهن ووته که یان خاوهن کرداره که به مهرجی مهرجه کانی ته کفیر و تاوانبار کردن هه بن و ته واو بن وه ریگره کان نه بن.

جیاوازی نیوان ته کفیری موتهق و که سیکی دیاری کراو

پیویسته جیاوازی بکری له نیوان ته کفیری جوړ و ته کفیر که سیکی تاییهت ، چونکه ته کفیری موتهق ته کفیری که سیکی دیاری کراو ناگه یه نی ، نه وهش له بهر نه گهری پیگریک یان نه بوونی مهرجیک .

شیخی ئیسلام (ابن تیمیة) ره حمه تی خوی لیبت نه لی : (ته کفیری گشتی وه که وه عدی گشتی وایه پیویسته باوه پمان به ره هایه تی و گشتیتی هبی ، به لام حوکمدان به سهر که سیکی دیاری کراودا که کافره یان دوزه خیه نه مه له سهر به لکه به نده و پیویستی به به لکه ی تاییهت هیه ، چونکه حوکمدان به ته کفیر له سهر بوونی مهرجه کان و نه بوونی پیگره کان ده وهستی^(۶) .

له صه حیخی بوخاریدا هاتوو له سهرده می پیغه مبهردا (ﷺ) کابرایه که هه بوو ناوی (حمار) بوو نه مه که سه عاره قی ده خواردوه و هه رجاری عاره قی ده خواردوه ده یان هیئا بو لای پیغه مبهری خوا (ﷺ) نه ویش سزای به سهردا ده دا ، کاتی زور نه مه ی دووباره کرده وه هیئا یان بو لای پیغه مبهری خوا (ﷺ) نه ویش

(۶) مجموع الفتاوی : (۱۲ / ۵۹۸) .

فرمانی کرد به سزادانی ، که سیځ نه فره تی لی کردوو ، پیغه مبهری خوا (ﷺ) فرمووی : ((لا تلغه فإنه يحب الله ورسوله)).

واته : نه فره تی لی مه که چونکه خوا و پیغه مبهری خوی خوش دهوی .

ده بیینی نه هی کردوو له نه فره تی لی کردنی له کاتیځدا به رده وام بووه له سه ر خواردنه وهی عاره ق له بهر نه وهی خوا و پیغه مبهری خوی خوشویستوو له کاتیځدا پیغه مبهری خوا (ﷺ) نه فره تی کردوو له ده تاقم : ((لعن الخمر وعاصرها ومعتصرها وشاربها وساقیها وحاملها والمحمولة إلیه وبائعها ومبتاعها وآكل ثمنها)) (7).

به لام ته کفیری مو تله ق نه وه ناگه یه نیټ ته کفیری نه وه که سه بکه یی که کردوویه تی له بهر نه گه ری شتیځ ریگر بیټ له ته کفیر.

(ابن قدامة) نه لی : (هه روه ها هه موو که سی نه زان بیټ به حوکمی شتی - که بکری حوکمی نه زانری - حوکمی کوفری به سه ردا نادریت تاوه کو نه زانی ، وه گومانی نه مینی ، وه دواي نه وهش به حه لالی بزانی) (8).

نه وهش بزانه ته کفیر دوو به شه :

(7) صحیح الجامع الصغیر رقم : (۱۸۰۲) .

(8) بیوانه : "المغنی" : (۸۶/۱) .

یه که م : ته کفیری حه تمی : نه مه ش بو نه و که سانه ی به کورتی به لگه کان
پییان گه یشتبئی و بیانووین بپریت خوشیان له نه سلدا موسلمان نه بن نه وانه ی که
قورئان و سوننه ت ته کفیری کردبن ، وه کو گاور و جولوکه و ئاگر په رستان و
په رستارانی فریشته کان و خوړ و مانگ و ... هتد .

نه مانه هه موو موسلمانان کوړان له سهر کافر بوونیان و ته کفیر کردنیان
حه تمیه و واجبه له سهر هه موو موسلمانیک ، نه م به شه نه وه یه که زانایان ووتویانه
: (من لم یکفر المشرکین أو شک فی کفرهم أو صحح مذهبهم فقد کفر) .

دووهم : ته کفیری ئیجتهادی : نه م به شه بو نه و که سانه یه دروشمه کانی
ئیسلام ئاشکرا ده که ن و خوین به موسلمان ده زانن به لام شتیکی کوفری ده که ن
دوای پوون کردنه وه ی به لگه ی تاییه ت له سهر نه و شته ته کفیر ده کریڼ .

ته کفیری ئیجتهادی بناغه ی (من لم یکفر الکافر ...) ی به سهر دا جی به جی
ناکریت ، نه گهر نه وه بکریت ده بی هه موممان کافر بین ! بو نمونه ئیمامی
نه حمده که سیك که نویژ نه کات به ته مبه لی به کافری زانیوه به لام له ولاشه وه
ئیمامی شافیعی به موسلمانانی تاوانباری زانیوه ، نه که ر نه م قاعیده یه یی به سهر دا
جی به جی بکه ین ده بی بلاین : نه حمده ته کفیری شافیعی کردووه ، وه نه حمده له
واقیعدا شافیعی به کافر نه زانیوه ، که وابوو نه ویش کافره ، ئیمه ش که سیان به
کافر نازانین که وابوو ئیمه ش کافرین ، خراپی نه م قسه یه ش زانراوه بو یه ده بی

وریا بین له به کارهینانی نه م بناغه و پپانه که له کویدا به کار دین ، نه گینا کیشیه کی گه وره دروست ده بی وه کو ئیستا که له جیهانی ئیسلامیدا دروست بووه ، نه م تاقمه نه وی تر به موسلمان نازانی و به هه مووشیانه وه جوانی و هیزی موسلمانانین له ناو بردووه .

جا به مه به سستی پوونکردنه وهی به شیك له م بابه ته گرنگه نه م کتیبه م وه رگیپاوه سهر زمانی کوردی به هیوای نه وهی موسلمانانی کورد زبان به هوی نه م خزمه تانه وه دوور بن له م گرفت و نه خوشیانه و یه کتر خوینی یه کتر نه ریژن و هه مووشیان پیژ له ئاینی پیروزی ئیسلام بگرن و برایه تی خویان بیاریژن تا وه کو لاواز و له ناو چوو نه بن .

داواکارم له خوای گه وره یارمه تی موسلمانان و پیشه وایان و گه نچ و پیرمان بدات بۆ دۆزینه وهی پیگاس پاست ، وه هه موو لایه کمان له فیتنه و ئاشووب بیاریژیت ، وه یه ک دهنگ و یه ک ریزمان بکات ، وه له هه موو هه له و تاوانیک بمانیاریژیت ، ولا حول ولا قوة إلا بالله العلي العظيم .

خلیل أحمد

که لار

پیشه کی دانه ر :

سوپاس وستایش بۆ خوی گه وره ، سوپاسی ده کهین و داوای یارمه تی ولی
خوښبوونی لیده کهین ، وه په نا ده گرین به خوا له شه پی نه فس و کرده وه
خراپه کانمان ، هر که سی خوا هیدایه تی و رینمووی بکات هیچ که سی ناتوانی
گومرای بکات ، وه هر که سی گومرا بکات هیچ که سی ناتوانی هیدایه ت و
پینمووی بکات ، وه شایه تی نه دم جگه له خوا هیچ په رستراویکی به حق نه
ته نها نه و نه بی هیچ هاوبه شیکی نه ، وه شایه تی نه دم که (محمد ﷺ) بهنده و
پیغه مبری نه وه .

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ﴾ [سورة آل عمران ١٠٢].

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا﴾ [سورة النساء : ١].

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا﴾ [سورة الأحزاب : ٧٠-٧١].

دوای ئه وه، بێگومان راستترین وته و گوشتار په راوی خوایه ، وه باشتترین ریگه و پێباز ریگای پیغه مبه ره (ﷺ) ، وه خراپترین شتان شته داهینراوه کانه ، هه موو شتیکی داهینراو له ئایندا گومراییه وه هه موو گومراییه که له ئاگردایه .

دوای ئه وه بێگومان لی کۆلینه وه و توێژینه وه له سه ره کیشهی ته کفیر (قضیه التکفیر) له نیوان ئه هلی سوننه و تاقمه کانی تر دا کاریکی زۆر گرنگه و پیویسته قوتابی عیلم ئه م بابته به باشی شاره زا ببی بۆ ئه وهی نه که ویتته هه له ی گه وره وه که هه ندی جار حوکمی ئه و شته نازانی ، له بهر ئه مه پیم خوشبوو ئه م توێژینه وه یه بکه م بۆ خۆم و هه ر که سی بیه وی له وانه ی وه کو خۆم که م توانان له م بابته زۆر گرنگه دا بۆ ئه وه ی پاش خوای گه وره پشتی پی ببه ستم بۆ دۆزینه وه ی حه ق و راستی به به لگه پوونه کانی ، وه بۆ گرنگی دان به پیی توانا بۆ ناسینی به لگه کانی ئه هلی سوننه و جه ماعه له وه ی بۆی پۆشتون و رایان له سه ری بووه له کیشهی ته کفیر کردندا بۆ زانینی ئه و به لگانه ی مونا قه شه ی تاقمه کانی تریان پی کردوو ، بۆیه ئه وه ی ئه هلی سوننه پشتیان پی به ستوو له کیشهی ته کفیر دا رونکردوو ته وه ، وه له م بواره دا کتیب و په راویکی زۆر نوسراون ئه وه ش به لگه یه له سه ر پیداغری (حرص) ی زایان له سه ر رونکردنه وه ی راستی به به لگه دروسته کانی وه له سه ر نه هیشتنی ئه و شو به انه ی که لکا ون به زهینی هه ندی که سه وه وه هه ر که سی له سه ر ئه م بابته شتیکی نویسی پی ئه وه شتیکی له خۆیه وه نه هیناوه به لکو پشت پی به سرا و له وه دا قورئان و سوننه چونکه نابی هیچ

کەسێ به کافر دابنرئ ته نهان نه وانه نه بئ که خوا و پیغمبهر (ﷺ) به کافر دایانناون بۆ هیچ کەسێ نیه حوکمی کافر بوون بدا به سەر هیچ مروقیک له نه هلی پوگه (أهل القبلة) ته نهان به و به لگه یه نه بیته که به لگه بیته له سەر دەرچوونی نه و کەسه له ئیسلام ، وه به لگه ش وەرناگیرئ ته نهان له قورئان و سوننهت و کۆرای زانایان نه بئ ، وه پیویسته نه و به لگه یه دهقیکی راشکاو بئ له قورئان یان فهرموده یه کی صه حیجی راشکاو بئ له سوننه تی پیغمبهر دا (ﷺ) .

له م نوسراوه دا نه و هم رونکردوه ته وه که پونکردنه وه ی پیویست بئ ، وه هه ولئ نه و هم داوه که پابه ند بم به باسکردنی به لگه له سەر هه موو نه وانه ی نه هلی سوننه بۆی پۆشتون له کیشی ته کفیردا پاشان گرنگیه کی زۆرم داوه به باسکردنی نه و شو به انه ی که تاقمه گومراکان ده ستیان پیوه گرتووه ، مونا قه شه ی هه موو نه مانه م کردووه که پایان له سەر بووه و بۆی پۆشتوون وه پاستی و هه قم ده رخستووه .

هه روه ها هه موو فهرموده کانی نه م توێژینه وه یه م (ته خرچ) کردووه ئاماژه م کردووه بۆ شوێنه کانی له کتیبه کانی فهرموده دا نه ک هه ر نه مه به لکوه و لم داوه به پیی توانا ته نهان فهرموده ی صه حیج باس بکه م، چونکه دوا ی په راوی خوا فهرموده یه ک ده بیته به لگه که (صه حیج) بئ له پیغمبهر وه ، وه به م

قسانه‌م نامه‌ویتی باسی چاکیتی و زیره‌کی خۆم بکه‌م چونکه که‌س ناتوانی بی‌که‌م و کوپی بی‌مه‌گر که‌سی‌خوا بیپاریزی، به‌لام به‌پی‌توانای خۆم هه‌ولم داوه‌.

داوا ده‌که‌م له‌خوای گه‌وره‌له‌وه‌ی که‌سود و قازانج‌مان پی‌ببه‌خشی‌ت و فی‌رمان بکات، وه‌سودمه‌ندمان بکات له‌وه‌ی که‌زان‌یومانه‌داوا ده‌که‌م ئه‌م کاره‌م والیبکات به‌بی‌خه‌وش ته‌نها بو‌ئو‌بی، وه‌به‌پی‌سوننه‌تی پی‌غه‌مبه‌ره‌نازداره‌که‌ی بی‌ت (ﷺ)، خوا خۆی دۆست و به‌توانایه‌به‌سه‌رئه‌وه‌دا، هه‌روه‌ها داوا له‌خوا ده‌که‌م هه‌موو موسلمانان یارمه‌تی بدات بو‌شوێکه‌وتن و مانه‌وه‌له‌سه‌ر حه‌ق، وه‌درود و سه‌لامی خوا له‌سه‌ر پی‌غه‌مبه‌رمان محمد (ﷺ) وه‌که‌سوکاری و هاوه‌لانی به‌گشتی.

(پیناسه و تیگه شته کان)

(تعاریف و مفاهیم)

١- بیباوه پری (الکفر) به فتهحه به واتای شاردنه وه و داپوشین دیت وه و تراوه : (كَفَرَ الزَّارِعُ الْبَذْرَ فِي الْأَرْضِ إِذَا غَطَّاهُ بِالْتُّرَابِ) واته : (جوتیاره که توه که ی له زه ویدا شاردنه وه نه گهر به گل دای بیوشیت) ، (الکفر) نه مه دژی باوه پره و پرسته ی (کفر نعمة الله) ، وه (کفر بنعمة الله كفوراً وكفراناً) واته : نکولی لی کردوو دانی پیا نه ناو داپوشی واته : ئینکاری لی کردوو نه چوه ژیری ، وه وشه ی (مکفر) له سهر وه زنی (مفعّل) ه^(١) واته که سیك خاوه ن چاکه بیت نکولی لی بکریت له به خششه کانیدا ، وه کافر به واتای (نکولی که ره له به خششه کانی خوا دیت ، وه پرسته ی (کافره حقه) واته : نکولی له مافه که یدا کردوو ، که وابوو بیباوه پری (کفر) بریتیه له شاردنه وه داپوشین و نکولی و ئینکاری کردنی حق و یه که م تاوانه له قورئانی پیروژدا باسکرایت خوی گه ورره فهرمویه تی : ﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ أَأَنذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ [البقرة : ٦] .

بی باوه پری گه وره ترینی تاوانه کانه هیچ تاوانیک گه وره تر نیه له سه رووی بی باوه پریه وه^(٢) ، نه وهش بزانه بی باوه پری (کفر) دوو جوړه :

(١) القاموس المحيط فصل الکاف باب الرء والمعجم الوسيط ص : (٧٩١) .

(٢) الكلمات النافعة في المكفرات الواقعة ص : (٥) .

۱- بى باوه پیهك (كفر) موسلمان له ئاینی ئیسلام دهركات ، ئەمەش پیی دهگوتري کوفری گهوره .

۲- بیباوه پیهك (كفر) كه موسلمان له ئیسلام نابانه دهرهوه ئەمەش ناو نراوه بیباوه پری (كفر) ی بچوك^(۳) .

بهویستی خوا پونکردنه وهی ئەمانه دیت کاتى باسی جوړهکانی بیباوه پری دهکەین .

۲- (الشِّرْكُ والشِّرْكَه) به كه سره ی (ش) له وشه ی (الشِّرْك) و (الشِّرْكَه) وه (ضمة) ی ش له وشه ی (الشِّرْكَه) بهیهك واتا دیت واته : بوون به هاوبهش و شهريك ، وه یه كتر شهريك كردنه وه ، وه پرسته ی (أشرك بالله) واته : شهريكی بۆ خوا پهیدا كرد .

به (شرك و موشرکی) هاتوو ، ناو لهم دوو وشهیهدا (الشرك) ه ، پرسته ی (رغبنا في شرككم : مشاركتكم في النسب)^(۴) ، كهوابوو هاوبهش دانان بریتیه له وهی هاو وینه بۆ خوا پهیدا بکهیت له کاتیکیدا ئەو به دیهیناویت ، ئەمەش گه وره ترینی تاوانه گه وره کانه كه سپینه رو به تال کره وهی کرده وهی ئاده میزاده له پاداشت ،

(۳) مجموعة التوحيد لشيخ الإسلام أحمد بن تيمية ومحمد عبد الوهاب ص : (٦) .

(۴) واته : ببینه هاوبهشتان له خزمایه تیدا واته ئاره زوو مه ندین ببینه خزم رسته ی (أشرك بالله) واته هاوبهش دانان بۆخوا له پرستن وفه رمانداریتیدا ، بیوانه : القاموس المحيط فصل الشين باب الكاف والمعجم الوسيط ص : (٤٨٠) .

وه هه ركه سى جگه له خوا له گه ل خوا دا يه كسان بكات له خو شه ويستى و په رستن و مه زداري تيدا يان شويني هه نكاو و بيروپاي مو خاليفه كانى ميلله تى ئيبراهيم بكه ویت نه وه بيگومان هاوبه ش دانهره بو خوا (مشرک) ه^(۵) .

هاوبه ش دانان سى جوړه :

جوړى يه كه م: هاوبه ش دانانكى گه وړه كه موسلمان له باز نه ي ئي سلام دهر ده كات، به لگه ش نه مه يه كه خواى گه وړه ده فه رموى : ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا﴾ [سورة النساء] (116) : .

نه مه ش چوار جوړه : هاوبه ش دانانى داوا كردن هاوبه ش دانانى ويست و مه به ست و هاوبه ش دانانى گوپرايه لى هاوبه ش دانانى خو شه ويستى).

جوړى دوو هم: هاوبه ش دانانكى بچوك موسلمان پيى له باز نه ي ئي سلام ناچي ته دهر وه وهك پوپامايى (ريا) ، خواى گه وړه فه رمويه تى : ﴿فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا﴾ [الكهف : 110].

(۵) الأجوبة المفيدة لمهمات العقيدة ص : (٤١) .

واته : نهو هی تهیه ویت به دیداری په روه ردگاری شادیت با کار و کرده و هی چاک و دروست نه نجام بدات و به هیچ شیوه یه له په رستندا هیچ که سیک نه کاته هاو له و هاوبه ش بو خوا .

وه یه کیکی تر له وانه سویند خواردنه به جگه له خوا ، پیغه مبه ر (ﷺ) فهرمویه تی : ((من حلف بغير الله فقد كفر أو أشرك)) (6).

واته : هر که س سویند به جگه له خوا بخوات نه و کوفری کردوه یان هاوبه شی داناه .

وه یه کیکی تر نه ویه کابرایه ک بللی : (خوا نه بوايه و تو نه بوايه ی ، یان خوا نه یو یستایه و تو نه تو یستایه).

جوړی سیهم : له جوړه کانی هاوبه ش دانان شیرکی شاروا یه ، هاوبه ش دانان له م نوممه ته دا شاروا تره له پویشتنی میرووله ی په ش به سر به ردی په ش له تاریکی شه ودا (7) ، وه سرینه و هی نه م جوړه شیرکه نه مه یه که بللیت : (اللهم إني أعوذ بك من أن أشرك بك شيئاً وأنا أعلم وأستغفرك من الذي لا أعلم) (8).

(6) رواه الترمذي عن ابن عمر (صحيح الترمذي) (٩٩/٢) .

(7) أخرجه الحكيم الترمذي انظر صحيح الجامع : (٣ / ٢٣٣) وتخرج الطحاوية للأرنؤوط ص : (٨٣).

(8) أخرجه الحكيم الترمذي انظر صحيح الجامع : (٣ / ٢٣٣) ومجموعة التوحيد لشيخ الإسلام أحمد بن تيمية ومحمد عبد الوهاب ص : (٦) .

واته : خوايه من په نا ده گرم به تو له وهی هاوبه ش بو تو بریار بدهم وه
من پیی بزانم وه داوی لیخو شبوون ده کم له وهی نایزانم .

(ابن کثیر) له ته فسیره کیدا ده فرموی (ابن عباس) ئه م وته یه ی فرمووه
له ته فسیری ئه م نایه ته دا : ﴿فَلَا تَجْعَلُوا لِلّٰهِ اَنْدَادًا وَّ اَنْتُمْ تَعْلَمُوْنَ﴾ [البقرة : ۲۲].

واته : شهریک و هاوتا بو خوا بریار مه دن که خو تان ده زانن په رستراو
ده بیت و به دیه پنه ر بیت .

وه فرموویه تی : (الانداد) هاوبه ش دانانه که شارواه تر و نادیار تره له
پوشتنی میرووله یه ک به سهر به ردیکی په شدا له تاریکی شه ودا.

نوه ش نه وه یه بو تری به خوا و به ژيانی تو ، فلانه که س به ژيانی خوم ،
هه روه ها بلیت : (گهر ئه م سه گه نه بوايه دزه کان پیمان ده گه شتن یان نه گهر
قازه کان نه بوايه نه وه دزه کان ده هاتنه سه رمان ، یان کابرایه ک به هاوړیکه ی بللی
نه گهر خوا ویستی و تو ویستت ، هه روه ها بللی نه گهر خوا نه بوايه و تو
نه بویتایه)^(۹).

(۹) تیسیر العلی القدير لختصار تفسیر ابن کثیر : (۱ / ۳۲) .

نه و فرموده یه ی که پیشتر باسکرا بو به لگه ی جوړی دووم له جوړه کانی شیرک که نه مه دهقی فرموده که ی پیغه مبهه (ﷺ) : ((من حلف بغير الله فقد كفر أو أشرك)) (۱۰).

(ترمذي) فرمویه تی (وه وتهی (فقد كفر أو أشرك) لای هندی له زانایان وا ته فسیر کراوه که بو گه وره کردن و ترساندن بیټ) .

به لام به لگه بو جوړی دووم فرموده ی (ابن عمر) ه که پیغه مبهه (ﷺ) گوئی له عومر بوو که دهیوت (سویند بی به باوکم ، سویند بی به باوکم بویه فرموی : ((أَلَا إِنَّ اللَّهَ يَنْهَاكُمْ أَنْ تُحَلَفُوا بِآبَائِكُمْ)) (11).

واته : وریا بن نه و جوړه سوینده مه خوځ خوی گه وره قه دهغه ی کردووه که سویند به باوکتان بخوځ .

وه فرموده ی نه بو هوریره خوی لی پازی بی له پیغه مبهه (ﷺ) دهیگر پیته وه که فرمویه تی : ((من قال في حلفه : باللات والعزى ، فليقل : لا إله إلا الله)) (12).

(۱۰) رواه الترمذي عن ابن عمر صحيح الترمذي (۹۱/۲)

(۱۱) رواه الترمذي عن ابن عمر صحيح الترمذي (۱۱۰/۴) وقال حديث حسن وانظر صحيح الترمذي : (۲ / ۹۹) .

(۱۲) رواه الترمذي عن أبي هريرة صحيح الترمذي (۹۵/۲) .

واته : هر که سئ له سویند خواردنیدا وتی : سویند بئ به (لات و عوزا)
 نه بیت بلیت : (لا إله إلا الله) .

۳ - الإلحاد / وشهی (إلحاد) و (لحد) کویه ، وه (لحد القبر) گوریچهی له
 گوردا دروست کرد ، (کمنع) واته له سهر وه زنی (منع) ، وشهی (ألحد) واته :
 گوریچهی بۆ کرد و مردووی له گورنا ، وه (ألحد إله) ده گه پیته وه بۆ لای وهک
 مانای (التحد) دیت ، وه (ألحد) لادان لئی (لا گرتن) ، دهمه قالی و مشت و مړ و
 بیانوو گرتن^(۱۳) .

سهرنجی نه وه نه دریت که فهره نکه نویکان وشهی (إلحاد) یان به کوفر
 به کارهیناوه و ته فسیر کردوه .

ده توانری پوختهی ته فسیری خاوهن ته فسیره کان (المفسرین) بۆ نه م
 وشهیه له قورئاندا بکری به وهی که لادانه له ئایینی خوا تا پلهی کوفر ، ههروهها
 (إلحاد) یان له سوره تی (الحج) دا به سه ریچی و تاوان کردن له مالی خوادا داناوه
 چونکه سه ریچی کردن له ویدا گه به راوردی که ی له گه ل شوینی تردا نه وه زور
 خراب تره^(۱۴) .

(۱۳) القاموس المحيط فصل اللام باب الدال والمعجم الوسيط ص : (۷۱۷) .

(۱۴) جهود المفکرین المسلمین المحدثین في مقاومة التيار الإلحادي ص : (۲) .

به‌رێز شیخ (عبد الرحمن الدوسري) په‌حمه‌تى خواى لیبى ده‌فه‌رموى (إلحاد) لادان و لاری بوونه له‌ حق و راستی به‌ بیروباوه‌ر و قسه‌ى پروپوچ بۆیه (لحد)ى گۆرپه‌ ناونراوه به‌ (لحد) چونكه له‌ ناوه‌ راستی گۆرپه‌ نیه و له‌ لایه‌كى گۆرپه‌ یه‌ ، كه‌وابوو مرقوفی لاری بوو له‌ پێگای خوا و دژ به‌ حوكمی خوا به‌ گومان و قسه‌ى پروپوچ و ده‌ربرپینی دوودلی به‌ (مُلحد) ناوده‌برى .

یه‌كه‌مین كه‌س كه‌ (إلحاد)یان دروست كردبى موشریكه‌كانن كه‌ له‌ ناوه‌كانی (خوا)یان دابریوه‌ بۆ به‌ته‌كانیان وه‌كو (اللات والعزى) له‌ وشه‌ى (اللال) كه‌ بریتیه‌ له‌ (إله) ، پاشان هه‌ر كه‌س ئیلحاد بكات له‌ ناو و سیفاته‌كانیدا و له‌ واتا ئاشكراکانی لای بدات ئەوه‌ ئه‌و كه‌سه‌ پێى ده‌گوترى (مُلحد)(15) .

٤ ـ دوو‌پووی (النفاق) له‌ زماندا :

(النفاق) : له‌ زمانى عه‌ره‌بى دا به‌ كونێك ده‌گوترى له‌ زه‌ویدا دوو سه‌رى هه‌بیّت ، له‌ كتیبى (التهدیب) دا هاتوه‌ : به‌ كونێك ده‌گوترى شوینی چوونه‌ ژوره‌وه‌ و ده‌رچوونی هه‌بیّت ، وشه‌ى (النفاق والنفاقاء) به‌ كونی مارمێلكه‌ و گۆرپه‌لکه‌ نه‌ ده‌گوترى ، وه‌ گوتراوه‌ (النفاق والنفاقاء) شوینیکی نه‌رمیانه‌ كه‌ گۆرپه‌لکه‌ نه‌ له‌ كونه‌كه‌یدا دروستی ده‌كات ناسکی ده‌كات وه‌ بۆ ده‌رچوون ئە‌گه‌ر له‌ ده‌روازه‌ى كونه‌كه‌وه‌ شتێك بۆی هات ئە‌وه‌ به‌ سه‌رى له‌و ناسکییه‌ى كه‌

(١٥) الأجوبة المفيدة لمهمات العقيدة لعبد الرحمن الدوسري ص : (٤) .

کردوویه تی ددهات و خوی دهرباز دهکات ، وه (نَقُّ الیربوع) به (فته تی پیتی ق) ، وه وشه ی (انتفق) واته له کونه که ی دهرچوو ، وه (نَقُّ الیربوع تنقیقاً و نفاق) واته چووه ته شوینیکی ناسکی بو دهرباز بوون .

زاراوه ی (المُنَافِق) واته دووړو له ئایندا ، له مه وه وهرگیراوه (نفاق) به (ژیری پیتی ن) کرداری که سه که یه .

دووړو له ئیسلامدا به و مانایه دیت له پویه که وه بجیته ناو ئیسلامه وه و له پویه کی تره وه دهرچیت^(۱۶) هروها وه که له م فهرموده یه دا هاتوه له نه بو سه عیدی خودری یه وه خوی لی پازی بیت نه لی پیغه مبه ر (ﷺ) فهرموویه تی : ((لتبعن سنن الذین من قبلکم شیراً بشیر و ذراعاً بذراع حتی لو دخلوا جحر ضب لاتبعتموهم ، قلنا یا رسول الله : الیهود والنصارى ؟ قال : فمن؟)) (۱۷) .

واته : ئیوه نه ی گروی موسلمانان شوینی ریبازه کانی ئومه ته کانی پیش خوتان ده که ون بست به بست بال به بال ته نانه ت نه گهر نه وان چوبنه ناو کونی مارمیلکه وه ئیوه ش دویان ده که ون ، ئیمه ش گوتمان نه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) : مه به ست گاور و جوله که یه ؟ فهرمووی : نه ی کی ؟

(۱۶) النفاق آثاره ومفاهیمه للشیخ عبد الرحمن الدوسري ص : (۱۰۵ - ۱۰۶) .

(۱۷) مسلم : (۴ / ۲۰۵۴) .

دووړووی له شه رعدا :

وهك (ابن كثير) ده فهرموئ دووړووی بریتیه له درخستنی چاکه و
شاردنه وهی خراپه ، دووړووی چنه جوریکه :

جوریکیان دووړووی بیروباوړه : نه وهیه که خاوه نه که ی له ئاگردا به
مه تاهه تایی ده هیلتته وه .

وه جوریک کی کرداریه (عمل) ی : نه مهش گه وره ترین تاوانه ، (ابن جریر)
فهرمویه تی : (کرده وهی مرؤفی دووړو پیچه وانه ی و ته که یه تی ، نه ینیه که ی
پیچه وانه ی ئاشکراکه یه تی ، پارووی پیچه وانه ی درو یه تی ، دروده شتی
پیچه وانه ی په نهانییه تی)^(۱۸).

(۱۸) تفسیر ابن کثیر : (۱ / ۴۷) له تفسیری نایه تی : ﴿وَمِنَ النَّاسِ مَن يَقُولُ آمَنَّا بِاللَّهِ وَيَا أَيُّهَا الْآخِرِ وَمَا هُمْ بِمُؤْمِنِينَ﴾ [سورة البقرة : (۸)] .

جوړه کانی دووړووی

دووړووی دوو جوړه:

یه که م : دووړووی بیرو باوړ ، نه مه ش شه ش جوړه :

۱ - باوړ نه بوون به پیغمبر (ﷺ) وه به دروختنه وهی.

۲ - یان باوړ نه بوون و به دروختنه وهی هندی له وهی پیغمبر (ﷺ) پی پوهانه کراوه.

۳ - یان بق بوونه وه له پیغمبر (ﷺ) .

۴ - یان بق بوونه وه له هندی له وهی که پیغمبر (ﷺ) پی پوهانه کراوه.

۵ - یان دلخوش بوون به لاواز بوونی ئاینه که ی پیغمبر (ﷺ) .

۶ - یان رقبونه وه له سر که وتنی ئاینه که ی پیغمبر (ﷺ) .

خواهنی نه م شه ش جوړه له هره ژیره وهی ئاگری دوزه خه^(۱۹).

جوړی دووهم : دووړووی کرداری ، نه مه ش پینج جوړه:

۱ - کاتی قسه ی کرد درو بکات.

(۱۹) مجموعة التوحيد للشيخ أحمد بن تيمية والشيخ محمد بن عبد الوهاب ص : (۷) .

۲ - کاتی به لینی دا نه بیاته سهر.

۳ - کاتی سپارده ی لادانرا خیانه تی لی بکات.

۴ - کاتی کیشی هه بی به ناهه ق ره فتار بکات.

۵ - کاتی په یمانی به ست بیشکینیت و غه دری تیا بکات^(۲۰).

ئهم جوړه دووړوویی خاوه نه که ی له ئیسلام ناباته دهره وه ، ئهمه دووړوویی بچوکه .

به لگه له سهر دووړوویی کرداری و جوړه کانی ئه مانه یه :

۱ - له (عبداللهی کوړی عمر) هوه د هه رموی پیغه مبه ر (ﷺ) فه موویه تی :
((أربع من كن فيه كان منافقاً خالصاً ، ومن كان فيه خلة كان فيه خلة من نفاق حتى يدعها ، إذا حدث كذب ، وإذا عهد غدر ، وإذا وعد أخلف ، وإذا خاصمة فجر))^(۲۱).

واته : چوار سیفه ت هه ن هه ر که س ئه و چواره ی تیدا هه بیت ئه وه دووړووی ته واوه ، وه هه ر که س یه کیک له وانه ی تیدا هه بیت ئه وه سیفه تیک له سیفاتی دووړوویی تیدایه تا وازی لیدینی ، سیفه ته کان ئه مانه ن : ئه گه ر قسه ی کرد

(۲۰) مجموعة التوحيد للشيخ أحمد بن تيمية والشيخ محمد بن عبد الوهاب ص : (۷) .

(۲۱) صحيح مسلم : (۷۸/۱) .

درود دکات ، کاتې په یمان ده به ستيټ د هیشکيټیت و غه در دکات ، کاتې به لټن
ده دات نایباته سهر ، کاتې کیشی هه بی به ناهه ق پره فتار دکات .

۲ - له (أبو هريرة) وه خوی لی پازی بی پیغه مبهه (ﷺ) فهرمویه تی : ((آیه
المُنافق ثلاث إذا حدث كذب ، وإذا وعد أخلف ، وإذا أؤتمن خان)). (22)

واته : نیشانه ی دووړو سې شته : نه گهر قسه ی کرد درو دکات ، وه نه گهر
به لټنی دا نایباته سهر ، وه نه گهر سپارده ی لا دانرا خیانه تی لی دکات .

(۵) بی ئاینی (الزندقه) (الزندق) به (که سره ی پیتی ن) واته بت
پهرستی یان نه وه ی باوه پی به خوی تاریکی و خوی پووناکی هیه یان نه وه ی
باوه پی به پوژی دواپی و په روه دگاریتی خوا نیه ، یان نه وه ی کوفر ده شاریت ته وه
و خوی به ئیماندار دهرده خات (۲۳) .

شیخی ئیسلام (ابن تیمیه) ره حمه تی خوی لی بی نه فهرموئ : (الزندق)
لای شهرعزانه کان بریتیه له و دووړو وانه ی سهرده می پیغه مبهه (ﷺ) که بریتیه له
دهرخستنی ئیسلام و شاردنه وه ی جگه له و ، گهر ئاینیک بی له ئاینه کان وه ک
جوله که و گاور و جگه له وانه ش یان باوه په نه بوون به خوا و پوژی دواپی و
کرده وه ی چاکه ، هه ندی خه لکی تر ده لټن : زندق بریتیه له بی باوه پی (نکولکار

(۲۲) صحیح مسلم : (۷۸/۱) .

(۲۳) القاموس المحيط فصل الزاي باب القاف .

الجاحد) ، ئه مهش له زاراوهی زۆربهی (أهل الکلام) و عاممه تی خه لک و نهوانه ی بیروباوه پری خه لکیان له میژودا نووسیوه ته وه ، به لام زندیق که شه رعزانه کان قسه یان له حوکمیدا کردووه پای یه که مه چونکه مه به ستیان جیا کردنه وه ی باوه پدار و بی باوه ره ، وه موسلمان و پاشگه ز بوو ، وه نه وه ی به ئاشکرا بی باوه پری خو ی نواندووه یان به نه یی ، ئه م حوکمه ی شه رعزانه کان دوا یانه ئه م جوړه ی بی باوه په کان و پاشگه زبووه کان ده گریته وه هه رچه نده پله یان له بی باوه پری و پاشگه زبووه نه وه دا جیاواز بیته چونکه خوای گه وره چو ن هه والی پیداوین باوه پ زیاد ده کات ئاواش هه والی پیداوین بی باوه پیش زیاد ده کات وه ک نه فه رموی : ﴿إِنَّمَا النَّسِيءُ زِيَادَةٌ فِي الْكُفْرِ﴾ [سورة التوبة (37) :] .

واته : به راستی دواخستن و دهسکاری کردنی ئه و مانگانه ی که جهنگ تی یاندا هه رامه بو کاتیکی تر سه رکه شی و پوچونیکی زیاتره له کوفرو خوانه ناسیدا .

وه که سیك نو یژ نه کات یان پایه یه کی تر له پایه کانی ئیسلام نه کات یان ئه و که سانه ی تاوانه گه وره کان ده که ن ، هه روه ها وه ک خوای گه وره هه والمان پی ده دات که هه ندی له کافره کان سزایان زیاتره له هه ندیکی تریان به م ئایه ته که ده فه رمویت : ﴿الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ زِدْنَاهُمْ عَذَابًا فَوْقَ الْعَذَابِ بِمَا كَانُوا يُفْسِدُونَ﴾ [سورة النحل (88) :] .

واته : نه وانه ی که بی باوه پوون و بهر به ستیان ده خسته سر پیاوی خوا و کوسپیان داده نا له بهرده م ئایینی خوادا سزای ترمان بو زیاد کردوون جیاواز له و که سانه ی نه م شتانه یان نه کرد بیټ .

نه مه بنچینه یه کی گرنگه له م مه سه له یه دا ، چونکه زور له وانه ی له مه سه له کانی ئیمان و کوفردا قسه یان کردووه بو ته کفیر کردنی که سانی لاریپوو ، تیپینی نه م شته یان نه کردووه و جیاوازیان له نیوان جوکمی پوالت و ناخدا نه کردووه له کاتی که نه م جیاوازییه سه لمینراوه به ده قی (متواتر) و کوپرای زانراوی زانایان به لکو له ئیسلامدا به لگه نه ویسته ، هر که س له م مه سه له یه دا ورد بیټه وه ده زانیت زور که س له نه هلی بیدعه لاریپوووه کان پیده چیټ باوه پردار بیټ و به هله دا چوبیټ و نه زانیت نه وه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) هینا بیټی ونبوبیټ له وه دوور نییه دووپوو و بی باوه پ بیټ پیچه وانه ی ناخی ده رخات^(۲۴) .

^(۲۴) برهوانه : فتاوی شیخ الإسلام ابن تیمیة : (۷ / ۳۷۱) .

(ترسناکی لاری بوون له شهر له کیشی ته کفیردا)

نه وهی پیوښته لیږدها بیکهینه بنچینه و بنهما (حوکمی کوفر دان به سهر هر مروفیکدا حوکمیکی ترسناک و مه ترسی داره) له بهر نه وهی چند شتیګ له سهر نه و حوکمه بنیات دهنریت که زور ترسناکه له وانه :

۱ - دروست نیه خیزانه که ی له گه لیدا بمینیتته وه و پیوښته له یه ک جودا بکړین چونکه ئافره تی موسلمان نابیت خیزانی مروفی بیباوه پر بیت به به لگه ی کوږای بی گومانی زانایان (الإجماع المتیقن).

۲ - مناله کانی دروست نیه له ژیر ده سه لاتیدا بمیننه وه چونکه نازانری چیان به سهر دیت و ترسی به کافر کردنیان هیه چونکه نه وانه نه فامن و ترس هیه کاریان تیبتکات نه و مندا لانه ش سپارده ن له گهر دنی هه موو کوومه لگای ئیسلامیدا.

۳ - مافی دوستایه تی و سهر خستنی له لایه ن کوومه لگای ئیسلامیه وه له ده ست داوه ، له دوا ی دهرچوونی له و کوومه لگه یه و کوفری ئاشکرا و پاشگه ز بوونه وهی پوونی راگه یاند ، له بهر نه مه دور که وتنه وه لی پیوښته ، وه پیوښته ئابلوقه یه کی نه ده بی بخریته سهر تا به ئاگا دیتته وه و ده گهریتته وه سهر بیر و هوشی خو ی.

۴ - پېوېسته له مه حکه مه ی ئیسلامیدا دادوهی بکړی بو نه وهی حوکمی پاشگهز بونه وهی تیدا نه نجام بدری له دواي په شیمان بوونه وه و نه هیشتنی شوبهه کانی و به لکه بو هیئانه وه .

۵ - نه گهر هاتوو مرد حوکمی موسلمانیتي بو نه نجام نادری ناشوری و نویژی جه نازهی له سهر ناکری و له گورپستانی موسلمانان نانیزری و میراتیشی لی وهرناگیری هه روه ها میراتیشی پینادری نه گهر که سیکی بمری موسلمان بیت .

۶ - گهر هاتوو له سهر بی باوه پی مرد شایسته ی نه فره تی خوايه و به هه تاهه تایي له دوزه خدا ده مینیتته وه .

نه م حوکمه ترسناکانه وا پېوېست ده کات له سهر نه و که سه ی هه ستا به ته کفیر که له سهره خو بیت و چند جاریک مه سه له که تاوتوی بکات پيش نه وهی شتيک بلیت یان حوکمی ته کفیر بدات .

۷ - پارانه وهی سوز و به زه یی و داواي لی خوشبوونی بو ناکری چونکه خواي گه وره ده فره رموی : ﴿مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَنْ يَسْتَغْفِرُوا لِلْمُشْرِكِينَ وَلَوْ كَانُوا أُولِي قُرْبَىٰ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُمْ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ﴾ [سورة التوبة : (113)].

واته : بو پیغه مبهرو نه وانه ی که باوه پریان هیئاوه ره وانیه داواي لی خوشبوون بو موشریک و هه لکه راوه کان بکه ن عه رچه نده نه وانه خزمی نزیکیش

بن دواى ئه وهى كه بۆيان روون بووه ته وه كه به پاستى ئه وانه نيشته جيى دۆزه خن

شیخ عبد الرحمن بن ناصر السعدي رحمه تي خوی لیئی فہرمویہ تی : (به کافر زانین و ته کفیر کردن مافی خوا و پیغمبره (ﷺ) که وابو هیچ که س کافر نیه ئه وه نه بی که خوا و پیغمبر (ﷺ) به کافری دانه نیی) (۲۵).

(۲۵) إرشاد أولي البصائر والألّباب لنيل الفقه بأقرب الطرق وأيسر الأسباب ص : (۱۹۸) .

(مه زهه بی ئه هلی سوننه و جه ماعه له کیشی ته کفیردا)

به شی یه که م :

١ - پیناسهی مه زهه بی ئه هلی سوننه و جه ماعه .

٢ - پوونکردنه وهی به لگهی مه زهه به که یان .

پیناسهی مه زهه بی ئه هلی سوننه و جه ماعه :

پیغه مبهه (ﷺ) هه والی پیداوین که ئوممه ته که ی له دوا ی خوی ده بیته
حه فتاوسی به شه وه هه روه ها پیی را که یاندووین ته نها یه کی که له وانه سه رفراز بووه
و ئه وانی تر له ناو ئاگردان ، بۆیه پرسیا ری لی که راوه ئه و کۆمه له سه رفراز بووه
کییه و سیفه تیان چیه ؟ له وه لامدا فه رموویه تی : هه رکه س له سه ر ئه وه بیته که
هاوه له کانی له سه ری بوونه ، له م پۆژگا ره دا هیچ کام له م تاقمانه نابینین
کرده وه کانیان به گویره ی سوننه تی پیغه مبهه (ﷺ) و هاوه لانی بیته جگه له
ئه هلی سوننه و جه ماعه نه بیته (٢٦).

پیغه مبهه (ﷺ) فه رموویه تی : ((افترقت الیهود علی إحدى وسبعین فرقة ، فواحدة
فی الجنة وسبعون فی النار ، وافترقت النصارى علی اثنين وسبعین فرقة ، فإحدى وسبعون

(٢٦) الفرق بین الفرق لعبد القاهر البغدادی ص : (٣١٨) به ده ده ستکاری به وه .

في النار وواحدة في الجنة ، والذي نفسي بيده لتفترقن أمتي على ثلاث وسبعين فرقة ،
فواحدة في الجنة واثنان وسبعون في النار)). (27)

خاوهن حهق و راستی ته نها ئه هلی سوننه و جه ماعه ن و جگه له وان
ئه هلی بیدعه و گومرایین ، ئه هلی سوننه و جه ماعه واته هاوه لانی پیغه مبه ر (ﷺ)
و هه موو ئه وان ه ی شوینی پچه ی ئه وان که وتوون له شوین که وتوان (تابعین)
په حمه تی خویان لی بی ، پاشان هاوه لانی فه رمووده و شه رعزانانی شوین که وته ی
فه رمووده ، پشت به پشت تا ئه م پوژگاره ی ئیمه ، وه هه موو موسلمان ی ئه وان
بکات به سه رمه شق و ماموستا له خو ره لات و خوړئاوی زه ویدا په حمه تی خویان
لی بی (۲۸).

ئه هلی سوننه و جه ماعه له باسی ناو و سیفات هکان و ئایه ته کانی خوادا
ناوه ندن (وسط) ن له نیوان (أهل التعطيل) که بی باوه پڼ به ناو و ئایه ته کانی و
راستی تی سیفه ته کانی په کده خه ن تا ده ی شو به یڼن به نه بوو و مردوو ، له گه ل (أهل
التمثيل) دا ئه وان ه ی نمونه ی خراپ ده ده نه پال خوی گه وره ، وه به
دروست کراوه کانی ده ی شو به یڼن ، به لام ئه هلی سوننه و جه ماعه بپروایان به هه موو
ئه و سیفه تانه ی خوی گه وره هه یه که خوی پی وه سف کردوو و ئه وان ه ی که
پیغه مبه ر (ﷺ) وه سفی خوی پی کردوو .

(۲۷) أبو داود وأحمد والترمذي عن عوف بن مالك وانظر : صحيح الجامع الصغير للألباني : (۳۵۷ / ۱) .

(۲۸) الفصل بين الملل والنحل لابن حرم : (۲ / ۱۱۳) .

به بى دەس تى وەردان و له کارخستن و چۆنیه تی و ویک چواندن ، نهلی سونه له باسی به دیهینه ری و کار به دهستی خوادا ناوهندن له نیوان بى باوهپان به توانا و دهسلاتی خوا نهوانه ی بى باوهپن به توانای تهواو و ویستی تهواوی خوا و به دیهینه ری خوا بۆ هه موو دروست کراوهکانی له گه ل تیکده رانی ئاینی خوادا (نهوانه ی ده لئین مرو ف و ویست و ده سلالات و کرده وه ی به دهستی خو ی نییه) به مانه فه رمان و قه دهغه کراو و پاداشت و تۆله له کار دهخن به مانه جیگه ی موشریکه کان ده گرنه وه نهوانه ی دهیان وت : ﴿لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَشْرَكْنَا وَلَا آبَاؤُنَا وَلَا حَرَمًا مِنْ شَيْءٍ﴾ [الأنعام: ۱۴۸].

واته : نه گه ر خوا بیویستایه هاوه لمان بۆ بریارنه ده دا ، باوباپیریشمان موشریک نه ده بوون ه یچ شتیکیشمان له خو مان ه رام نه ده کرد .

نهلی سونه باوهپیان به وه هه یه خوی گه وه به سه ره موو شتیکیدا به ده سلالات و به توانایه ، ده توانی ت پینموی به نه ده کان بکا و دلایان بگوپی وه نه وه ی خوا بیه وی ده بی ت نه وه ش نه یه وی به ه یچ شیوه یه ک نابیت ، وه ه یچ شتیکی له مولکی خوادا پوونادات گه ر نه یه وی ت وه بى توانا نیه له نه نامدانی نه وه ی بیه وی ت ، وه باوهپیان به وه هه یه که خوا به دیهینه ری هه موو شتیکی (خود و سیفات و هه ل سوکه وتیشی) ، وه باوهپیان وایه به نه ده ویست و توانا و کرده وه ی به دهستی خو یه تی ، وه ناوی لی نانین (جبور) زۆر لی کراو چونکه زۆر لی کراو نه وه یه زۆری لی بکری به پیچه وانه ی ویست و توانای خو یه وه ، خوی گه وه

به ديهينه ری خوی و ويسته که یه تی ، هاویننه ی نیه بویه هیچ شتی که له خوا ناچی نه له خود و نه له سیفات و کرده ویدا.

وه ئه هلی سوننه له باسی ناوه کانی خوا و ئه حکامه کان و په یمان به به ههشت (وعد) و په یمان به دۆزهخ (وعید) دا ناوهندن له نیوان تاقمی (الوعیدیه) دا ئه وانه ی موسلمان ی خاوهن تاوانه گه وره کان به دهرنه چو له ئاگردا داده نی و ده لاین به ههتا هتایی تییدا ده میننه وه ، وه له بازنه ی ئیمان به یه کجاری دهریان ده په رینن ، وه باوه رپیان به شه فاعه تی پیغه مبه ر (ﷺ) نیه ، ئه مه و له گه ل تاقمی (المرجئة) ئه وانه ی ده لاین باوه رپی پیاوخراپ و ناپاکان (الفساق) وه ک باوه رپی پیغه مبه ران - درود و سه لامی خویان له سه ربی - وه ک یه ک وایه ، وه کرده وه ی چاکه حقی به سه ر باوه رپه وه نیه و بی باوه رپن به سزای دۆزهخ و تۆله وه رگرتنه وه به یه کجاری ، به لام ئه هلی سوننه و جه ماعه باوه رپیان وایه پیاوخرایانی موسلمان هه ندی باوه رپیان هه یه و بنچینه ی باوه رپیان ته واوه به لام ئه وهنده ئیماندار ی ته واو نین که یه کسه ر پیی بچنه به ههشت ، وه باوه رپیان وایه به ههتا هتایی له ئاگردا نامیننه وه به لکو ئه وه ی به قه د ده نکه جۆیه ک یان به قه د خه رته له یه ک (گۆله زه رده) باوه ر له دلیدا هه بی ده هینریتته دهره وه وه ، باوه رپیان به وه هه یه پیغه مبه ر (ﷺ) شه فاعه ته که ی هه لگرتوه بو خاوهن تاوانه گه وره کان له ئوممه ته که ی.

ههروهها له باسی هاوهلانی پیغه مبهردا (ﷺ) رهزای خویان لی بی ناوهندن له نیوان (الغالیة) ئهوانه ی زیاده پرهوی ده کهن له حقی ئیمامی عه لیدا خوی لی پازی بی که به باشتی دهزانن له (أبوبکر و عمر) خویان لی پازی بی و باوه پریان وایه تاوان ناکا و پارێزراوه له هه موو هه له یه که وه ده لێن هاوه لانی پیغه مبهردا (ﷺ) زولم و سته میان کردووه و خه لکیان به (فاسق) داناوه و له دوی خویان ئومه تیان به کافر داوه ته قه له م وه هه ندی جار به خوا و پیغه مبهردی دهزانن ! ئه هلی سوننه ناوهندن له گه ل ئه مانه و تاقمی (الجافیة) ئهوانه ی باوه پریان وایه هه ردوو پیشه و (عثمان و علی) کافر بونه ته وه وه خوینی خویان و خوشه ویستانیان و دوستانیان هه لال کردووه وه جوین دان و قسه ی خراپ پی و تنیان به چاک داناوه وه په خنه ده گرن له خیلافهت و پیشوایه تی ئیمامی عه لی خوا لی پازی بی .

وه ههروهها ئه هلی سوننه و جه ماعه له هه موو شته کانداناوهندن چونکه ده ستیان گرتوو به قورئان و سوننهت و ئه وه ی هاوه لان و شوین که وتوانیان له سه ری پیکهاتوون .

ئه نجا مه زه به ی سوننه و جه ماعه له کیشهی ته کفیردا ناوهندن له نیوان هه ردوو مه زه به ی (الإرجاء ، الوعیدیة) دا .

نهلی سونه ئه لاین : بهنده ی موسلمان گهر ته و بهی کرد له تاوانه که ی خوا لئی خوش ده بی وه ئه گهر ته و بهی نه کرد ئه و له ژیر ویستی خوادا ده مینیه وه ئه گهر خوا ویستی لی خوشبوونی بی لئی خوش ده بی و ئه گهر بیه وی سزای بدات سزای دعات له بهر ئه م ئایه ته : ﴿قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ* وَأَنِيبُوا إِلَى رَبِّكُمْ وَأَسْلَمُوا لَهُ﴾ [سورة الزمر : (۵۳ . ۳۴)].

واته : ئه ی پیغه مبه ر (ﷺ) پیا یان بلی خوا ده فهرمویت : ئه ی بهنده کانم ئه وانه ی که خۆتان گونا هبار کردووه و تاوانتان زۆره نائومید مه بن له په حمه تی خوا چونکه ئه گهر به راستی ئیوه ته و بهی راست و دروست بکه ن خوا له هه ر هه موو گونا ه و هه له کانتان خوشده بیته چونکه ئه و خوا به لی خوشبوو و لی بورده یه و زۆر به سۆز و میهره بانیشه ، هه ول بده ن هه میشه و به رده وام دلّتان لای خوا بیته و بگه ریته وه بو لای په روه ردگارتان و ته سلیمی ئه و بن .

نهلی سونه مه زه به یکه له نیوان دوو مه زه بدا له نیوان نه وانه ی ده لاین تاوان کردن هیچ زیانی نیه بو باوه ر ، وه له نیوان نه وانه ی ده لاین خاوه ن تاوانی گه وره به هه تاهه تای ی له ئاگردا ده مینیتته وه .

نهلی سونه و جه ماعه ئه لاین بهنده کان فه رمانیا ن پی کراوه به چاکه کردن و تاوانیا ن لی قه دهغه کراوه ، سزاده درین له سه ر ئه نجامدانی تاوان و

پاداشت ده درینه وه له سه رمل که چی و کرده وهی چاکه ، ئه گه ره په شیمان نه بنه وه له تاوان کردن ئه و سزاده درین یان خوا لیان خوش ده بیت.

هه روه ها ئیمان لای ئه هلی سوننه و جه ماعه زیاد ده کات و که م ده بی به چاکه زیاد ده کات و به تاوان که م^(۲۹) .

خوای گه وره ده فهرموئ : ﴿وَإِذَا مَا أَنْزَلَتْ سُورَةً فَمِنْهُمْ مَّنْ يَقُولُ أَيُّكُمْ زَادَتْهُ هَذِهِ إِيْمَانًا فَآمَنَ الَّذِينَ آمَنُوا فَزَادَتْهُمْ إِيْمَانًا وَهُمْ يَسْتَبْشِرُونَ﴾ [سورة التوبة : (124)].

واته : کاتیک سوره تیک له قورئان دابه زینرا هه ندیک له دوو پرووه کان به گالته پی کردنه وه ده لئین : کیتان به م سوره ته باوه پی زیاد کردوه جا ئه وانیه باوه پریان هینابوو ئه وه ندهی تر باوه پی به وتر کردن ئه وانیش مژده به یه کتر ده دن ده رباره ی سه رکه وتن و خوشی هه ردوو جیهان .

خاوه ن تاوانی گه وره ئیمانی ته واو نیه و که م و کوپی تیدایه ، ئیمانداره به هوی ئیمان هه وه و خراپ و ناپاکه (فاسق) له به هوی تاوانه که یه وه ، هه روه ها ئه هلی سوننه ناوهندن له هاوه له کانی پیغه مبه ردا (ﷺ) ده لئین : هاوه له کانی پیغه مبه ر (ﷺ) هه موویان پیایو چاکن له گه ل ئه وه شدا نالئین تاوانی له کوفر بچو کتر ناکن به لام ئه وه نده چاکه یان هه یه دایده پویشی ، ئه و پیز و حورمه ته یان

(۲۹) الأجوبة المفيدة على أسئلة العقيدة ص : (۵۸) .

بۆ داده نین که خوا و پیغه مبهەر (ﷺ) بۆی داناون ، زیاده پرهوی له ئیمامی (عهلی) دا ناکهن و (أبوبکر و عمر) ته کفیر ناکهن به لکو خوشیان دهوین و (عهلی و معاویه) به گومرا نازانن به لکو چاکترینی ئوممهت ئه بو به کره پاشان عمر پاشان عثمان پاشان عهلی^(۳۰) .

پیشهوا (طحاوی) په حمهتی خوی لییی فهرمویه تی : (ئیمه ی ئه هلی سوننه هیچ کهس له ئه هلی پرووگه (قیبله) به کافر نازانین به کردنی هیچ تاوانیک^(۳۱) ئه گهر چه لالی نه کات وه نالین تاوان کردن زیانی نیه له گهل ئیماندا ، وه هیوادارین لای خوا له چاکه کارانی ئیمانداران خوش ببی و به په حمهتی خوی بیان خاته به ههشته وه ، ئەمین نابین ، وه شایه تی چونه به ههشت بۆ هیچ کهس نادهین^(۳۲) ، وه له خوی گه وره داوی لی خوشبوون بۆ خراپه کاریان ده کهین .

ههروه ها (طحاوی) ده فره موئ : (ئه هلی پرووگه که مان به موسلمان و ئیماندار ده زانین مادام دان به وه دا بنین که پیغه مبهەر (ﷺ) پیی هاتوو ، وه به هه موو ئه وانه ی فره مایشتی پی کردوو وه هه والی پیداوین باوه پردارن) پیغه مبهەر

(۳۰) الأجوبة المفيدة على أسئلة العقيدة ص : (۶۰) .

(۳۱) به مهرجیک خودی تاوانه که خوی کوهر نه بیئت ، مه بهستی (طحاوی) یش ئه وه یه چونکه له م دیره دا به ره پهرچی (خوارج) ده داته وه - وه رگیڤ -

(۳۲) ته نه ها ئه وانه نه بیئت که به به لکه شایه تیان بۆ دراوه که به فره مووده کان دیاری کراون .

(ﷺ) فہرموویہ تی : ((من صلی صلاتنا واستقبل قبلتنا وأکل ذیحتنا فهو المسلم له ما لنا وعليه ما علينا)). (33)

واته : هر که س نه و نویژہ بکات که ئیمه دهیکهین و پروو بکاته پرووگه که مان و سه رپر اومان بخوات نه وه موسلمانہ و مافی به سه رمانه وه هیه و مافمان به سه ریه وه هیه .

پیشہ وا (طحاوی) پر حمه تی خوی لیبی به م قسانه ی ئاماژہ بو نه وه دهکات ئیسلام و ئیمان (یه کیکن) ، وه موسلمان به کردنی تاوان نه گهر حه لالی نهکات له ئیسلام ده رناچیت ، وه مه به ست له نه هلی پرووگه که مان نه وانه ی خویان به موسلمان ده زانن وه پروو ده که نه که عبه هر چنده خاوه ن ئاره زوو بن یان له تاوان باران بن به مهرجی شتی که له وه ی که پیغه مبه ر (ﷺ) پیی هاتووہ پی به درو نه خاته وه (۳۴) ، نه هلی سونه پیکهاتوون له سه ر نه وه ی نه نجام ده ری تاوانه گهره کان به خاوه ن کوفری وا دانانری که به یه کجاری له ئیسلام بیته ده ری وه کو (خه وارچ) وتویانه .

نه گهر به مه کافر بی و له ئیسلام بچیته ده ری ، نه وا به (مُرتد) هه لگه پراوه ده زمی ردری و ده کوژی له هه موو حاله ته کاندایا وه لیبور دنی خاوه ن کوژرا و

(۳۳) البخاري والبيهقي سلسلة الأحاديث الصحيحة رقم : (۳۰۳) .

(۳۴) شرح العقيدة الطحاوية ص : (۳۵۰) .

قه بول ناکرئ ، وه له کاتی زینا و دزی و خواردنه وهی مهیدا (حد) هکانی به سهردا جئ به جئ ناکرئ ، وه خراپی و به تالی ئه م قسه یه ش له ئاینی ئیسلامدا زانراوه ، ئه هلی سونه پیکهاتوون له سه ر ئه وهی تاوان کردن مروؤ له ئیسلام و ئیمان دهرناکات و نایان خاته ناو کوفره وه ، وه له گه ل کافراندا به هه تاهه تای له ناو دۆزه خدا نامیینه وه وهک (معتزله) وتویانه^(۳۵) ، به لام ئه وهی تاوانیک له تاوانه کان دهکات وهک زینا یان خواردنه وهی مهی یان سوو خواردن ، یان کوشتنی به ناحق وه به هه لالی بزانی ئه وه به کوپا (إجماع) ی زانایانی موسلمانان به کافر ده دریتته قه له م.

هه ر که سی تاوانیک بکات له تاوانه گه وره کان وهک زینا یان شتی تر وهک ئه وه وه هه لالی بکات ئه وه داوای په شیمان بوونه وهی لیده کرئ ئه گه ر ته وبه ی نه کرد ئه وه ده کوژرئ به هوکمی (مرتد) پاشگه زیوو له ئاینی ئیسلام ، هه ندی جار مروؤ ئیمان و لقه کانی هه یه که شایانی ستایش و پاداشته دانه وهیه هه روه ها له گه ل ئه وه شدا چه ند لقی که له لقه کانی کوفر و دووپوویی تیدایه که شایانی ئه وهیه سه رزه نشت بکریت و تۆله ی لی بسه نرئ ، مه به سستی شه رعزانه کانی ئیسلام له زاراوه ی (مرتد) ئه و که سه یه که ئه وه نه ده ئیمانی له گه ل نه بیته که خوینی بپاریزیت واته له ئیسلام چوبیته دهره وه .

(۳۵) شرح العقيدة الطحاوية ص : (۳۶۰ - ۳۶۱) .

بی باوه‌ران دوو جوړن :

یه‌که‌میان: نه‌وانه‌ی که نه‌هاتبته ناو ئاینی ئیسلامه‌وه وه باوه‌ریان به پیغه‌م‌بر (ﷺ) نه‌هینابی وه‌ک موشریکه‌کان و جوله‌که و گاوره‌کان و (مه‌جوس) و بت په‌رسته‌کان و (ده‌هر)یه‌کان و فله‌اسیفه‌کان وه جگه له‌وان چه‌ندین به‌شی تر له کافره‌کان ، نه‌م کو‌مه‌له قورئان و سونه‌ت و کو‌پای موسلمانان به‌لگن له سهر کافربوون و خراپیان وه له ئاگردا به‌هه‌تاهه‌تایی مانه‌وه‌یان و حه‌رام بوونی به‌هه‌شت له سهریان وه هیچ جیاوازی نیه له نیوان زانا و نه‌فامه‌کانیان و بی‌کتیب و خاوه‌ن کتیب‌به‌کانیان وه له نیوان ساده و تیگه‌شتووه‌کانیان ، نه‌مه‌ش له ئیسلامدا زانراوه نه‌م به‌شه‌ی کافره‌کان هیچ قسه‌یه‌کی تی‌دا نا‌کری به‌لکو قسه له‌وانه‌دا ده‌کری خو‌یان به موسلمان ده‌زانن و واره‌ده‌گه‌یه‌نن ئیمانیان به پیغه‌م‌بر (ﷺ) هیه پاشان شتی وایان لی ده‌وه‌شیته‌وه که نه‌م بنچینه‌یه هه‌لده‌وه شینه‌وه ، وه له گه‌ل نه‌مه‌دا واده‌زانن له سهر ئاینی ئیسلام ماون وه خو‌یان به نه‌لی ئیسلام ده‌زانن ، کافر بوونیان ده‌گه‌رپته‌وه بو چه‌ندین هو‌کار که هه‌مووی باوه‌ر نه‌بوون و به درو خسته‌وه‌ی خوا و پیغه‌م‌بر (ﷺ) وه پابه‌ند نه‌بوونه به ئاینه‌که‌یه‌وه و نه‌وه‌ی ئاینه‌که‌ی داوی ده‌کات). له‌وانه هاوبه‌شدانان بو خوا وه هاوبه‌ش دانان بو پیغه‌م‌بری خوا (ﷺ) ، یان له په‌روه‌ردگاریتی دا بی که باوه‌ری وابی‌خودا شه‌ریکی هیه له مولک‌داریتی و به‌ریو‌بردن و به‌دی هینانی هه‌ندی له دروست کراوه‌کانیدا یان له خوایه‌تی (ألوهیة) و په‌رستندا که جو‌ری له

جوړه کانی په رسته بو جگه له خدا نه نجام بدری به وده بانگی جگه له خدا بکات یان سوجده بو جگه له خوا ببات یان سهر برین و نه زر بو جگه له خودای مه زن برپیار بدات یان باوه پری ودها بی که سیکی تر هیه له گه ل خوادا شایسته ی خوایه تی و په رستن بی یان له نیوان خوئی و خوادا چه ندین نیوه ند واته (واسطه) دابنی ، لیان نزیك بیته وه به و مه به سته ی له خوايان نزیك بکه نه وه وهک هاوبه ش دانانی موشریکه کان نه وانه ی خوی گوره له قورئاندا باسیان دهکات ، نمونه ی نه م به شه زورن و له ژماردن نایه ن به لام نه مه ی باسکرا بنچینه یه ، هه موو نمونه یه ک ده گه پرته وه سهر نه م بنچینه یه .

نه م ما هاوبه ش دانان بو پیغه مبه ر (ﷺ) له وانه (باوه پری به پیغه مبه ر (ﷺ) ته واونابی تاوه کو باوه پری وابی به وده که پیغه مبه ره بو هه موو مروف و جنوک و بو عه ره ب و عه جه م له بنچینه ی ئاین و لقه کانی و هه موو به شه کانیدا ، وه باوه پری وابی که کوئا و دوااین پیغه مبه ره (ﷺ) وه هیچ پیغه مبه ری که له دوی نه و نایه ت ، هه ر که سی باوه پری وابی که ته نها نیرواوه بو ئاده میزاد و بو جنوک نیه یان ته نها بو عه ره به و بو جگه له وان نیه یان بانگه شه ی نه وه بو خوئی بکات که پیغه مبه ره ، یان باوه پری به و که سانه هه بیته که نه مانه ده لین ، هه موو نه مانه و

هاوینه کانیان هاوبه ش په یدا کرنه بو پیغمبر (ﷺ) و (کافر) بوونه به خوا و باوهرنه بوون و به دروختنه وهی خوا و پیغمبره (ﷺ) وه دهرچونه له دین^(۳۶).

هوۍ دووهم : له هوکاره کانی کافر بوون باوهر نه بوونه به قورئان و سوننه ، هیچ که سیك ئیمانی نیه تاوه کو باوهری به وه نه بی که قورئان قسهی خوی گهره یه و هه مووی راست و پره وایه و خو به ستنه وه پییه وه فره مانى خوایه هر که سی ئینکاری قورئان بکات یان هه ندی له قورئان نه گهر یه ک ئایه تیش بیت یان سوکایه تی و گالته ی پی بکات یان بلئ هه لبه ستراره یان شتیک له وانه بلئت به رامبر به قورئان که (زه ندیقه بی دینه کان) وتویانه له (أهل الوحدة) و (فه یله سوفه کان) که نه لاین نه م ئاینه ته نها بو جه ماوهر و خه لکی ساده و عه وامه یان نه م قورئانه خه یالات و نیشانه ی (حقیقه) یه به راشکوی باسی حه قیقه ت ناکات هه موو نه مانه کافر بوونه به قورئان و کافر بوون و دهرچونه له دین .

هه روه ها هر که سی و ابزانی بوۍ هه یه له و ئاینه مه زنه و پرېگه راسته ی پیغمبر (ﷺ) بوۍ ها تووه دهرچی ، هه روه ها هر که سی ئینکاری یه کی که له و پیغمبرانه بکا که ناویان له قورئان و سوننه ت دا ها تووه نه وه بی باوهره به قورئان و سوننه ت ، به لکو پرېبازی ئیمانداران نه وه یه که باوهرت هه بی به هه موو

(۳۶) إرشاد أولي البصائر والألباب لنيل الفقه بأقرب الطرق وأيسر الأسباب لعبد الرحمن بن ناصر السعدي رحمه الله .
به ده ستکار پییه وه . ص : (۱۹۱ - ۱۹۳) .

ئو کتیبانه ی دابه زینراون بو سهر پیغه مبه ران له وانیشه وه بو خه لکی وه جیاوازی له نیوان هیچ کام له پیغه مبه ر و کتیبانه ناکه ن .

وه هر که سی ئینکاری زیندوو بوونه وه و پاداشت و به هشت و ئاگر بکات ئه وه بی باوه رپه به قورئان و سوننه ت وه هر که سی باوه ری به واجبی تی نو یژکردن و زه کات دان و پوژوو گرتن و حه ج کردن نه بوو ئه وه بی باوه رپه به خوا و پیغه مبه ر (ﷺ) و کوپای موسلمانان وه به (إجماعی) - هه موو موسلمانان له ئیسلام ده رچوو ه ، وه هر که سی ئینکاری حوکمی کی ئاشکرا له حوکمه کانی قورئان و سوننه ت بکات که موسلمانان کوپان له سه ری وه کو ئه وه ی ئینکاری حه لالی تی خواردنی نان و گوشتی مه ر و مانگا و شتی وه کو ئه مانه بکات یان ئینکاری له حه رامی تی (زینا) کردن و بوهتان کردن بو ئافره تی موسلمانان و ئاره ق خواردنه وه بکات . بیجگه له کوفر و شیرک . ئه وه کافر و بی باوه رپه به قورئان سوننه تی پیغه مبه ر (ﷺ) ، وه شو یئکه وته ی پښگای (هاوه لانی) پیغه مبه ر (ﷺ) نیه ، هه روه ها ئه وه که سه ی باوه ری نه بی به هه والی کی خودا که له قورئاندا به راشکاوی هاتبی یان هه والی کی پیغه مبه ر (ﷺ) که به فه رموده یه کی (صحیح) ی راشکاو فه رمووی تی ئه وه بی باوه رپه به خوا و پیغه مبه ر (ﷺ) ، هه روه ها ئه وه که سه ی گومان و دوودلی هه بی له وه والانه ی که قورئان و سوننه ت باسیان کردوو له دوا ی ئه وه ی که زانستی پیی هه بی - له کاتی کا نابی ئه مانه نه زانی - ئه وه ئه مه ش کافر و بی باوه رپه به قورئان و سوننه تی پیغه مبه ر (ﷺ) چونکه

پیویسته باوه پری به هه موو نه وانه ی که قورئان و سوننه ت باسی کردون هه بی^(۳۷).

(جیاکردنه وهیه ک که پیویسته)

خاوه ن (تأویل) هکان له نه هلی ئیسلام نه وانه ی له تیگه یشتنی قورئان و سوننه تدا سهریان لی تیگچوو و به هه له دا چوون له گه ل باوه پ بوونیان به پیغه مبه ر (ﷺ) وه باوه پ بوونیان به هه موو نه وانه ی فهرمویه تی و نه وه ی فهرمویه تی وه ری ده گرن به لام له چه ند مه سه له یه کی خه به ری یان عه مه لی دا به هه له دا چوون ، قورئان و سوننه ت نه وه ده گه یه نن نه مانه له ئاین ده ر نه چوونه و حوکمی کوفریان به سه ردا نادرئ له به ر نه فامی و (تأویل) هکه یان.

قسه ی یه ک لاکه ره وه له حوکمی نه م (مبتدع) بیده چیه نه ی که موخالیف نه به ده قه سه لمیئراوه (صحیح) ه راشکاوه کان نه وه یه که نه وانه چه ند جوړیکن ، هه ر کام له وانه بزانی بیده که ی پیچه وانه ی قورئان و سوننه ته و هه ر په یه وه ی بکات و قورئان سوننه ت بخاته پشتیه وه دوا ی نه وه ی حه قی بو پون بیته وه نه وه گومان له کافر بوونیدا نیه ، یان هه ر که سیکی تر له وانه به بیده که ی خو ی قایل بی و به دوا ی به لگه ی شه ر عیدا نه گه ری و نه وه ی له سه ری پیویسته له زانستی

(۳۷) إرشاد أولي البصائر والألباب لنيل الفقه بأقرب الطرق وأيسر الأسباب لعبد الرحمن بن ناصر السعدي رحمه الله ص :

شهرعی که جیا که ره وهی راستی و نار په وایه بایه خی پی نادات ، نه وهی قورئان و سوننه ت باسی ده کهن به نه فامی و گومرایی په تیان ده کاته وه ، وه با وه پری وایی له سهر حه قه نه وه به سته م کارو ناپاک (فاسق) داده نری له بهر وازهینی له و پیوستانه ی که خودا دایان و له سهری وه کردنی نه وانه ی که خودا هرامی کردون ، وه هی وایان هه یه له مانه باسما ن کرد باشتن ، وه هی وایان هه یه پی داگر (حریص) ه بو په پروکردنی حه ق ، وه زور ه ولی بو دده دات وه هیچ که سیکی بو نار په خسی ریگای بو پوشن بکاته وه ، بویه به رده وام ده بی له سهر نه وهی له سهریه تی ، لای خو یه وه گومانی وایه که راسته و دژ به نه هلی حه ق نه وه ستا وه ته وه نه به قسه و نه به کرده وه نه م که سه له وانه یه خوا لی خوش بی ، خودا خوی زاناته ره .

مه به ست نه وه یه پیوستانه نه م تیبینی یه بکری ت له م مه سه له یه دا چونکه هه ندی شت هه یه زانایان ته کفیری خه لکیان له سهر کردو وه له هه مان کاتدا شتی تر هه ن له هه مان په گه زی پیشوو زانایان ته کفیریان نه کردو وه ، جیا وازی له م بابه ته دا نه وه یه زانایان بی گومان ته کفیریان کردو وه نه وه له بهر نه بوونی (تاویل) ی پیدار و گومان و هه ندی بیانوو له مه سه له که دا ، نه وه شی قسه یان تی دا دیژ کردو وه نه وه له بهر بوونی زوری مانا کردن (کثرة التأویل) .

وه له وانه ی ده چنه ژیر ته م بنچینه یوه باوه پ نه بوونه به فریشته و پهری (الجن) ، باوه پ بوون به فریشته کان یه کیکه له شهش بنچینه کانی باوه پ بوون له چه ندین سوره تی قورئانی پیروژ و سوننه تدا باسکراوه ، بویه هر که سی باوه پری به فریشته نه بی نه باوه پری به قورئان هیه و نه به سوننه ت ، هه روه ها پهری خودا له چند شوینیدا له قورئان باسی کردوون ، وه باسی ئه رک و سیفه ته کانی کردوون ، باوه پ نه بوون پیان باوه پ نه بوونه به قورئان و سوننه ت ، هه روه ها گالته کردن به قورئان یان سوننه ت یان به ئاین بی باوه پریه و زیاتریش ، کافر بوون نه بوونی باوه پره ئه گهر پشستی لی بکا یان دزایه تی بکا نه وه پشت به ئیمان ، هه روه ها نه وانه ی (نه و که سه ی دینداریتی بکات به جگه له ئیسلام) به کافر نه زانن ئیتر هر دینیکی پی بوتری یان گومانی هه بی له کافر بوونیا دچونکه نه ساز و دژ به ده قه کانی قورئان و سوننه ته هه روه ها هر که سیکیش تومته بو (عائیشه) ی دایکی ئیمانداران (رضي الله عنها) بکات به وه ی که خودا پاراستویه تی لی یان ئینکاری هاوه لیتی (أبو بکر رضي الله عنه) بو پیغه مبه ر (ﷺ) بکات چونکه بی باوه پ بوونه به قورئان.

دوا نه نجام هر که سیك باوه پری نه بی به شتیك له وانه ی که خوا و پیغه مبه ر (ﷺ) هه والیان پیداهه نه وه کافر و بی باوه پره ، یان پابه ند نه بی به وانه ی که خوا و پیغه مبه ر (ﷺ) فه رمانیان پی کردووه ، چونکه نه مانه هه موویان دژ به باوه پ بوون به قورئان و سوننه ت .

هممو نهوانه زانایان باسیان کردووه لهوانه ی که مروّف به هویه وه کافر ده بیټ هویه که ی ده گه پټه وه بو دژایه تی کردنی قورئان و سوننه ت ، حوکمی به کافر دانان مافی خوا و پیغه مبهری خواجه (ﷺ) ، هیچ که سیّک به کافر دانانری مه گره که سیّ که خوا و پیغه مبهره که ی (ﷺ) به کافر دایان نابیت نه وه ش به وه ده بیّ که باوه ری نه بیّ به هممو نه وه ی که پیغه مبهر (ﷺ) پیّی هاتووه یان هندی له وه ، خوی گه وره خوی زاناتره (۳۸) .

پوخته ی مه زهه بی نهلی سوننه و جه ماعه له کیشی ته کفیردا

نهلی سوننه و جه ماعه نه لاین : (مروّی فاسق به نهلی (قیبله) داده نری وه ناتوانری به هوی تاوانه وه نه فی نه سلّی ئیمانی لی بکری به لام به ئیماندری ته واو نادریته قه له م.

که و ابو ده لاین مروّی ناپاک (فاسق) به هوی بوونی نه سلّی ئیماننه وه به ئیماندار داده نری وه به هوی تاوانه گه وره کانه وه به (فاسق) داده نری ، نه ناوی ئیمانی ته واوی ده دریتّی و نه نه فی نه سلّی ناوی ئیمانی لی ده کری ، مه به ستیش له (فاسق) لیړه دا چه شنی بچوکه که بریتیه له کردنی نه و تاوانه گه ورانه ی که خوا و پیغه مبهر (ﷺ) به (فسق و کوفر و ظلم) ناویانی بردووه و خاوه نی نه م تاوانه

(۳۸) إرشاد أولی البصائر والألباب لنیل الفقه بأقرب الطرق وأیسر الأسباب لعبد الرحمن بن ناصر السعدي رحمه الله ص :

گه ورانه به ئیماندار دانراوه چونکه ده بیینی خوی گه وره مروقی دروژنی ناو ناوه (فاسق) که ده فره موئ : ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَأٍ فَتَبَيَّنُوا أَنْ تُصِيبُوا قَوْمًا بِجَهَالَةٍ فَتُصْبِحُوا عَلَى مَا فَعَلْتُمْ نَادِمِينَ﴾ [سورة الحجرات (6) :].

واته : ئه ی که سانی که باوه پتان هیناوه ئه گه ر ناپاکئ هه والیکئ بو هینان جا بکوژنه وه نه کا له پووی نه زانیه وه زیان به خه لک بگه یه نن دواپی له وه ی کردووتانه په شیمان ببه وه .

له گه ل ئه مه شدا له ئیسلام نه ییروته دهره وه و نه فی ئیمانی به یه کجاری لی نه کردوه .

هه روه ها پیغه مبه ر (ﷺ) ده فره موئ : ((لا ترجعوا بعدي كفارا يضرب بعضكم رقاب بعض)) (39).

واته : دوا ی من کافر مه بنه وه هه ندیکتان له گه ردنی هه ندیکئ تر بدات ، مه به ست ئه وه یه وه کو کافره کان بکه ن نه ک مه به ست ئه وه بیته به و کرده وه له ئیسلام ده چنه دهره وه .

وه ده فره موئ : ((سباب المسلم فسوق وقتاله كفر)) (40).

(39) البخاري مع الفتح : (26/13) .

(40) البخاري مع الفتح : (110/1) ومسلم : (81/1) .

واته : جوین دان به موسلمان تاوانی گه وره یه و جهنگان له گه لیدا کوفره .

له زه مانى پیغه مبهردا (ﷺ) چه ندین کهس له هاوه لانی پیغه مبهردا (ﷺ)
 جوینیان داوه جا نه ویش ناموزگاری کردوون و ناشتی خستوته نیوانیانه وه به
 کافری دانه ناوون به لکو هه رمانه وه له گه ل پیغه مبهردا (ﷺ) پشتیوان و هاوه لی
 بوون وه خوی گه وره ده فهرموئ : ﴿وَإِنْ طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُوا فَأَصْلَحُوا
 بَيْنَهُمَا فَإِنْ بَغَتْ إِحْدَاهُمَا عَلَى الْأُخْرَىٰ فَقاتِلُوا الَّتِي تَبْغِي حَتَّىٰ تَفِيءَ إِلَىٰ أَمْرِ
 اللَّهِ﴾ [سورة الحجرات] (9) : .

واته : وه نه گه ر دوو دهسته له باوه پرداران پیکه وه بجهنگن ناشتیان
 بکه نه وه ، نه گه ر یه کیکیان دهست دریزئی بو دهسته که ی دیکه کرد ، له گه ل نه و
 دهسته یه ی که سته م دهکا بجهنگن تا ده گه پیته وه به ره و فهرمانی خوا ، جا
 نه گه ر گه رایه وه دادوهرانه ناشتیان بکه نه وه و دادگهرین به راستی خوا دادگهرانی
 خوش دهوئ .

خوی گه وره هه ردوو تاقمه که ی به ئیماندار داناوه وه فهرمانی کردووه به
 ناشتی له نیوانیاندا بکریت نه گه ر به جهنگیش بی له گه ل دهسته ی دهست
 دریزکه ردا ، وه خوی گه وره فهرموئ : ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلَحُوا بَيْنَ
 أَخَوَيْكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾ [سورة الحجرات] (10) : .

واته: به پاستی باوه پداران بران جا ئاشتی بخه نه نیو براکانتان و له خوا بترسن تا به لکو ره حمتان پی بکری.

وه نه فی برایه تی لینه کردن نه له نیوان ههردوو تاقمی شه پکه ردا وه نه له نیوان موسلمانانی تردا ، به لکو برایه تی بو هه موویان جیگیر کردوو و داناوه ، ههروه ها له ئایه تی (تۆله ی خوین) (القصاص) دا کوژاو و بکوژی له پیزی ئیمانداراندا داناوه وهکو ده فهرموئ: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ فِي الْقَتْلِ الْحَرْبُ بِالْحَرْبِ وَالْعَبْدُ بِالْعَبْدِ وَالْأَنْثَى بِالْأَنْثَى فَمَنْ عُفِيَ لَهُ مِنْ أَخِيهِ شَيْءٌ فَاتَّبَاعْ بِالْمَعْرُوفِ وَأَدَاءِ إِلَيْهِ بِإِحْسَانٍ﴾ [سورة البقرة (178) :].

واته: ئه ی کهسانی که باوه پتان هیناوه له مه پ کوشتن و کوشتاری (به نامه ق) حوکمی تۆله ی خوینتان له سه ر نوسراوه (واجب) کراوه ئازاد له ئاست ئازاد بهنده له ئاست بهنده و ژن له به رامبه ر ژندا به لام نه گه ر که سی له لایه ن برای (دینی) خویه وه عه فوکرا (به وه رگرتنی نرخ ی خوین پازی بوو) ئه بی ریگی ی چاکه بگریته پیش و (قاتل) یش به چاک ی (بی دواخستن) خوین به ها (دیه) به خاوه ن کوژاوه که بدات .

ههروه ها ئه وانه ی پیغه مبه ر (ﷺ) پیی وتن : ((لا ترجعوا بعدي كفاراً يضرب بعضكم رقاب بعض))^(٤١).

(٤١) البخاري مع الفتح : (٢٦/١٣) .

واته: دواى من کافر مه بڼه وه هندیکتان له گهر دنی هندیکی تر بدات ،
مه به ست نه وه یه وه کو کافره کان بکه ن نه که مه به ست نه وه بیټ به و کرده وه له
نیسلام ده چنه دهره وه .

واته دواى نه وهی کوشتر پویدا هه ر به موسلمان ناوی لی ناون.

هه روها له سیفه تی (خه وارچ) دا ده فه رموی : ((تمرق مارقة عند فرقة من
المسلمين يقتلها أولى الطائفين بالحق)). (42)

واته: تاقمیکی لارییوو له ناو موسلمانان دهره چیټ - له کاتیګدا که
ناکوکی هه یه له نیوانیاندا - کو مه لی نزیکتر له حق ده یان کوژن .

لای هه موو ئاشکرایه که عه لی کوړی نه بو تالیب خواى لی پازی بی وه
خه لکی (شام) هه ردوو نه و کو مه له ن که (خه وارچ) له نیوانیاندا دهر په پری که نه و
دوو کو مه له جه نگیکی گه وره یان کرد به لام له گه ل نه وه شدا پیغه مبه ر (ﷺ)
هه موویانی به موسلمان ناو بردوو ، وه له باسی ئیمامی (حه سه ن) دا ده فه رموی
(ﷺ) : ((إن ابني هذا سيد وسيصلح الله به تعالى بين فئتين عظيمتين من المسلمين)). (43)

واته: نه م کوړه ی من سه روه ره ، وه ئاینده دا خواى گه وره ئاشتیوانی
پیډه کات له نیوان دوو کو مه لی گه وره له موسلمانان .

(42) صحیح مسلم (۲/۷۷۵) وانظر صحیح الجامع الصغیر (۳/۵۴) .

(43) البخاري : (۳/۱۷۰) .

نهوه بوو خوی گه وره به ئیمامی (حسن) ناشتی خسته نیوان هه ردوه
کومه له که وه له دوی مردنی باوکیدا خوا لیان پازی بیت له سالی (الجماعة)
سوپاس ستایش ته نها بو خدا .

هیچ جیاوازی و دژایه تیه ک نییه له ناولینانی کردوه که به (فسق) و نه و که سه ی
پی هه لده سیته به (فاسق) وه ناوانی به موسلمان و مامه له کردن له گه لیدا وه کو
موسلمانیک چونکه هه موو (فسق) (تاوانیکی گه وره) کوفر نییه ، وه هه موو نه وه ی
ناونرابیت به کوفر و زولم مه رج نییه موسلمان له بازنه ی ئیسلام بباته دهره وه تا
ته ماشای له گه لیبون و وشه کان ده کریته چونکه هه ریه ک له م زاراوانه له ده قه
شه رعیه کاندایه تون دووبه شن :

۱ - به شیکی گه وره که خاوه نه که ی له ئاینی ئیسلام ده باته دهره وه
چونکه دژایه تی نه سلای ئیسلام ده کات .

۲ - به شیکی تریان بچوکه و ئیمان پی که م ده کات ، و (که مال) ی ئیمان
ناهیلایت به لام له ئیسلام نایباته دهره وه ، که وابوو کوفره به لام بچووک ، زولمه
به لام بچووک ، (فاسق) بوونه به لام بچووک ، دوو پووویه به لام بچوک ، (به ویستی
خوا له باسی جوهره کانی کوفرده پوون ده کریته وه) .

(فاسق) به هو ی تاوانه وه به هه تاهه تایی له ئاگردا نامینیتته وه به لکو به
دهستی خودایه نه گه ر بیهوی هه ر له یه که م جاره وه به ره حمهت و فه زلی خو ی

لیی خوش دهبی وه نه گهر بیهوی به نه دازهی تاوانه که ی - نه و تاوانه ی بهرده وام بوو له سهری و له سهری مرد - توله ی لی ده سینیتته وه له ناگردا به هه تاهه تای نامینیتته وه ، به لکو به په حمه تی خو ی پاشان به شه فاعه تی (شه فاعه ت) خوازان ده بیینیتته دهره وه به مهرجیک نه گهر له سهر یه کخوایه رستی مرد بیت (۴۴) .

نه هلی سونه و جه ماعه یه کده نگن - (إجماع) یان کردووه - له سهر نه وه ی تاوان بچوک بیت یان گهره به مهرجیک له (شرك) که متر بیت وا له خاوه نه که ی ناکات حوکمی کوفری به سهر دا بدریت ، به لکو حوکمی کوفر به هو ی حه لال کردنی تاوانیک ده بیت که زانایان کوپان له سهر حه رامیتی ، وه به حه رامکردنی شتیک که زانایان کوپان له سهر حه لالیتی نه و شته ، نه م مه سه له یه ش دوو که س له زانایان جیاوازیان له سهری نیه ، خوی گهره ده فهرموئ : ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ﴾ [سورة النساء : (۴۸) و (116)] .

واته : به راستی ههر که س هاوبه ش بو خدا دابنی لیی خوش نابی به لام که متر له وه بو ههر که س که بیهوی لیی خوش دهبی .

وه خاوه نی تاوانه گهره کان که شایانی لیخوش بوون له چه ندین ئایه تی قورئانی پیروژدا هاتوو ، له وانه نه م ئایه ته بوو که ئیستا باسکرا ، (وه له و

(۴۴) معارج القبول بشرح سلم الوصول إلى علم أصول التوحيد : (۳ / ۱۱۹۲) .

کاتهی دهچینه سهر باسکردنی به لگهکانی ئه هلی سوننه - إن شاء الله - هندیکی تر له و ئایه تانه باس دهکه م) .

ئهمما بهردهوام بوون له سهر تاوان کردن دهبینی مرۆقی بی باوه پ بهوتنی شایه توومان دیته ناو ئیسلامه وه ، دواى ئهم خو ئاشکرا کردنه حیسابی موسلمانى بو دهکری ته نانه ت ئه گهر موسلمانیتى خوئ دهرخا و بی باوه پیتی خوئ بشاریت وه - مه گهر شتانیك بلی یان بکات پیی له ئیسلام ده رچی - چونکه خواى گه وره فه رمانی پی کردوین له م دنیا یه دیوی دهره وه ی خه لک وه رگرین ، وه دیوی ناوه وه ی واز لی بی نین بو خواى گه وره له پۆزی دوا یی بویه فورمویه تی : ﴿وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ أَلْقَى إِلَيْكُمُ السَّلَامَ لَسْتَ مُؤْمِنًا﴾ [سورة النساء] (94) : واته : به و که سانه ی سلاوتان لی ده که ن پیان مه لئین : ئیوه موسلمان نیین .

مه روه ما خواى گه وره وتنی قسه ی چاکى به هوکارى لی خو ش بوون داناوه وه کو ده فه رموی : ﴿فَأْتَابَهُمُ اللَّهُ بِمَا قَالُوا جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَذَلِكَ جَزَاءُ الْمُحْسِنِينَ﴾ [سورة المائدة] (85) : .

واته : جا خودا له به رامبه ر ئه وه ی وا وتیان ، باخ و بی ستانیکی له به هه شت پیدان که به بن داره کانیدا چۆمه ئاو به خو پ تیده په پری ، له ویدا به هه میشه یی ده میننه وه وه ئه مه پاداشتی کار چاکانه .

به لام نه گهر موسلمانیک چه ند گوftarیگی وت یان چه ند کرداریکی کرد که به (کوفر) داده نرا - به پیی دیاری کردنی نه و شتانه ی موسلمان ده خاته ناو کوفره وه نه و کاته پیویسته هه لویستی خو مان له ئاستی نه و که سه دیاری بکهین ، نه هه لویسته ش له نیوان کاربه ده ست و که سیکی ئاساییدا جیاوازی هه یه :

أ - هه لویستی فه رمان په وا له دهر چووان و تاوان باران.

فه رمان په وای موسلمان به پیی شهرع فه رمانی پیی کراوه که (إقامة حجة) یان له سه ر بکات به وتووێژ کردن به چاکترین شیواز ، پاشان هوکمی شهرع به سه ریاندا جی به جی بکات .

١ - نه گهر بانگه شه ی نه وه یان ده کرد که ئیماندارن به لام نه و ئیمانه پابه ندیان ناکات به نوێژ کردن یان چه ج یان زه کات یان پوژووگرتن چونکه نه مانه پایه کان و نه رکه کانی ئیسلام نین ، یان نوێژیان ده کرد پاشان (نه مانه یان چه لال ده کرد : شه رواڵ پیسی و سوخواردن و ئاره ق خواردنه وه و چونه پیزی حزبیکه وه که بانگه وازی شرک و کوفر بکات و هوکمی خوا پشت گوئی بخت) وه شاره زایی هه بوو دهرباره ی هه موو نه مانه ، نه و کاته پیویسته (حاکم ی موسلمان (حه د ی شه رعیان به سه ردا جیبه جی بکات - له دوا ی داوا ی په شیمان بوونه وه و گه پانه وه - چونکه له دوا ی باوه رپوونیان هه لگه پراونه ته وه بو بیباوه ری .

۲ - نه گهر دانیان نا به واجبیتی نه و په رستنه دا و په یمانی مل که چییان داو له هه مان کاتدا وتیان توانای پابه ند بوونمان نیه به هه موویانه وه ، نه و کاته خوین پاراستووه له وهی حوکی پاشگه ز بوونه وه و کافر بوونیان به سهردا جی به جی بکری ، به لام پیویسته دهسه لات داری موسلمان هوکاری عه مه لی له ناو بهر بو نه دیارده یه دابنیت .

۳ - به لام نه گهر به رده وام بوون له سهر نه د دڅخه ی له سهرین و باوه رپان به هه موو شته کان هه بوو به لام کرده وه یان پینه ده کرد یان کرده وه یان به پیچه وانیه نه وانه وه ده کرد نه و له سهر دهسه لات داری موسلمان پیویسته جه نگیان له گه لدا بکات.

له صه حیجی بوخاری و موسلم دا هاتووه که له دوی مردنی پیغه مبه ر (ﷺ) چه ند هوژیک زه کاتیان نه نه دا ، خه لیفه نه بو به کر جه نگی له گه لدا کردن و خستیانیه ریزی پاشگه زبووه کان له بهر پیویستی جه نگان له گه لیاندا تا په شیمان ده بنه وه ، خه لیفه عومه ر نه و جه نگی پی ناخوش بوو وتی چو ن بیان کوژین له کاتیدا پیغه مبه ر (ﷺ) فه رمویه تی : ((أمرت أن أقاتل الناس حتى يشهدوا أن لا إله إلا الله وأني رسول الله فإذا فعلوا ذلك عصموا مني دماءهم وأموالهم إلا بحقها)).

واته : فرمانم پیکراوه له گه ل خه لکدا بجه نگم تاوه کو شایه تومان دینن
نه گهر کردیان خوین و مالیان له من حه رام ده بی مه گهر به حه قی شایه تومان
نه بیټ .

نه بوبه کړوتی : (نهی مه گهر نه یفه رموه (إلا بحقها) سویند بی به خوا
نه گهر له کاتی پیغه مبهردا (ﷺ) گورسیکیان دابی وه نیستا نه یدهن جه نگیان له
گه ل ده کم ، عومر فهرموی سویند بی به خوا نه وه ندهم بینی خودا دللی
نه بوبه کړی فراوان کرد بو کوشتیان نه وجا منیش زانیم له سهر حه قه^(۴۵) .

ب - به لام هه لویستی خه لکی له ئاستی لاری بوونی نه فامه کان تاك (فردی
موسلمان ته نها نه وه ندهی به ده سته که بانگه واز بکات به دانایی و ئاموزگاری چاک
، وه وتووژیان له گه ل بکات به مه به سستی بیانوو نه هیشتنه وه تاوه کو واقعی
خویان ئاشکرا بکن و برپاری چاک بوونیان بو نه و ئیسلامه بدهن که خویان به
شوینکه وتووی ده زانن ، یان به رده وام بوونیان له سهر گومپایی و ئیسلام به چاک
نه زانینیان ئاشکرا بی ، بو نه وهی بتوانری به ئاسانی حوکمی پاشگه زبوننه وه له
ئیسلام به سهریاندا بدری ، چونکه موسلمان بوئی نیه حوکمی کوفر بدات به سهر
حاله تی وادا به گشتی ، به لکو حوکم دان به سهر هه رکه سیکدا به پیی ئاشکرای
کرده وه کانی ده بی وه به پیی ده رکه وتنی له میانه ی باری ژیان و وته و

^(۴۵) فتح الباری شرح صحیح البخاری : (۳ / ۲۵۰) .

کرده وه کانی چونکه ئیسلام به دوی نه وانه دا ناگه پړی که له دهروونه کاندایه ن ،
وه هیچ کهس دهسه لاتی نه وه ی نیه کهس له به هشت بیوه ری بکات .

له نه بو سه عیدی خودریه وه (ﷺ) ده فهرمو ی ئیمامی علی که له یه مه ن بوو
چند پارچه ک زیړی نارد بو پیغه مبه ری خوا (ﷺ) نه ویش دابه شی کرد له نیوان
چوارکه سدا ، کابرایه ک به پیغه مبه ری ووت : له خوا بترسه ، نه ویش فهرمو ی :
(ویلک ألسن أحق أهل الأرض أن يتقي الله ؟ ثم ولی الرجل ، فقال خالد : یا رسول الله ألا
أضرب عنقه ؟ فقال : لا لعله أن يكون یصلی ، فقال خالد : وکم من مصل یقول بلسانه ما
لیس فی قلبه ، فقال (ﷺ) : إني لم أؤمر أن أنقب فی قلوب الناس ولا أشق بطونهم))^(٤٦).

واته : تیابچیت ئایا من له پیښ هه موو که سیکی سه رپوی زه وی نیم که
پیویسته له خوا بترسم ؟ پاشان کابرا پشستی هه لکرد و پوښت ، خالد وتی : نه ی
پیغه مبه ری خوا ئایا نه یکورم ؟ فهرمو ی : نا له وانه یه نویژ بکات ، خالد وتی :
چه نده کهس هه یه نویژ ده کات به زمانی شتیک ده لی له دلیدا نییه ، فهرمو ی :
من فهرمانم پیینه کراوه دلی خه لکی کون بکه م و سنگیان لات بکه م .

ئا نه م کابرایه ره خنه ی گرت له حوکمی پیغه مبه ر (ﷺ) له م دابه ش
کرده دا ، به لام پیغه مبه ر (ﷺ) قه بولی نه کرد (حه د) ی پاشگه ز بوونه وه ی - که
کوشتنه - لی بدری چونکه له وانه یه له و که سانه بی که نویژ ده که ن.

^(٤٦) صحیح مسلم ، کتاب الزکاة : (٢ / ٧٤٢) .

که وابوو نوێژ کردن شایه تی باوه پداریتی ده دات، له کاتی کدا (خالد) خوی لی پازی بی وتی چه ندین نوێژگه ر به زمانی ده لی و به دل جی به جی ناکات، پیغه مبه ر (ﷺ) ده مان گیریت ه وه بو پسا زی پنه که (القاعدة الذهبية) که بریتیه له حوکم دان به سه ر پوالت دا ، چونکه خوی گه وره فه رمانی نه کردووه به هه لدرینی سنگی خه لکی تاوه کو حه قیقه تی ناو دل و مه به ستیان بزانی ، به لکو فه رمانی خودا وایه که پوالت وه ربگیری و ئه وی تر وازی لی به ییری بو پوژی دوایی ، چونکه ته نها خودا شته شاراو ه کان و ئه وان ه ی له ناخی دلاندا یه ده یزانی^(٤٧) ، وه ئه م کابرایه شتیکی لی ده ر نه که وتوو ه موسلمان بوونه وه که ی هه لوه سینیت ه وه .

(٤٧) الحكم وقضية تكفير المسلم ص : (١٨٦) .

(به لگه کانی ئه هلی سوننه و جه ماعه)

به لگه کانی ئه هلی سوننه و جه ماعه له ته کفیردا که هیچ که سیك له ئه هلی
(قبلة) به هوی کردنی ههرا توائی به مه رجی ئه و تاوانانه ی حه لال نه کردبی
ئه مانه ن :

١ - قورئان ..

٢ - سوننه ت ..

٣ - کورای زانایان (إجماع) .

یه کهم: له قورئانی پیرۆزدا نایه تیکی زۆر هه ن له وانه :

ئایه تی : ﴿قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ
إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ * وَأَنِيبُوا إِلَىٰ رَبِّكُمْ وَأَسْلَمُوا لَهُ
مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ ثُمَّ لَا تُنصَرُونَ﴾ [الزمر : ٥٣ . ٥٤] .

واته : بلی ئه ی به نده کانی خوا که ئیسراف و سته متان له خۆتان کردوه :
له په حمه تی خوا بی هیوا مه بن ، به پاستی خوا له هه موو توائی خۆش ده بی
به پاستی هه ر ئه و لی بوورده یه ، وه بۆ لای په روه ردگار تان بگه پینه وه و ته سلیمی
ئه و بن بهر له وه ی سزاتان بگاتی که له دوائی دا یارمه تی نادرین .

۲ - وه ئایه تی : ﴿وَمَنْ يَعْمَلْ سُوءًا أَوْ يَظْلِمْ نَفْسَهُ ثُمَّ يَسْتَغْفِرِ اللَّهَ يَجِدِ اللَّهَ غَفُورًا رَحِيمًا﴾ [سورة النساء: (110)].

واته: وه هه ره کهسی کرده وهی خراب بکات یا سته م له خوی بکا پاشان داوای لی خوش بوون له خوا بکات خوا لی خوش دهبی و په حمی پی دهکات.

۳ - وه ئایه تی : ﴿وَإِنَّ رَبَّكَ لَذُو مَغْفِرَةٍ لِّلنَّاسِ عَلَى ظُلْمِهِمْ وَإِنَّ رَبَّكَ لَشَدِيدُ الْعِقَابِ﴾ [سورة الرعد: (6)].

واته: به پاستی په روه ردگارت لی بوردووه یه بو خه لکی با سته میشیان کړدی له خویان ، وه به پاستی په روه ردگارت عه زابی سه خته.

۴ - وه ئایه تی : ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ﴾ [سورة النساء: (۴۸) و (116)].

واته: به پاستی خودا له وکه سانه خوش نابی هاو به شی بودائه نی به لام له وه که متر بو هه رکه سی بیه وی خوش دهبی.

۵ - وه ئایه تی : ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ فِي الْقَتْلَى الْحُرُّ بِالْحُرِّ وَالْعَبْدُ بِالْعَبْدِ وَالْأَنْثَى بِالْأُنْثَى فَمَنْ عُفِيَ لَهُ مِنْ أَخِيهِ شَيْءٌ فَاتَّبِعْ بِالْمَعْرُوفِ وَأَدِّاءَ إِلَيْهِ بِإِحْسَانٍ﴾ [سورة البقرة: (178)].

واته: ئه‌ی کهسانی که باوه‌پتان هی‌ناوه له مه‌پ‌کوشتن و کوشتاری (ناهه‌ق) حوکمی تو‌لگی خوینتان له‌سه‌ر نوسراوه (واجب) کراوه ئازاد له ئاست ئازاد و به‌نده به به‌نده و ژن له به‌رامبه‌ر ژندا به‌لام ئه‌گه‌ر که‌سی له لایه‌ن برای (دینی) خو‌یه‌وه عه‌فو کرا (به وه‌رگرتنی نرخ‌ی خوین‌پازی بوو) ئه‌بی‌پ‌یگای چاکه‌ بگ‌ریته پ‌یش و (قاتل)یش به‌چاکی (بی‌دواخستن)ی خوین‌به‌ها (دیه) به‌خاوه‌ن کوژراوه‌که‌ بدات .

خوا‌ی گه‌وره (قاتل)ه‌که‌ی له‌پ‌یزی ئیمانداران ده‌رنه‌کردوه و به‌ برای کوژراوه‌که‌ی داناوه .

٦ - وه‌ ئایه‌تی : ﴿وَإِنْ طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُوا فَأَصْلَحُوا بَيْنَهُمَا فَإِنْ بَغَتْ إِحْدَاهُمَا عَلَى الْأُخْرَىٰ فَفَاتِلُوا الَّتِي تَبْغِي حَتَّىٰ تَفِيءَ إِلَىٰ أَمْرِ اللَّهِ فَإِنْ فَاءَتْ فَأَصْلَحُوا بَيْنَهُمَا بِالْعَدْلِ وَأَقْسِطُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ (٩) إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلَحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾ [سورة الحجرات : (٩-١٠)].

واته : وه‌ ئه‌گه‌ر دوو ده‌سته له‌ باوه‌پداران پ‌یکه‌وه بجه‌نگن ئاشتیان بکه‌نه‌وه ئه‌گه‌ر یه‌کیکیان ده‌ست در‌یژی بو‌ ده‌سته‌که‌ی دیکه‌ کرد ، له‌ گه‌ل ئه‌و ده‌سته‌یه‌ی که‌ سته‌م ئه‌کا بجه‌نگن تا ده‌گه‌رپ‌ته‌وه بو‌ لای فه‌رمانی خوا‌جا ه‌ه‌ر کات‌ی گه‌پ‌ایه‌وه داد وه‌رانه ئاشتیان بکه‌نه‌وه و داد گه‌ربن به‌پ‌استی خوا‌دادگه‌رانی

خوښ دهوئ به پاستی ته نها باوه پداران بران ، جا ئاشتی بخه نه نیوان براکانتان و له خوا بترسن تا به لکو په حمتان پی بکات .

خودا هه ردوو کومه له که ی به ئیماندار ناو بردوو وه فه رمانی به چاکسازی کردوو له نیوانیاندا ئه گه به جهنگیش بی له گه ل ئه وه یان که له سه ر حه ق نیه ، وه نه فی برایه تی لی نه کردوون، نه له نیوان کومه له ی یه که م و نه له نیوان هه ر دووهم کومه له که دا وه له نیوان ئیماندارانی تر دا به لکو هه موویانی به برای یه کتر داناوه .

دووهم : سوننه ت:

١ - پیغه مبه ر (ﷺ) ده فه رموئ : ((من مات لا یشرک بالله شیئاً دخل الجنة ومن مات یشرک بالله شیئاً دخل النار)) (٤٨).

واته : هه ر که سی بمری و هاوه لی بۆ خوا دانه نابی ئه وه چوو ته به هه شته وه وه هه ر که سه ش بمری و هاوه لی بۆ خوا دانابی چوو ته ئاگره وه .

٢ - فه رموو ده که ی جبریل بۆ پیغه مبه ر (ﷺ) : ((بَشِّرْ أُمَّتَكَ أَنَّهُ مَاتَ لَا يَشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا دَخَلَ الْجَنَّةَ ، قُلْتُ : يَا جَبْرِيْلُ : وَإِنْ سَرَقَ وَإِنْ زَنَى ؟ قَالَ : نَعَمْ ، قُلْتُ :

(٤٨) رواه مسلم : (٩٤/١) .

وَإِنْ سَرَقَ وَإِنْ زَنَى ؟ قَالَ : نَعَمْ ، قُلْتُ : وَإِنْ سَرَقَ وَإِنْ زَنَى ؟ قَالَ : نَعَمْ ، وَإِنْ شَرِبَ الْخَمْرَ))^(۴۹).

واته : موژده بده ئوممه ته که ت هه ر که س بمری و هاوبه شی دانه نابی بو خوا ده چپته به هه شته وه ، منیش و وتم : ئه ی حبریل : ئه گه ر دزی بکات و زینا بکات ؟ و وتی : به لئ ئه گه ر دزی بکات و زینا بکات ، و وتم : ئه گه ر دزی بکات و زینا بکات ؟ و وتی : به لئ ، و وتم : ئه گه ر دزی بکات و زینا بکات ؟ و وتی : به لئ ئه گه ر ئاره قیش بخواته وه .

له کاتی که ئه مه (فاسق) بوونه و سته م (ظلم) کردنه ، له گه ل ئه مانه شدا خودا به ئیمان داری داناوه)^(۵۰).

۳ - له (عبادة بن صامت) هوه خوا ی لی پازی بی ده فه رموی پیغه مبه ر (ﷺ) ده فه رموی : ((تعالوا بايعوني على أن لا تشركوا بالله شيئاً ولا تسرقوا ولا تزنوا ولا تقتلوا أولادكم ولا تأتوا بهتاناً تفترونه بين أيديكم وأرجلكم ، ولا تعصوني في معروف ، فمن وفى منكم فأجره على الله ، ومن أصاب من ذلك شيئاً فعوقب به في الدنيا فهو له كفارة

(۴۹) البخاري مع الفتح : (۲۶۰/۱۱) .

(۵۰) الحكم وقضية تكفير المسلم ص : (۹۱) .

ومن أصاب من ذلك شيئاً فستره الله فأجره على الله ، إن شاء عاقبه وإن شاء عفا عنه^(۵۱) قال الراوي فبايعناه على ذلك .

واته : وهرن په یمانم بدهنئ که هاوبهش بؤ خودا بریارنه دهن وه دزی و زینا نه کهن وه مناله کانی خوتان نه کوژن وه بوخت بؤ کهس مه کهن وه سه ریچی من له چاکه دا مه کهن ، هر کهسی گوپراه لیم بکات پاداشتی لای خواجه ، وه هر کهس شتی که له مانه بکات نه گهر خوی گهره له دنیا دا تولهی لیسند نه وه سپینه وهی تاوانه کانی تهی وه نه گهر خوی گهره له دنیا دا دایوشی و تولهی لینه سندن نه وه ده گهریته وه بؤ لای خوا له پوژی دوایدا نه گهر خوا ویستی تولهی لیده سینئ وه نه گهر ویستی ده بیه خشی .

٤ - پیغه مبه ر (ﷺ) ده فهرموی : ((یدخل أهل الجنة الجنة وأهل النار النار ثم يقول الله تعالى : أخرجوا من كان في قلبه مثقال حبة من خردل من إيمان ، فيخرجون منها قد اسودوا فيلقون في نهر الحيا أو الحياة . شك مالك . فينبتون كما ينبت الجنة في جانب السيل ألم تر أنها تخرج صفراء ملتوية)).⁽⁵²⁾

واته : دوی نه وهی نه وانهی به هشتین ده چنه به هشت وه نه وانهی دوزه خین ده چنه ناگره وه خوی گهره ده فهرموی : هر کهس به نه ندازهی

^(۵۱) البخاري مع الفتح : (۲۱۹/۷) .

^(۵۲) البخاري مع الفتح : (۷۲/۱) .

دهنکه خه رته له یه ک ئیمانی له دلدا هیه بهیینه دهره وه ، دهرده هیڼینه دهره وه و پرده شپوونه ته وه به سزای دوزخه وه دواى نه وه دهرینه ناو پوباری ژيانه وه نه نجا دهرپینه وه وهك چوڼ تووېك له كه نارى لافاودا سهوز ده بیټ نهى نازانیت گياى كه نارى لافاوه كان زهرى بى هیژ و لاوازه .

۵ - پیغه مبه ر (ﷺ) ده فهرموئ : ((تَمَرَقَ مَارَقَةَ عِنْدَ فِرْقَةٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ يَقْتُلُهَا أُولَى الطَّائِفَتَيْنِ بِالْحَقِّ)) (53).

واته : تاقمیکى دهرپه پړو له کاتى په رته وازه یی موسلماناندا دهرده چیت نه و کومه له ی موسلمانان که زیاتر له سهر حه قن ده یانکوژن .

وهکو زانراوه هاوه له کانی عه لی کوپى نه بو تالیب خواى لى پازى بى وه خه لکى شام نه و دوو کومه له بوون که (خوارج) له نیوانیاندا دهر په پړى ، وه جهنگیکى زور گه وهریان کرد وه هه موویان به موسلمان ناوبراون .

۶ - پیغه مبه ر (ﷺ) له وه سفى حه سه نى کچه زایدا ده فهرموئ : ((إِنَّ ابْنِي هَذَا سَيِّدٌ وَسَيُصْلِحُ اللَّهُ تَعَالَى بِهِ بَيْنَ فِتْنَتَيْنِ عَظِيمَتَيْنِ مِنَ الْمُسْلِمِينَ)) (54).

واته : نه م کوپړه ی من (سید) ه و خواى گه وره نیوان دوو گړوى گه وره ی له موسلمانان پى چاک ده کات) .

(۵۳) مسلم : (۷۷۵/۲) .

(۵۴) صحيح الباري : (۱۷۰/۳) .

خوای گه وره نیوان هه ردوو کۆمه له که ی به ئیمامی هه سه ن چاک کرد له
دوای مردنی باوکی (خوای گه وره له خۆی و باوکی پازی بی) له سالی ناسراو به
(عام الجماعة) سوپاس ستایش بۆ خوای گه وره^(٥٥).

سییههه: کۆرای زانایان:

ئه هلی سوننه و جماعه کۆپان له سه ره ئه وه ی که تاوان بچووک بی یان
گه وره - ئه گه ره له شیرک که متر بی - خاوه نه که ی حوکمی (کافر) ی به سه ردا نادرئ
به لکو کافر بوون ته نها به هۆی هه لال کردنی تاوانه وه ده بی به لکو به هه لال
کردنی ئه وانه ی که خوای گه وره هه رامی کردوون یان هه رام کردنی ئه وانه ی که
خوا هه لالی کردوون ، ئه مه ش مه سه له یه کی ئه و تۆیه دوو که س له زانایان
جیاوازیان تیدا نیه ، خوای گه وره ده فه رموی : ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ
وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ﴾ [سورة النساء : (٤٨) و (116)] .

واته : به پاستی هه ره که س هاوبه ش بۆ خوا دابنئ لیئ خوش نابئ به لام
که متر له وه بۆ هه ره که س که بیه ویئ لیئ خوش ده بی .

له چه ندين ئایه تی قورئانی پیروژ و فه رمووده (صحیح) هکانی پیغه مبه ردا
(ﷺ) هاتوو که خاوه نی تاوانه گه وره کان مافی لیخۆشبوونیان هه یه^(٥٦).

^(٥٥) معارج القبول بشرح سلم الوصول إلى علم الأصول في التوحيد : (٤٢٣/٢) .

^(٥٦) الحكم وقضية تكفير المسلم ص : (١٨٦) .

(بهشی دووهم)

۱ - جوړه کانی بی باوه ربوون:

۲ - روون کردنه وهی گرنګترین نه وانهی که موسلمان به هوپانه وه کافر

ده بیټ:

یه که م: جوړه کانی بی باوه ربوون (کوفر) بریتیه له دوو بیباوه پری (الکفر):

کفران):

أ - بی باوه پیه که خاوه نه که ی له بازنه ی ئیسلام ده باته دهر وه نه مه ش له

ناو خویدا پیچ جوړه:

جوړی یه که م: کوفری باوه ربوون و به دروختنه وه به لگه ش ئه م

ثایه ته پیروزه یه که خوی گه وره ده فرموی: ﴿وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِالْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُ أَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْكَافِرِينَ﴾ [سورة العنکبوت: (68)].

واته: چ که سی له وه سته م کارتره که درو به ناوی خواوه هه لده به ستی یا

کاتی حقی بوهات به دروی نه زانی؟ ثایا جیگای بی باوه پان جه هه ننه م نیه؟!

جوړی دووهم: کوفری مل که چ نه کردن و خو به گه وره زانین هه ر چه نده

ثاینی ئیسلامیش به راست دابنی، به لگه ش ئه م ثایه ته یه که خوی گه وره

ده فهرموی : ﴿وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَىٰ وَاسْتَكْبَرَ
وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ﴾ [سورة البقرة : (۳۴)].

واته : وه نهو دهمه ی کهوا به فریشته کانم وت سوژده بهرن بو ئاده م ،
هموویان بیجگه له ئیبلیس سوژده یان برد ئیبلیس نافهرمانی کردو و خوی به زل
زانی ، بوو به یه کئی له بی باوه پان.

جوړی سییه م : بی باوه پی دوودلی و گومان به لگه نه وه یه که خوی گه وره
ده فهرموی : ﴿وَدَخَلَ جَنَّتَهُ وَهُوَ ظَالِمٌ لِّنَفْسِهِ قَالَ مَا أَظُنُّ أَن تَبِيدَ هَذِهِ أَبَدًا (۳۵)
وَمَا أَظُنُّ السَّاعَةَ قَائِمَةً وَلَئِن رُّدِدْتُ إِلَىٰ رَبِّي لَأَجِدَنَّ خَيْرًا مِّنْهَا مُنْقَلَبًا (۳۶) قَالَ
لَهُ صَاحِبُهُ وَهُوَ يُحَاوِرُهُ أَكَفَرْتَ بِالَّذِي خَلَقَكَ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ سَوَّاكَ رَجُلًا
(۳۷) لَكِنَّا هُوَ اللَّهُ رَبِّي وَلَآ أُشْرِكُ بِرَبِّي أَحَدًا (۳۸)﴾ [سورة الكهف].

واته : کاتی له گه ل هاورئ باوه پرداره که ی چوو بو ناو باخ و بیستانه که ی
وه لهو کاته داسته مکار بوو زولمی له خوی کرد به هوی بی باوه پی ، وتی من لهو
بروایه دا نیم هه رگیز نه م باخ و باخچانه له ناو بچن وه لهو بروایه شدا نیم پوژری
دوایی هه بیټ ، وه من دلنیا م نه گهر دوا ی مردن زیندوو بکریمه وه وه بگه پریمه وه
لای خوا بیگومان نهو کاته به هه شت و باخی زیاترم ده ست ده که وئ ، دوایی
هاوه له باوه پرداره که ی پی وت تو بی باوه پ بوویت بهو خوایه ی که تو ی له خو ل
دروست کردوو ه پاشان له دلویه ئاو ی ک ، ئینجا پکی خستووی کردو وتی به

پیاویکی ته واو به لام من ته نها (الله) به په روه ردگاری خوّم داده نیّم و هاو به شی بو
برپارناده م.

جوړی چواره م : بى باوه پى پوو وهرگيړان به لگه نه وه يه که خواى گه وهره
ده فهرموى : ﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا عَمَّا أُنذِرُوا مُعْرِضُونَ﴾ [سورة الأحقاف: (٣)].

واته: وه نه وانه ي که بى باوه پى پوو له ئايين وهرده گيړن (له وه ي لى
ترسيړاون).

جوړی پينجه م : بى باوه پى دوو پويى به لگه نه وه يه که خواى گه وهره
ده فهرموى : ﴿ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ آمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا فَطُبِعَ عَلَى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَفْقَهُونَ﴾ [سورة
المنافقون : (٣)].

واته : ئه مه له بهر نه وه يه که له پيشدا باوه پيان هي ناوه پاشان کافر بوون
و له سهرى به رده وام بوون بويه خواى گه وهره موري کوفرى دا به سهر دلياندا ،
نه وانه ههرگيز تينگه ن .

ب - بى باوه پييه ک مروّف له ئيسلام ناباته دهر وه که بريتيه له کوفرى
نيعمه ت به لگه ش له سهر ئه مه خواى گه وهره ده فهرموى : ﴿وَضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا قَرْيَةً

كَانَتْ أَمْنَةً مَّطْمَئِنَّةً يَأْتِيهَا رِزْقُهَا رَغَدًا مِّنْ كُلِّ مَكَانٍ فَكَفَرَتْ بِأَنْعُمِ اللَّهِ فَأَذَاقَهَا اللَّهُ
لِبَاسَ الْجُوعِ وَالْخَوْفِ بِمَا كَانُوا يَصْنَعُونَ ﴿٥٧﴾ [سورة النحل (112) : (57)]

واته: وه خوا بو نه‌وانه كه كوفرا نه‌ی نيعمه‌تی كردن نموونه‌یه‌کی هیناوه
مه‌ل‌به‌ندیکی نه‌مان كه له نه‌من و نه‌مان و ئاسايشدا بووه و هه‌میشه رزق و
پۆزیه‌کی زۆری له هه‌موو لایه‌كه‌وه بو ده‌هات جا ناسوپاسی نيعمه‌تی خوايان كرد
و خوای گه‌وره له‌به‌ر نه‌مه پۆشاکی قات و قری و برسیتی و ترسی له‌به‌ر كردن.

له‌و به‌لگانه‌ی له فه‌رمووده‌کانی پیغه‌مبه‌ردا (ﷺ) هاتوون نه‌م جوۆره‌ی بی
باوه‌ری كه مروؤف له ئیسلام ناباته ده‌ره‌وه له‌وانه :

پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) ده‌فه‌رموی: ((سباب المسلم فسوق وقتاله كفر)). (58)

واته: جوین دان به موسلمان (فاسق) بوونه و شه‌ر کردنیش له گه‌ل‌یا
كوفره .

وه فه‌رمویه‌تی: ((إذا قال الرجل لأخيه يا كافر فقد باء بها أحدهما)). (59)

واته: نه‌گه‌ر پیاویك به برای موسلمان خوی بلیت نه‌ی كافر نه‌وا نه‌و
وشه‌یه به سه‌ر یه‌كێكاندا داده‌پێی.

(٥٧) مجموعة التوحيد للشيخ محمد بن عبد الوهاب والشيخ ابن تيمية رحمهما الله ص : (٦) .

(٥٨) البخاري مع الفتح : (٤٦٤/١٠) ومسلم : (٨١/١) .

(٥٩) مسلم : (٧٩/١) والبخاري مع الفتح : (٥١٤/١) .

وه فەرمویه تی : ((من أتى حائضاً أو امرأةً في دبرها ... فقد كفر بما أنزل على محمد)). (60)

واته : هەر کەسێ جووت ببێ له گەڵ ئافرهتی زه‌یستان یان له پاشه‌وه ئه‌وا بێ‌باوه‌ر بووه به قورئانی پیرۆز .

وه نموونه‌ی ئه‌م فەرمودانه زۆرن .

دووه‌م : پونکردنه‌وه‌ی گ‌رنگ‌ترین نه‌وانه‌ی که موسلمان به‌ هۆیان‌ه‌وه کافر ده‌بێ و زۆریش رووده‌ده‌ن :

* هه‌ ئه‌وه‌شی‌نه‌ره‌وه‌کانی ئیسلام :

یه‌که‌م: شيرك برپاردان له‌په‌رستنی خوادا هه‌روه‌ك خواي گه‌وره ده‌فه‌موي : ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ﴾ [سورة النساء : (٤٨) و (116)].

واته: به‌پاستی هەر کەس هاوبه‌ش بۆ خوا دابنێ لێی خۆش نابێ به‌لام که‌متر له‌وه بۆ هەر کەس که بیه‌وی لێی خۆش ده‌بێ .

وه‌ده‌فه‌رموي : ﴿إِنَّهُ مَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَمَأْوَاهُ النَّارُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ﴾ [سورة المائدة : (٧٢)].

(٦٠) مسند الإمام أحمد : (٤٠٨/٢) وهو صحيح كما قال الألباني في آداب الزفاف ص : (٣١) .

واته : به راستی هر که سی هاوبهش بو خوا دابنی خوا به هشتی لی
قه دهغه دهکات و جیگای دوزخ دهبی وه نهوانه ی موشریکن هیچ که سی که نیه
پالپشتیان بی و سهریان بخت.

له جوړهکانی شرک له پهرستندا وهکو سهربرین بو جگه له خوا وهکو
که سی شت سهر بری بو جنوکه و گور .

دووهم : هر کسی نیوه ند (واسطه) دابنی له نیوان خوی و خوادا و لیان
بپارپته وه و داوی شه فاعه تیان لی بکات و پشتیان پی به ستی نهوا به کوپای
زانایان به کافر داده نری.

سییه م : هر که سی موشریکه کان به کافر دانه نی یان گومانی هه بی له
کوفره که یان و رپیاز و مه زه به کان یان به راست بزانی نهوا نهو که سه کافر ده بیټ.

چوارهم : هر که سی بیروباوه پی وایی که رپیازی یه کیکی تر له رپیازی
پیغه مبر (ﷺ) ته او تره ، یا حوکمی یه کیکی تر له حوکمی نهو به باشتر بزانی
وهکو که سانی حوکمی (طاغوت) هکان به چاکتر ده زانن له حوکمی پیغه مبر (ﷺ)
نهو هس وهکو نهوانی تر به کوفر داده نریټ .

پینجه م : هر که سی شتیکی پیناخوش بی له وهی که پیغه مبر (ﷺ) پی
هاتووه نه گهر چی کاریشی پی بکات نهوا کافر بووه .

شه شه م : هه رکه سی گالته به شتیک بکات له ئایینی پیغمبر (ﷺ) یا به پاداشت و سزاکانی خوا ئهوا کافر بووه ، به لگهش ئه م ئایه ته یه که خوی گه وره ده فهرموئ : ﴿قُلْ اَبَا لِلّٰهِ وَاَيَاتِهٖ وَرَسُوْلِهٖ كُنْتُمْ تَسْتَهْزِؤْنَ﴾ (٦٥) لَا تَعْتَذِرُوْا قَدْ كَفَرْتُمْ بَعْدَ اِيْمَانِكُمْ ... ﴿[سورة التوبة : (٦٥-٦٦)].

واته : ئایا گالته به خوا و ئایتهکانی و پیغمبره که ی ده که ن ؟! پاساو مه هینه وه ئیوه کافر بوون له دوی ئه وهی که ئیماننان هینابوو.

حه وته م : جادووگه ری (السحر) دور خستنه وه و لیک کردنی دلّی دوو که س له یه کتروه (الصرف) و نزیک کردنه وهی دلّی دوو که س و دروست کردنی خۆشه و یستی له نیوانیاندا (العطف) له به شهکانی جادووگه رین هه ر که سی جۆری له م جۆرانه ی جادووگه ری ئه نجام بدا یان پیی پازی بیته ئهوا پیی کافرده بی به لگهش ئه م ئایه ته یه که خوی گه وره ده فهرموئ : ﴿وَمَا يُعْلَمَانِ مِنْ اَحَدٍ حَتّٰی يَقُوْلَا اِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْ﴾ [سورة البقرة : (١٠٢)].

واته : ئه و دوو فریشته یه ی که خوی گه وره بو تاقی کردنه وه هینابوونیه سه رزه وی هه ی که سیکیان فیری سیحر نه ده کرد تا پییان نه وتایه ئیمه له لایه ن خواوه نیرواین بو تاقی کردنه وهی ئیوه جا خۆتان کافر مه که ن.

هه شته م : پشتیوانی کردن و یارمه تی دانی موشریکان له دژی موسلمان به لگه شی ئه م ئایه ته یه که خوی گه وره ده فهرموئ : ﴿وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ﴾ [سورة المائدة : (۵۱)].

واته : هر که سی پشتیوانی کافر ده کان بکات ئه و له گه ل ئه وان حیسابی بو ده کری و خودا رینمووی هۆزی سته م کاران نادات .

نویه م : هر که سی ک بیروباوه ری وابی که و که سانی که هیه و رییان پی دراوه له شه ریعه تی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) ده رچن هه روه کو چۆن (خضر) رییی پیدرابوو له شه ریعه تی موسا سه لامی خوی له سه ر ده رچی ئه و کافر ده بی.

ده یه م : روو وه رگیان له ئاینی خوا به جوړیک نه فیری بی و نه کاری پی بکات به لگه ش ئه م ئایه ته یه که خوی گه وره ده فهرموئ : ﴿وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ ذَكَرَ بآيَاتِ رَبِّهِ ثُمَّ أَعْرَضَ عَنْهَا إِنَّا مِنَ الْمُجْرِمِينَ مُنتَقِمُونَ﴾ [سورة السجدة (22) :].

واته : کئ هیه له و که سه سته م کار تر بی که ئایه ته کانی خودای (وه بیر به ینریته وه و پیشانی بدری و بوی پوون بکریته وه) له پاش ئه مه پشت هه لکا و پووی لی وه رگیری به راستی ئیمه تۆله له تاوانباران ده ستینینه وه .

ئه م خالانه ی باسکران (له هه لوه شی نه ره وه کان) هیه جیاوازییه ک نیه له نیوان یه کی که به گالته بیانکات یا به راستی یا له ترساندا ته نها ئه و که سه نه بی که زوری لی ده کری ، ئه م ده خاله ی باسکران زور ترسناکن و زوریش پووده ده ن ، جا

پیوسته موسلمان خوئی لیان بپارریزی و ترسی له وه هبی نه وه کو تیان بکه وی (۶۱).

(داهینراوه کانی سهر گورستان)

داهینراوه کانی سهر گورستان چه ند جوړیکن:

جوړی یه که م : نه و که سهی داوی پیوستیه کانی له مردو بکات نه وانه له پیزی بت پرسته کانن خوی گه وره ده فرموی : ﴿قُلِ ادْعُوا الَّذِينَ رَعِمْتُمْ مِّنْ دُونِهِ فَلَا يَمْلِكُونَ كَشْفَ الضُّرِّ عَنْكُمْ وَلَا تَحْوِيلًا ، أُولَٰئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ يَبْتَغُونَ إِلَىٰ رَبِّهِمُ الْوَسِيلَةَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ﴾ [سورة الإسراء : (۵۶ - ۵۷)].

واته : بلئ : ئادهی هانا و هاوار بکه ن له و بت و شتانهی که له جیاتی خوا ده یان پرستن ئایا هیچتان له ده ست دیت ؟ دلنیا بن که نه وانه نه ده توانن به لا و ناخوشی یه کتان له سهر لابه رن ، نه ده توانن بارودوخ بگوړن ، نه وانهی که نه وانه هانا و هاواریان لئ ده که ن کامیان له خوا نزیکتره ؟ له کاتیکدا که نه وانه خویان هاوار له خوا ده که ن و داوی نزیک بوونه وه له په روه ردگاریان ده خوازن و چاوه پوانی په حمه تی ده که ن .

هر که سی هاوار بکاته پیغمه مبه ری یا هر دوستیکي خودا یان پیاو چاکي جوړیک له خوا یه تی بو بریار بدات نه وانه هم ئایه ته ده یگریته وه ، چونکه

(۶۱) مجموعة التوحید الإسلام محمد بن عبد الوهاب والشیخ ابن تیمیة رحمهما الله ص : (۲۸۰۲۷) .

بەپراستی ئایەتییکی گشتیە بۆ هەموو ئەو کەسانەى بانگی جگە لە خوا دەکەن لە کاتییدا ئەوەى بانگی لێدەکرێ خۆى بۆ ھۆیک دەگەرێ خۆى پى لە پەرەردگار نزیک بکاتەو وە لە کاتییدا خۆى تەنھا ھىوای بە پەحمى خوا ھەيە و لە خوا دەترسێ ، ھەر کەسێ ھاوار لە مردوویەك بکات یان یەكێک لە پیغەمبەران و پیاو چاکان ئەگەر بۆ کۆمەکی کردن بێ یا شتی تر ئەوا شیرکی گەوەرەى ئەنجام داوہ کە خوا لێى خۆش نابێ مەگەر بە پەشیمان بوونەو و تۆبە کردن لەو تەوانە .

و ھەر کەسێ زیادەپرەوى بکات لە یەكێک لە پیغەمبەران یان لە پیاو چاکان وە جۆریک لە جۆرەکانی پەرستنی بۆ بپار بدات وەکو ئەوەى بلی : ئەى گەورەم فلانە کەس داوات لى ئەکەم سەرکەوتوم کە یان کۆمەکیم بکە یان یارمەتیم بدە یان پزق و پۆزیم بدە یان پەنام بدە ... وەکو ئەم قسانە ، ھەموو ئەمانە شیرک و گومرايین پیویستە داوای پەشیمان بوونەو لە خواوەنەکەى بکریت ئەگەر تۆبەى کرد ئەوا باشە و ئەگەر نا دەبێ بکوژێ ، چونکە بەپراستی خودا پیغەمبەرانى بۆ ئەو ناردووە و کتیبەکانى بۆ ئەو دابەزاندووە بۆ ئەوەى بە تەنھا بپەرستێ و ھیچ ھاوہێکی بۆ دانەنرێ .

جۆری دووہم : داوا لە خودا بکات بەلام بۆ خاتری مردووەکە ئەمەش لەو داینراوانە کە لە ئیسلامدا داینراون ، ئەمەیان وەکو ئەوەى پیشتەری ئەمەیان ناگاتە شرکی گەرە ، عەوامی خەلکی کە (توسل) دەکەن لە نزا و

پارانه وه کانیاندا به پیغه مبه ران و پیاو چاکان بو نمونه ده لین : خواجه داوات لیده کهم بو خاتری پیغه مبه ره کهت یان بو خاتری پیغه مبه ره کانت یان فریشته کانت یان بو خاتری بهنده چاکه کانت یان له بهر پله و پایه و حورمه تی شیخ فلانه کهس یان داوات لیده کهم له بهر خاتری (اللوح والقلم) ، وه چه ندین شتی تر که دهیلین له نزا و پارانه وه کانیاندا هه موو نه مانه شتانیکی تازه داهینراون و خراپن ، به لام نه وهی له سوننه ت دا هاتبی (توسل) کردنه به ناو و سیفات هکانی خوی گه وره یان له بهر کرده وه چاکه کانی خوت وه کو له (الصحيحين) دا سه لمینراوه نه و سئ که سه ی له ناو نه شکه و ته که دا کردیان.

جوړی سییه م : واگومان ببات نزا و پارانه وه له په نای گوړه کاند قه بول ده کړی و ودرده گیرئ یان باشته له و نزایه ی که له مزگه و تدا ده کړی ، بو نه وهی نزا و پارانه وه که ی قه بول بکړی له په نای گوړدا نه نجامی ده دات ئا نه مه به کوړای زانایان شتیکی خراپ و نا له بار و نارپه وایه ، وه نه مان زانیوه له نیوان پیښه وایانی ئیسلامدا هیچ جیاوازیه که ه بیته له سه ر نارپه وایه تی نه م کاره ، نه م شته نه خوا و نه پیغه مبه ره که ی (ﷺ) حه لالیان نه کردووه وه هیچ یه کی که له هاوه لان و شوینکه و توانیان و پیښه وایانی ئیسلام نه یان کردووه .

هاوه لانی پیغه مبه ر (ﷺ) چه ندین جار تووشی نارپه حه تی و نا هه مواری هاتوون به لام په نایان بو گوړی پیغه مبه ر (ﷺ) نه بردووه به لکو پیښه و عومه ر

خوای لی پازی بیت کاتیځ بی بارانی و قاتی و وشکانی پوی تیکردن داوی کرد له (عہباس) بپارپته وه بویان له خوای گه وره .

بیگومان پیشینان نه هیان ده کرد له نزاو پارانه وه له په نای گوردا ، وه کو (عہلی کوری حسین) کابرایه کی بینی ده پواته بوشاییه که لای گوری پیغه مبهردا هه بوو له ویذا نزا و پارانه وه ده کات ئه ویش وتی: ئایا فهرموده یه کتان بو باس نه که م که له باوکه مه وه بیستمومه ئه ویش له باپیری وه ئه ویش له پیغه مبهره وه (ﷺ) فهرمویه تی : ((لا تجعلوا قبری عیداً ، ولا تجعلوا بیوتکم قبوراً ، وصلوا علیّ وسلّموا حینما کنتم فسیلغنی سلامکم وصلاتکم)). (62)

واته : گوره که م مه که نه مه زارگه و شوینی کو بونه وه کانتان ، وه ماله کانی خوتان مه که نه گورستان ، وه درود و سلاوم له سهر بدهن پیم ده گات له هه ر کوپیه که دا بن .

به لگه خوازیمان له م فهرموده یه ئه وه یه که گوری پیغه مبهر (ﷺ) له هه موو گوره کانی سه رزه وی باشته به لام له گه ل ئه وه شدا قه ده غه ی کردوه گوره که ی بکری به ئه وه ، جگه له وه له پیشته که قه ده غه ی لی بکری^(۶۳) ، له (أبو هريرة) وه خوای لی پازی بی فهرمویه تی پیغه مبهر (ﷺ) فهرمویه تی : ((لا

(۶۲) رواه اسماعیل القاضي فی کتاب فضل الصلاة علی النبی ص : (۳۴) وصححه الألبانی فی نفس المرجع وله طرق وروایات ذکرها فی کتابه تحذیر الساجد من اتخاذ القبور المساجد ص : (۱۴۰) .
(۶۳) الدرر السنیة فی الأجوبة النجدیة لعبد الرحمن بن قاسم : (۱۷۴/۱۶۵) .

تجعلوا بیوتکم قبوراً ، ولا تجعلوا قبری عیداً ، وصلوا علیّ فی انّ صلاتکم تبغنی حینما کنتم)) (64).

واته : ماله کانتان مه که نه گورستان ، وه گورپه که م مه که نه مه زارگه و شوینی کوبونه وه کانتان ، وه درود و سلاوم له سهر بدهن پیم ده گات له ههر کوپیه که دا بن .

به ریژ شیخ (عبد العزیز بن عبدالله بن بان) په حمه تی خوی لیبی ده فهرموئ : (بیروباوه پی ئیسلامی چه ندین (خوره که ی) (65) هیه نه مه ش دوو جوړه :

به شیکیان بیروباوه پی ئیسلامی هه لده وه شینیتته وه و به تالی ده کاته وه ، وه خاوه نه که ی - په نا به خوا له وانه - کافر ده بیت .

وه به شیکیان نه م بیروباوه په که م ده که نه وه و لاوازی ده که ن.

به شی یه که م : که له بیروباوه پی ئیسلامی له ناو ده بات پیی ده گوتری هه لده شینه ره وه ، وه هه لده شینه ره وکانی ئیسلام بریتین له وانه ی که مروف له بازنه ی ئیسلام ده به نه دهره وه ئیتر به قسه بی یان به کرده وه یان گومان و دوو دلی .

(64) رواه أبوداود : (۲/۲۱۸) وأحمد : (۲/۳۶۷) وحسنه الألبانی فی کتابه تحذیر الساجدص : (۱۴۲) .

(65) خوره که نهو شته یه که شتی کلور بکات یان له ناوی ببات - وهرگیتر - .

پیغه مبهەر (ﷺ) ده فهرموئ ((من بدل دینه فاقتلوه)) (٦٦).

واته : هەر کهس پاشگهن بووه وه بیکوژن .

ئهم فهرمودهیه ئه وه ده گهیه نی (مُرتد) داوای په شیمان بوونه وه ی لی
ده کری ئه گهر ته وبه ی کرد باشه و ئه گهر نا ئه وه ده کوژری و په وانیه ی ئاگری
دوزه خ ده کری.

- هه لگه پانه وه ی گوشتاری (الردة القولية) :

هه لگه پانه وه به قسه یه کیکه له هه لوه شیینه ره وه کان وه کو قسه وتن به
خوا و پیغه مبهەر (ﷺ) یان که م و کوپی بداته پالّ خودا وه کو بلّی خوا هه ژاره یان
خوا سته م کاره یان بلّی خوا (بخیل) ه یان خوا هه ندی شت نازانی یان بلّی خودا
نوژی له سهر فهرز نه کردووین ، ئه مانه هه مووی هه لگه پانه وه یه له ئایینی ئسلام و
داوای په شیمان بوونه وه ی لی ده کری ئه گهر ته وبه ی کرد باشه و ئه گهر نا
ده کوژری.

(٦٦) البخاري مع الفتح : (٣٢٩/١٣) .

- هه لگه رانه وهی کرداری (الردة الفعلية) :

وه کو نه کردن و واز هینان له نویژ کردن هه ر که سی واز له نویژ کردن بینیت و نویژ نه کات ئه وه کافر بووه به به لگهی ئه م فه رموده یه ی پیغه مبه ر (ﷺ) که ده فه رموی : ((العهد الذي بيننا وبينهم الصلاة فمن تركها فقد كفر)) (67).

واته : شتیکی کرداری جیا که ره وه له نیوان ئیمه و کافراندا هه یه که نویژه هه ر که س نه ی کات کوفری کردووه .

وه له فه رموده یه کی تر دا ده فه رموی : ((بين الرجل وبين الشرك والكفر ترك الصلاة)) (68).

واته : له نیوان موسلمان و شیرک و کوفردا وازهینان له نویژه هه یه .

وه نمونه ی تر له هه لگه رانه وهی کرداری گالته و سوکایه تی کردن به قورئان یان پی بخته سه ر قورئان وه له وانه سورانه وه به ده وری گوڤ ، یان مردووی ناو گوڤه که بپه رستیت ئه وه هه لگه رانه وهی کی کرداریه ، به لام ئه گه ر مه به ستی به م سورانه وه و په رستنه په رستنی خوا بوو ئه وه بیدعه یه کی زور خراپی کردووه به لام نابیتته هه لگه رانه وه له ئیسلام به لکو له جوړی دووه م ده بی

(٦٧) سنن الترمذي : (١٤/٥) عن عبدالله بن بريدة عن أبيه وهو حديث صحيح وانظر صحيح الترمذي : (٣٢٩/٢) .

(٦٨) مسلم : (٨٨/١) .

واته: ئه ی پهره دگار ته نه تۆ ئه پهرستین و داوای یارمه تی و کۆمه کی هه ر له تۆ ئه که یڼ.

که وابوو هه ر که سی وابزانئ حه لال و پوايه که غه یری خوا له گه ل خوا دا پهرستری وه به زمان بیلئیت ئه وه کافر ده بیئت به هوی و ته و بیروباهه پره وه هه ردوکیان وه ئه گه ر به کردار ئه وه ی ئه نجام دا ئه وا پئی کافر ده بیئت به و ته و کرده وه و بیروباهه پره وه مووی .

وه له جوړه ی گوشتاری و کرداری و بیروباهه پری پیکه وه نزا و پارانه وه و داوای کۆمه کی کردنه له گوپری پیاوچاکان که هه ندئ له خه لکی ئه م پوژگاره ده یکه ن ، هه ر که سی شتیک له وانه بکات داوای لی ده کری په شیمان بیته وه ئه گه ر په شیمان بوویه وه و گه پایه وه بۆ سه ر حه ق وازی لی ده هینری به لام ئه گه ر په شیمان نه بوویه وه ئه وا ده کوژری وه کو کابرایه کی (مُرتد).

- هه لکه پانه وه ی دوو دئی (الردة بالشک) :

وه کو که سی بلئ : من نازانم خودا راسته یان نا .. یان بلئ من نازانم محمد راستگو یه یان درۆز نه .. ئه وا پئی کافر ده بی ، یان بلئ من نازانم زیندوو بوونه وه هه یه یان نا ئه و که سه کافر ده بیئت و داوای په شیمان بوونه وه ی لی ده کری ئه گه ر په شیمان نه بوویه وه وه کو کافر یك ده کوژریئت ، به لام ئه گه ر هاتوو دوور بوو له موسلمانانه وه بۆ نمونه له دارستانیکی دوور له موسلمانان ده ژیا

ئەوا ئەم حوکمانه‌ی بۆ پوون ده‌کرێته‌وه ئە‌گەر بۆی پوون کرایه‌وه و هەر به‌رده‌وام بوو ئەوا حوکمی کوشتنی هه‌یه ، هه‌روه‌ها که‌سی گومان‌ی له‌ یه‌کێک له‌ پایه‌کانی ئیسلامدا هه‌بی‌ت.

ئەمانه‌ی که‌ له‌م به‌شه‌دا باس‌مان کرد پێیان ده‌وتری هه‌لوه‌شی‌نه‌ره‌وه‌کان ، وه‌ خاوه‌نه‌کانیان ده‌بن به‌ کافر ، وه‌ ئە‌گەر په‌شیمان نه‌بنه‌وه و له‌سه‌ری به‌رده‌وام بن ئەوا ده‌کوژێن.

به‌شی دووهم (له‌ خۆره‌که‌کان) خۆره‌کی که‌متر له‌ کو‌فر :

ئەم به‌شه ئیمان و له‌ خوا ترسان لاوا‌ز ده‌کات وه‌کو سو (ریبا) خواردن و کردنی کاری حه‌رام وه‌کو شه‌رواڵ پیسی (زینا) و بیدعه و چه‌ندین شتی تر وه‌کو ئاهه‌نگ گێ‌ژان له‌ پۆژی له‌ دایک بوونی پیغه‌مبه‌ردا (ﷺ) ئە‌مه‌ش خه‌لکی نه‌فام دروستیان کرد له‌ سه‌ده‌ی چواره‌مدا ئە‌مه‌ش ده‌بی‌ته‌ مایه‌ی کزی و لاوازی له‌ بیروباوه‌ری پاستی ئیسلامه‌تی ، به‌لام ئە‌گەر له‌و ئاهه‌نگه‌دا داوی کۆمه‌کی و یارمه‌تی له‌ پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) بکری‌ت ئەوا ده‌بی‌ته‌ جو‌ری یه‌که‌م که‌ خاوه‌نه‌که‌ی له‌ ئیسلام ده‌باته‌ ده‌ره‌وه ، هه‌روه‌ها (التطیر) له‌ به‌شی دووهمه‌ وه‌کو خه‌لکی نه‌فامی سه‌رده‌می پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) ده‌یان کرد وه‌ خوا‌ی گه‌وره‌ به‌ریه‌رچی دانه‌وه و فه‌رموی : ﴿ قَالُوا اطَّيَّرْنَا بِكَ وَبِمَنْ مَّعَكَ قَالَ طَائِرُكُمْ عِنْدَ اللَّهِ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ تُفْتَنُونَ ﴾ [سورة النمل : (٤٧)].

واته: وتیان ئیمه تو و نهوانه ی وا له گه لّ تودان به مائی به دی ده زانین
(پیغه مبه ر صالح) وتی: مائی چاک و خراپی ئیوه هی خویه (همو وشت به
دهستی نه وه) به لکو ئیوه که تونه ته به ر تاقی کردنه وه ی خودا.

که وابوو (طيرة) شرکه نه ک کافر بوون ، ههروه ها ئاههنگ گپرانى شهوى
(الإسراء والمعراج)، پیغه مبه ر (ﷺ) ده فهرموئى : ((من أحدث في أمرنا هذا ما ليس منه
فهو رد)). (69)

واته : هه ر که سئ شتیک زیاد بکات بو ئه م ئاینه ی ئیچمه و له م ئاینه
نه بیّت نه وا وهر ناگیریت .
ته واو به کورتی .

(٦٩) القوادح في العقيدة للشيخ عبد العزيز بن باز شريط مسجل في تسجيلات دار الطيبة وهي محاضرة ألقاها فضيلته في
الجامع الكبير شهر صفر (١٤٠٣) هـ .

حوکمی نهوانه ی (حوکم) به غهیری نیسلام دهکهن :

خوای گه وره دهفه رموی : ﴿وَمَنْ لَّمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ﴾ [سورة المائدة : (٤٤)].

واته : نهوه ی حوکم و دادوهری بهو بهرنامه یه نهکات که خوا داییه زاندووه نهوانه بی باوه پین .

وه دهفه رموی : ﴿وَمَنْ لَّمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾ [سورة المائدة : (٤٥)].

واته : نهوه ی حوکم و دادوهری بهو بهرنامه یه نهکات که خوا داییه زاندووه نهوانه سته مکارن .

وه دهفه رموی : ﴿وَمَنْ لَّمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ﴾ [سورة المائدة : (٤٧)].

واته : نهوه ی حوکم و دادوهری بهو بهرنامه یه نهکات که خوا داییه زاندووه نهوانه تاوانبار و ناپاکن .

ههردوو پی شهوا (طاووس) و (عطاء) له تهفسیری ئهم ئایه تانه دا وتوویانه : مه بهست پی کوفری بچوک و زولمی بچوک و (فسق) ی بچوکه^(٧٠).

(٧٠) تفسیر العلی القدیر لأختصار ابن کثیر : (٥٥/٢) .

قسه ی راست و حق له م مه سه له یه دا نه وه یه هر که سی حوکمی به
غه یری ئیسلام کرد جاری واهه یه کافر ده بی و جاری واش هه یه موسلمانیک
تاوانبار و یاخی بووه تاوانیک له تاوانه گه وره کان کردوه .

بویه ده بینین زانایان نه م وشانه یان کردوه به دوو به شه وه ، وشه کان
نه مانه ن (کافر ، ظالم ، فاسق ، منافق ، مشرک) کردوویانه به دوو به شه وه کوفری
گه وره و کوفری بچووک و زولمی گه وره و زولمی بچووک و ناپاکی گه وره و ناپاکی
بچووک و زولمی گه وره و زولمی بچووک و دوو پووی گه وره و دوو پووی بچووک و
شیرکی گه وره و شیرکی بچووک ، گه وره ی نه مانه خاوه نه که ی له ئاینی ئیسلام
ده باته دهره وه و پیی کافر ده بی چونکه به یه کجاری دژ به ئاینی ئیسلامه ، به لام
بچووک نه مانه باوه پ که م ده که نه وه و کز و لاوازی ده که ن ، به لام له ئاینی
ئیسلام دهری ناکه ن ، بویه زانایان دریژه یان به م مه سه له یه داوه ، به ریژ شیخ
(عبد العزیز بن عبد الله بن باز) په حمه تی خوی لی بی له کاتی کدا پرسیری لی کراوه
دهرباره ی حوکمی (نه وانه ی حوکم به غه یری ئیسلام ده که ن) فهرمویه تی :
حوکمی نه وانه له چوار جور تی په پ ناکات :

۱ - که سی بلای : من حوکم به مه ده که م چونکه له شه ریعه تی ئیسلام
باشتره نه و کافر ده بی و نه و کوفره ی کوفری گه وره یه .

۲ - که سی بلّی : من حوکم به مه ده که م چونکه وه کو شه ریعته تی ئیسلام وایه و هیچ جیاوازییه کی نیه ، حوکم کردن به ئیسلام دروسته و حوکمیش به مه ی من دروسته نه مه کوفری گه وره یه و پیی کافر ده بی و کوفری گه وره ی کردوه .

۳ - که سی بلّی : من حوکم به مه ده که م هه رچه نده حوکم کردن به ئیسلام چاکتره به لام حوکم کردن به غهیری ئیسلامیش دروسته نه وه کوفری گه وره یه و پیی کافر ده بیّت .

۴ - که سی بلّی : من حوکم به مه ده که م به لام له هه مان کاتدا بیروباوه پی به وه بیی که حوکم کردن به غهیری ئیسلام دروست نیه و بلّی : حوکم کردن به شه ریعته ی ئیسلام باشتره وه دروست نیه به جگه له ئیسلام حوکم بکهیت ، به لام که م ته رخه م بیّت یان فه رمانیک بیّت له لایه ن فه رمانپه وا و کاربه ده ستانه وه نه وه کوفره به لام کوفری بچوک له بازنه ی ئیسلام نایباته دهره وه ، به لام به گه وره ترینی تاوانه گه وره کان داده نریت^(۷۱) ، هیچ جیاوازییه کی نیه کرده وه که ی ناوبنری (فسق) و خویشی به فاسق و له هه مان کاتدا ناوبنری موسلمان و مامه له ی موسلمان له گه لدا بکریت ، چونکه هه موو (فسق) یک به کوفر دانانریت ، وه مه رج نیه هه رشتیک ناوبرابیت کوفر یان زولم خاوه نه که ی له ئیسلام بباته دهره وه هه تاوه کو سهیری (لازم) و (ملزوم) نه کرئ ، چونکه هه موو (بی باوه پی و سته م و ناپاکی و دوو پرووی) یه که له ده قه کانی قورئان و سوننه تدا هاتوون دوو به ش:

(۷۱) حدثنا بهذا الشيخ عبد العزيز بن باز وهو مسجل في شريط وهذا الشريط في مكتبي الخاصة .

۱ - به شیکي گه وره که خاوه نه که ی له ئیسلام ده باته دهره وه ، چونکه بنچینه ی دین به خاوه نه که ی ناهیلایت .

۲ - به شیکي بچوک که باوه پ پیی که م ده بیته وه و کز و لاواز ده بی ، به لام له ئیسلام نایباته دهره وه .

ناپاک و تاوانبار به هوی کردنی تاوانه گه وره کانه وه (جگه له شیرک) کافر نابیت و به هه تا هه تایي له ئاگردا نامینیتته وه ، به لکو به ویستی خوايه نه گهر ویستی لی خواش ببی نه و به پهم و فه زلی خوی لی خواش ده بی و ده یخاته به هه شته وه هه ره له یه که م جاره وه ، وه نه گهر ویستی توله ی لی ده سینیتته وه به قه د تاوانه کانی که له سه ری مردووه و به هه تا هه تایي له ئاگردا نایهیلایتته وه به لکو به پهمی خوی و پاشان به تکای تکاران له ئاگر ده ری ده هینن به مه رجی له سه ره یه که خواپه رستی مردبی^(۷۲).

(۷۲) معارج القبول بشرح سلم الوصول إلى علم أصول التوحيد : (۲ / ۴۳۲) .

(الباب الثاني)

مهزه بهی تاقمه کانی تر له (ته کفیر) کردنی موسلماناندا

وه مناقه شهی بیروپراکانیان

(به شی یه که م)

مهزه بهی تاقمه کانی تر له (ته کفیر) دا

۱ - بیروپای خه واریج : (الخوارج) .

۲ - بیروپای موخته زیله : (المعتزلة).

۳ - بیروپای شیعه : (الشیعة) .

۴ - بیروپای مورجیه : (المرجئة).

۱ - ده رچوو ده کان و بیروپراکانیان (الخوارج ورأیهم) :

ئهمانه پییان دهوتری (الحرورية) به ناوی دئییه که وه ناو نراون که لیی
دهرچوون که پیی دهوتری (حروراء) ، وه هه ر که سی به سه ر پیشه وای
موسلماناندا ده ر بجی پیی دهوتری دهرچوو (خارج) ، ئه گه ر دهرچوون له کاتی
هاوه لاندای بی به سه ر (الأئمة الراشدین) دایان پاش ئه وان به سه ر (التابعین) دا وه به

سهر پيشه وایانی ئیسلامدا له هه موو کاتیځدا^(٧٣)، (دهرچووه کان - الخوارج - کاتی جیاوازی و دوو بهرەکیان که و ته نیوانه وه بوون به بیست تاقمه وه^(٧٤)، گه وره کانیاں وه کو (المحکمة ، الأزارقة ، النجدات ، البیهسیة ، العجاردة ، الثعالبه ، الإباضیة ، الصفریة) ، وه نه وانی تر له و بیست تاقمه لقی نه مانه که باسکران) ، له کاتیځدا که به م شیوهیه جیاوازی به لام هه موویان یه کن له حاشا کردن له هه ردوو پيشه و (عثمان و علي) خویان لی پازی بی وه نه م کاره یان له هه موو چاکه یه که به باشت ده زان ته نانهت هیچ ژن هینان و به شودانیکیان به دروست نه ده زانی مه گه ر بو که سی بیروبا وه پی وانه بوايه .

وه خاوه ن تاوانه گه وره کان به کافر ده زان^(٧٥) و خوین و مالیان حه لال ده که ن ، وه ده لین : تاوان باران به هه تا هه تایی له ناگردا ده میننه وه ، وه وا ده بین ته نها قورئان به سه په یروی پی بکری و پیویستمان به په یروهی سوننه ت نه نه گه ر چی پله ی (متواتر)یشی هه بی که نه مه ش پیچه وانه ی نه وه یه که قورئان ده یخوازی ، وه هه ر که سی پیچه وانه یان بوه ستی به کافری ده زان^(٧٦) ، وه پایان

(٧٣) الملل والنحل للشهرستاني : (١١٤/١) وذكر جميع الفرق بالتفصيل مذهب كل فرقة.

(٧٤) الفرق بين الفرق لعبدالقاهر بن طاهر البغدادي ص : (٢٤) وذكر أسماء الفرق ص : (٢٤) وص : (٧٣).

(٧٥) الملل والنحل للشهرستاني : (١١٥/١).

(٧٦) فتاوى شيخ الإسلام ابن تيمية : (٣ / ٣٣٥) وانظر : الأجوبة المفيدة على أسئلة العقيدة للجليلي ص : (٥٨) .

وايه دهرچوون له ژيړ دسه لاتى پيشه وای موسلمانان نه گهر موخاله فهی سونه تی کرد پیویسته و ده بی بکری^(۷۷).

وه هه موو (خوارج) به هه موو تاقمه جیاوازه کانیانه وه نه وه کویان ده کاته وه که (علي و عثمان) و نه وانه ی جهنگیان کرد له جهنگی (الجمال) و (الحکمین) دا ته کفیر بکه ن ، وه نه وه شی قایل بوو به دانانی دوو دادوهر و به چاکیانی زانی یان یه کیکیانی به چاک زانی ، هه روه ها کۆران له سهر دهرچوون له سهر کاربه سستی سته مکار ..

نه وه ش بزانه نه وه ی (الکعبی) ده یگیرپته وه که کۆران له سهر ته کفیر کردنی تاوانباران ته و او نییه ، قسه ی په سهند و دروست نه وه یه که (أبو الحسن) ده یگیرپته وه که کۆرا نین و (الکعبی) هه له ی کردووه له بانگه شه ی بوونی کۆرا له سهر نه م مه سه له یه چونکه تاقمی (النجادات) له (الخوارج) ته کفیری نه وه که سانه ناکه ن هاو پای خو یان بن که تاوانه گه وره کان بکه ن که له شه رعدا تۆله یان له سهر دانراوه ، تاقمی (النجادات) نه لیت : خاوه نی تاوانی گه وره له هه لگرانی بیروباوه ری ئیمه بی باوه ری نیعمه ته و بی باوه ری دین نییه^(۷۸).

(۷۷) الملل والنحل للشهرستاني : (۱/۱۱۵).

(۷۸) الفرق بین الفرق ص : (۷۳-۷۴) .

(عبد القاهر) ی کورپی تاهری ته میمی به غدادی دهلی : (کومه لی
 (المحكمة) ی یه که م کومه ل بوونه له تاقمه کانی (الخوارج) نه مانه یان به کافر داناوه
 : (علي ، عثمان ، طلحة ، الزبير ، عائشة) نه وانه ی له جهنگی (الجمال) دا به شداریان
 کرد ، موعاویه و (الحکمین) و تاوانبارانی نه م ئوممه ته) نه م تاقمه هه ر نه مانه یان
 ده گوت و زیاتریان نه ده گوت ، هه تاوه کو تاقمی (الأزارقة) یان تیدا په یدا بوو نه مانه
 موخالیفه کانی خو یان یان به موشریک ده زانی ، هه روه ها خاوه نی تاوانه گه وره کان
 له تاقمی خو شیان به موشریک ده زانی ، وه کوشتنی ئافره ت و مندالی
 دوژمنه کان یان به حه لال ده زانی ، وه ده یان وت به هه تاهه تایی له ئاگردا
 ده مینه وه) (۷۹).

نه وه ی خه واریج و موعته زیله ده یان کرده به لگه

نه وه ی خه واریج و موعته زیله و هاوړاکانیان کردوویانه به به لگه بو خو یان
 خو هه لواسینه به ده قه کانی (کفر) و (فسق) ی بچوک و کردنه به لگه بو کوفری
 گه وره و (فسق) ی گه وره ، نه مه ش به هو ی تی نه گه یشتنی نادرست و می شکی
 دوور له واقع و دلی داخراویانه وه بو ، بویه ده قه کانی شه رعیان به یه کدا ده دا و
 شوینی نه و ده قانه که وتن که (مُتَشَابِه) ن چونکه نه فسیان نه وه ی ده خوازی .

(۷۹) أصول الدين لأبي منصور عبد لقاهر بن طاهر البغدادي ص : (۳۳) .

خه واریچ وتویانه نه و که سهی به رده وام بی له سهر تاوانی گه وره وه کو شهر وال پیسی (زینا) و ئارهق خواردنه وه و سوو (ریبا) خواردن نه و کافرکی هه لگه راوهیه له ئیسلام و به ته وای له ئیسلام ده رچوو ، وه نویژی له سهر ناکری و له گورستانی موسلماناندا نانیژی ، هه ر چنده دانی به یه کخوایه رستی خوادا نابی وه دانی نابی به راگه یاندنی په یامی خوادا له لایه ن پیغه مبه ره وه (ﷺ) وه نه گه ر نویژ و پوژوو و زه کات و حج بکا وه له پیناو خوادا بجه نگی نه و به هه تاهه تای له ناگردا ده مینیته وه له گه ل ئیبلیس و سه ربازه کانیدا وه له گه ل فیرعه ن و هامان و قاروندا^(۸۰).

(ئایه ته کانی (قورئان) یان به جوریک ته فسیر کردوه که پالپشتی قسه کانی خوین بیت که به کافر زانینی نه و که سانه یه که تاوانه گه وره کان ده که ن وه کو ئایه تی : ﴿وَمَنْ يَكْفُرْ بِالْإِيمَانِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ﴾ [سورة المائدة : (۵)].

واته : وه هه ر که سی له باتی باوه رهینان ئینکاری و کوفر بکا نه و کار و کرده وهی به تال و پوچه ل ده بی.

وه ئایه تی : ﴿هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ فَمِنْكُمْ كَافِرٌ وَمِنْكُمْ مُؤْمِنٌ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾ [سورة التغابن : (۲)].

(۸۰) معارج القبول بشرح سلم الوصول إلى علم الأصول في التوحيد : (۲ / ۴۲۰) .

واته : خودا ئیوهی به دیهنناوه و جا هندی له ئیوه بیباوه په و هندی کیش باوه پدارن .

خه واریچ وتیان : خودا نیوه ندیکی له نیوان ئیوه و کوفر و ئیماندا دانه ناوه هر کهس کافر بیت و کرده وه که ی پوچه ل بیته وه موشریکه ، وه ئیمان سه ری هه مو کرده وه کانه و له هه موویان گوره تره ، وه یه که م شته که خودا پیویستی کردووه ... هر که سی ئه وه ی خوا فرمانی پی کردووه نه یکا ئه وه به راستی باوه پ و کرده وه کانی پوچه ل بوونه ته وه ، وه هر که سی کرده وه کانی پوچه ل بیته وه ئه وا باوه پی نیه ئه و که سه ی باوه پی نه بی ئه وا موشریک و بی باوه په ^(۸۱).

وه له وانه ی (خه واریچ) کردوویانه به به لگه ئه م فهرموده یه که ده فهرموئ : ((لا یزنی الزانی حین یزنی وهو مؤمن ، ولا یسرق السارق حین یسرق وهو مؤمن ، ولا یشرّب الخمر حین یشرّب وهو مؤمن)) ^(۸۲).

واته : که سی زیناکار کاتی که زینا ده کات ئیمانداري ته واو نییه ، وه که سی دز کاتی که دزی ده کات ئیمانداري ته واو نییه ، وه که سی ئاره ق خور کاتی که ئاره ق ده خواته وه ئیمانداري ته واو نییه .

^(۸۱) الخوارج الأصول التأریخیه لمسألة تکفیر المسلم ص : (۳) .

^(۸۲) صحیح مسلم : (۷۶/۱) .

به ویستی خوا له بهشی موناقه شهی بیروپاکیاندا بهر په رچ ده درینه وه .

۲ . موخته زیله :

موخته زیله کان بوون به بیست تاقمه وه هر یه کیکیان نه وانی تری به بی باوه پ ده زانی هه موویان یه ک شت کوی ده کړنه وه که ده یان گوت تاوانبار (فاسق) له نوممه تی ئیسلامدا نه کافره و نه ئیماندار به لکو له نیوان هه ردوکیاندا یه (منزله بین المنزلتین)^(۸۳) ، هوئی په یدابوونی ناوی موخته زیله نه وه بوو که کابرایه ک پویشته وه بو لای (حسن)ی (به صری) و وتویه تی : نه ی پیشه وای ئیسلام له م سه رده مه ی خو ماندا کو مه لیک په یدا بوونه خاوه ن تاوانه گه وره کان به کافر ده زانن ، تاوانی گه وره له لایان کوفره و موسلمان له ئاینی ئیسلام ده باته دهره وه ، نه مانه خه واریجن وه کو مه لیک تر نه وانه ن که له خاوه ن تاوانه گه وره کان ده گه پین و تاوانی گه وره ش لایان هیچ زیان به ئیمان ناگه یه نی ، به لکو کار و کړده وه له سه ر مه زه بی نه وان پایه یه که له پایه کانی راستیتی باوه پ بوون نییه ، وه ده لین : تاوان کړدن هیچ زیانیکي نیه هه روه ک چو ن کړده وه ی چاکه کړدن له گه ل بی باوه پ یدا هیچ سودی نیه ، نه مانه ش (مرجه)ی نه م نوممه تن ، ئیا

(۸۳) الفرق بین الفرق ص ۲۴ وه ناوی هر بیست تاقمه که ی هی ناوه (واصلیة، الحرورية، الهذلیة، ظامیة، المرادیة، العمریة، والشریة، والثمامیة، والجاحظیة، والأسواریة، والأسکافیة، والجعفریة، والخیاطیة، والثحامیة، والشامیة، وأصحاب صالح قبة، والمریسیة، والکعبیة، والجبائیة، والبهشمیة المنسوبه إلى أبي هاشم بن الجبائی) الفرق بین الفرق ص : (۱۴۴) و ص : (۲۴) وانظر الملل والنحل للشهرستانی : (۸۵.۴۳/۱) .

حوکمی تو چیه و چی ده لئی ؟ (حه سنی به صری)^(۸۴) هندی تیپاما و بیری کرده وه ، هر له و کاته دا پیش ئه وه ی وه لام بداته وه (واصل) ی کوری (عطاء) وتی : من نالیم: خاوه نی تاوانه گهره کان ئیمانداره و نالیم کافریشه به لکو له نیوان هر دووکیاندایه نه باوه پرداره و نه بی باوه پر بووه ، پاشان ههستا به تهنها چووه ته نیشتی یه کیک له پایه کانی مزگهوت و ئه م قسانه ی بو هاوه له کانی حه سهن کردو و (حه سنی به صری)ش وتی : واصل لیمان دوور کهوته وه و جیا بووه وه ، به م بونه یه وه خوی و هاوه له کانی ناوهران به (موخته زیله)^(۸۵) ، ئه م کومه له نه فی سیفاتی خویان ده کرد ، له باسی پوژی دوایی دا هه مان مه زه بی خه واریجیان هه یه و ده لئین : تاوانباران به هه تاهه تایي له ئاگردا ده میننه وه ، به لام له م دونیایه دا وه کو خه واریج خوین و مالیان به هه لال نازانن ، به لام لایان وایه له بازنه ی ئیسلام ده رچوون وه ک خه وارج ، به لام نالین : چوونه ته ناو کوفره وه لیږه جیاوازن له گه ل خه وارجدا ، موخته زیله و توویانه : له ئیمان ده رچوونه به لام نه چوونه ته ناو کوفره وه ، له نیوان هر دووکیاندان ، به لام خه واریج تاوانباران له بازنه ی ئیمان ده رده کهن و ده یان خه نه بازنه ی کوفره وه تهنها به کردنی تاوانیک له تاوانه گهره کان^(۸۶).

(۸۴) توفي الحسن البصري سنة : (۱۱۰) هـ .

(۸۵) الملل والنحل للشهرستاني : (۴۸/۱).

(۸۶) الأجوبة المفيدة على أسئلة العقيدة للخطيب ص : (۵۹) وشرح العقيدة الطحاوية ص : (۳۵۶) .

وه وتوویانه تاوانباران نه موسلمانن و نه کافر ! به لکو ئیمه پیان ده لئین : (فاسق) (فُسق) یان به نیوانی ئیمان و کوفر داناوه ، به لام بۆ پوژی دوايي و نالین به لکو رایان وایه به هه تاهه تایي له ئاگردا ده میننه وه وه کو چوون خه واریج وتیان ، له باسی ئهم دوونیایه ی تاوانباران جیاواز بوون له خه واریج به لام له باسی پوژی دوايي ده رحه ق به تاوانباران یه ک پان له گه ل خه واریج دا .

وه هه ردوولایان به هه له دا چوون و گومرا بوون^(۸۷) ، موخته زیله بریاریان دابوو که که سی تاوانی گه وره بکا له دنیادا نه کافره و نه برودار به لام له قیامه تدا به هه تاهه تایي له ئاگردا ده بی ئه گه ر ته و به ی نه کردبی^(۸۸) .

له به لگه کانی موخته زیله له سه ر ئه وه ی که ئه نجامده ری تاوانی گه وره موسلمان نییه : ﴿لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَؤُوفٌ رَّحِيمٌ﴾ [سورة التوبة (128) :] .

واته : به راستی پیغه مبه ریك له خو تان هاتوو به بۆ لاتان ئه وه ی که ئیوه ناره حه ت ده کات له سه ر ئه و سه خته و سوره له سه ر پینمویی ئیوه و هه موو کات بۆ بروداران به سۆزو و به زه ی ییه .

(۸۷) معارج القبول بشرح سلم الوصول في التوحيد : (۲/۲۱) .

(۸۸) موقف المعتزلة من السنة النبوية ومواطن أنحرافهم عنها ص: (۱۴۴) و ص: (۹۹) دار اللواء .

وتوانه که و ابو و ده کو (قاضي عبد الجبار) تیبینی نه وهی کردوه نابی پیغه مبر (ﷺ) به سوز و به زهی بیت به رامبر به که سانی که (خدا) یان لییدا و نه فره تیان لی بکات له وانه ی تاوانی گوره نه نجام نه دن .

هه روه ها کومه له فهرموده یه که ده که نه به لگه له وانه نه فهرموده یه ی پیغه مبر (ﷺ) که ده فهرموئ : ((لا يزني الزاني حين يزني وهو مؤمن ، ولا يسرق السارق حين يسرق وهو مؤمن ، ولا يشرب الخمر حين يشرب وهو مؤمن)) (89).

واته : که سی زیناکار کاتی که زینا ده کات ئیماندار ی ته و او نییه ، وه که سی دز کاتی که دزی ده کات ئیماندار ی ته و او نییه ، وه که سی ئاره ق خور کاتی که ئاره ق ده خواته وه ئیماندار ی ته و او نییه .

وه فهرموده ی : ((لا إيمان لمن لا أمانة له ، ولا دين لمن لا عهد له)) (90).

واته : هه که س ده ست پاک نه بیت ئیمانی نییه ، وه هه که س په یمانی نه بیت دینی نییه .

وه به لگه کانی موعته زیله که ده لئین خاوه ن تاوانه گوره کان له ئاگردا به هه تاهه تایی ده میننه وه . له وانه نه فهرموده یه که ده فهرموئ : ((من قتل نفسه بجدیدة فحدیدته فی یده یتوجأ بها فی بطنه فی نار جهنم خالداً مخلداً فیها أبداً ، ومن

(89) صحیح مسلم : (۷۶/۱).

(90) مسند الإمام أحمد : (۱۳۵/۳).

شرب سماً فقتل نفسه فهو يتحساه في نار جهنم خالداً مخلداً فيها أبداً ، ومن تردى في جبلٍ فقتل نفسه فهو يتردى في نار جهنم خالداً مخلداً فيها أبداً)) (91).

واته : هر که سى خوى بکوژى به پارچه ئاسنیک نه‌وا له دۆزه‌خدا نه‌و ئاسنه‌ی به ده‌سته‌وه‌یه ده‌یکات به به ورگی خویدا و خوى پى‌ده‌کوژى و به‌ه‌تاه‌تایى ، وه هر که سى ژهریک بخوات و خوى بکوژى نه‌وه له ئاگردا ده‌یخوات و به‌ه‌تاه‌تایى ، وه هر که سى خوى له شاخیکه‌وه بخاته خوارى نه‌وه له ئاگردا ده‌که‌ویته خوارى به‌ه‌تاه‌تایى .

هه‌روه‌ما یه‌کیکی تر له به‌لگه‌کانیان نه‌م فه‌رموده‌یه‌یه که ده‌فه‌رموى : ((یدخل أهل الجنة الجنة ويدخل أهل النار النار ، ثم يقوم مؤذن بينهم فيقول يا أهل الجنة لا موت ويا أهل النار لا موت كل خالد فيما هو فيه)) (92).

واته : خه‌لکی به‌ه‌شت ده‌چنه به‌ه‌شته‌وه ، وه خه‌لکی ئاگر ده‌چنه ئاگره‌وه پاشان بانگکاری هه‌لده‌ستى له نیوانیاندا نه‌لى : نه‌ی خه‌لکی به‌ه‌شت وه نه‌ی خه‌لکی ئاگر ئیتر مردن نه‌ما و هه‌ریه‌که‌ی له شوینی خویدا به‌ه‌تاه‌تایى ده‌مینیت‌ه‌وه .

(91) البخاري مع الفتح : (٢٢٦/٣) ومسلم : (١٠٤/١).

(92) البخاري مع الفتح : (٤٠٦/١١) ومسلم : (٢١٨٩/٤).

به ویستی خوا بهر په رچی ئه م قسانه یان ده دریتوه له به شی (مناقه شهی
بیروپاکانیا نندا) .

۳- شیعه :

ئهمانه پینج تاقم و ده ستهن وه کو (کیسانیة ، زیدیه ، إمامیه ، غلاة ،
اسماعیلیه).

ئهمانه هه ندیکیان له (أصول) دا بۆ لای موعته زیله ده چن وه کو ئه وان وان
، وه هه ندیکیان بۆ لای ئه هلی سونه وه هه ندیکي تریان بۆ لای ئه هلی
(تشبیه) (۹۴).

شیعه بریتین له وانه ی که به تایبته پشت گیریان له ئیمامی عه لی کرد
په زای خوی لیبّی وه وتیان : عه لی چاکترین که سه له دوی پیغه مبه ر (ﷺ) و له
هه موویان شیاو تر بوو بکرایه به پیشه وا وه هه روه ها کو په کانی له دوی خوی (۹۵)
، وه باوه رپیان وابوو پیشه وا و جینشینه به ده قی قورئان و فه رمووده ، وه

(۹۴) الملل والنحل للشهرستاني : (۴۸/۱) ، وقال البغدادي في كتابه "الفرق بين الفرق" ص : (۲۱) : (وأما الرافضة فإنَّ السبئية منهم أظهروا بدعتهم في زمان علي رضي الله عنه فقال بعضهم لعلي : أنت الإله ، فأحرق علي قوماً منهم ونفى ابن سبأ إلى ساباط المدائن وهذه الفرقة ليست من فرق أمة الإسلام لتسميتهم علياً إلهاً ، ثم اختلفت الروافض بعد زمان علي رضي الله عنه أربعة أصناف : زيدية وإمامية وکیسانیة وغلاة ، واختلفت الزيدية فرقاً والإمامية فرقاً والغلاة فرقاً ، وكل فرقة منها تكفر سائرهما وجميع فرق الغلاة منهم خارجون عن فرق الإسلام ، فأما فرق الزيدية و فرق الإمامية فمعدودون في فرق الأمة) .

(۹۵) الملل والأهواء والنحل : (۲ / ۱۱۳) ، و الملل والنحل للشهرستاني : (۱ / ۱۴۱) .

(وصي) پیغه مبهره (ﷺ) ، وه بیروباوه پریان وابوو پیشه وایه تی له نه وه ی ئیمامی
 عه لی ده رناچیت ، وه نه گهر بۆ یه کیکی تر بی نهوا یان سته م و زولمیان لی کراوه
 یان به (تقیة) پازی بووه ، وه وتوویانه پیشه وایه تی کیشیه کی مه سلّهی نیه
 تاوه کو خه لکی به ئاره زووی خو یان هه لی بژیرن وه یان بۆ خو یان بتوانن پیشه و
 دابنن به لکو کیشیه کی (ئوصول) یه و پوکنی دینه شیاو نیه بۆ پیغه مبهره (ﷺ)
 خو ی لی بی ئاگا بکا و لیگه ری وازی لی بینن بۆ خه لکی ، هه موو تاقمه کانی
 شیعه نه وه یه کیان ده خات که هه موویان باوه پریان وایه که پیشه وایه تی دیاری
 کراوه بۆ ئیمامی عه لی و کوره کانی به ده قی شهرعی ، وه باوه پریان وایه پاریزاون
 له هه له و تاوانی گهره و بچوک .

هه روه ها بیروباوه ری دۆستایه تی ته نها بۆ خو یان و خو به ری کردن له جگه
 له خو یان به وته و کرده وه و عه قیده ته نها بارودۆخی (تقیة) نه بیّت ، له م
 مه سه له یه هه ندیک له زه یدییه کان پریان پیچه وانه یه ^(۹۶).

سه ره تای دروست بوونی مه زه به ی شیعه له سه ر ده ستی (عبد الله کوری
 سبأ) ی یه هودی دروست بوو که موسلمانیتی خو ی ئاشکرا کرد بوو به لام
 دوو پوویه کی رق له دل بوو ، یه که م که س بوو تانه و ته شهر دانی له (أبو بکر عمر و

(۹۶) الملل والنحل للشهرستاني : (۱ / ۱۴۶) .

عثمان) ی زاوی پیغه مبر (ﷺ) ناشکرا کردو له وپوژدوه تاوه کو نه مړو شيعه بیروباوه بیان وایه و دهستیان پیوه گرتووه و هه موویان له دهوری کوپونه ته وه .

لای نه وان هه رکه سی رقی له هه رسی جینشینه که ی پیغه مبر (ﷺ) نه بی به شيعه دانانری ، وه لای نه وان نه وه ده گه یه نی که علی خوش ناوی .

وه پوخته ی نه م قسانه نه وه یه که مه زه بی شيعه بریتییه له تانه و ته شهر دان له هاوه لانی پیغه مبر (ﷺ) .

١ - تانه و ته شهر دان له نه بو به کر په زای خوا ی لی یی :

(الكشي) پیاویه تی کردووه له (زرارة بن أعین) له نه بو جه عفهره وه که محمدی کوپی نه بو به کر به یعه تی داوه به علی خوا ی لی پازی بی له سهر خوبه ری کردن له باوکی^(٩٧) ، وه به ری بوون له و (شيعه) -انه ی که زهیدی کوپی علی کوپی حوسه یینیان) په فز کرد له و کاته ی که پرسیاریان له زهید کرد دهر باره ی نه بو به کر و عومه ر ؟ نه ویش به باشی باسی کردن نه وانیش په فزیان کرد ، بویه ناوانرون (الرافضة) ، نه وانه قسه ی خراپ و جوینیان به هاوه لان ددها وه نه فره تیان لی ده کردن و هه ندیکیان زیاده په وی ده کهن له وه سفی علی کوپی نه بو تالیبدا په زای خوا ی له سهر^(٩٨) .

(٩٧) الشيعة والسنة ص : (٣٢) .

(٩٨) الأجوبة المفيدة على أسئلة العقيدة ص : (٥٩) .

٢ - تانه و ته شهردان له عومه ر :

له و تانه و ته شهردانه ی که داویانه له (الفاروق) خوی لی پازی بی نه وهیه که (ابن بابویه القمي) شیعیه مه زه ب به دهم عومه ره وه دروی کردووه و وتویه (عومه له سهره مهرگدا وتویه تی له سی شت توبه ده که م و ده گه پیمه وه بو لای خوا : به ناحق بردنی ئه م ئیشه ی من و ئه بو به کر بیجگه له خه لکی تر - وه به جینشیننی کردنی ئه بو به کر ، وه به چاک زانینی هندی له موسلمانان به سهر هندیکی تر دا ، ئه مه و (علی کوری ابراهیم قومی) که لای شیعیه کان متمانه پیکراوه له فهرموده دا و به پشتی مه زه بی شیعیه ی راسته قینه داده نری له تفسیره که یدا له تفسیری ئه م ئایه ته جوین به ئیمامی عومه ر ده دات و قسه ی پیده کات : ﴿وَيَوْمَ يَعْصُ الظَّالِمُ عَلَى يَدَيْهِ يَقُولُ يَا لَيْتَنِي اتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ سَبِيلًا﴾ [سورة الفرقان : (٢٧)] .

واته : وه پوژی که سته مکار (کافر) دهستی خوی به ددانی ده گه زی و ده لی خوزگه له گه ل پیغه مبه ر پیکام ده گرت به ر .

ئه بو جه عفه ر ده لی یه که میان ئه بو به کره ده لی : خوزگه له گه ل پیغه مبه ردا (علیه السلام) (علی) م بکرایه به دوستی خوم وه خوزگه فلانه که سم نه کردایه به دوستی خوم واته عومه ر^(٩٩) .

(٩٩) الشيعة والسنة ص : (٣٤ - ٣٥) وذكر تأويلات غير ما ذكر هنا نسأل الله العافية .

(کولهینی) پیوایه تی کردووه له باوکی عبد الله سهلامی خوی له سه ره ته فسیری ئه م ئایه ته دا : ﴿إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا ثُمَّ آمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا ثُمَّ أَرَادُوا كُفْرًا لَّمْ يَكُنِ اللَّهُ لِيَغْفِرْ لَهُمْ وَلَا لِيَهْدِيَهُمْ سَبِيلًا﴾ [سورة النساء: (۱۳۷)].

واته : به راستی که سانی که باوه پریان هیناوه و پاشان کافر بوون له دوی ئه وه باوه پریان هیناوه پاشان هم کافر بوونه وه له پاشان کوفری خویان زیاد کرد ئیتر خوا نایان به خشی وه بو پړگای راست پینمویی یان ناکات .

وتویه تی له باسی فلانه که سی فلانه که سدا دابه زیووه ، یه که م جار باوه پریان هیناوه به پیغه مبهه (ﷺ) وه کافر بوونه وه ئه و کاته ی داوی فرمانه وایه تیان لیکرا ئه و کاته ی پیغه مبهه (ﷺ) فرموی : ((من کنت مولاہ فعلي مولاہ)) ، پاشان باوه پریان هیناوه وه که به یعه تیان دا به ئیمامی عه لی خوی لی پازی بیت به لام دوی ئه وه ی پیغه مبهه ی خوا (ﷺ) مرد دیسان کافر بوونه وه و دانیان به به یعه ت دانه نا و پاشان زیاتر کافر بوونه وه ، کاتیک هه ره که سی به یعه تی به ئیمامی عه لی دابی ئازاریان ده کرد ، ئه وانه هیچ باوه پریان پینه ما و کافر بوون ، ئه و که سه ی شهرحی کتیبی (الکافی) کردووه پوونی کردوته وه که مه به سستی به فلانه که س و فلانه که س ئه بو به کر و عومه ره و عوسمان ه .

۳ - تانه و ته شهر دانیان له هاوه لانی ترس پیغه مبهه (ﷺ) و خیزانه کانسی دایکانسی نیماداران :

شیعه نه وه ستا ته نها به تانه و ته شهر دان و دهم دریژی کردن به رامبهه به هاوه لانی پیغه مبهه (ﷺ) به لکو دهم دریژیان له خیزان و گوره هاوه لانیدا کردوه به تایبته نه وانه ی که له بهر خوا کوچیان کردو باشتین خو بهخت کردن و جیهادیان کرد.

وه ئاینه که ی نه ویان به هه موو لایه کدا بلاو کرده وه ، نه وانه له توله دا بوون و حه سودیان به وه وه ول و کوششه بیوینه یه ده هات ، نه وانه که ته نانه ت قسه ی خراپ به مامی پیغه مبهه (ﷺ) و عه باس و (عبدالله) ی کوری ده لئین زانای پایه به رزی نه م ئوممه ته و ته رجمانی قورئان ، وه تانه و ته شهریان له شمشیری خودا داوه (خالدی کوری وه لید) ، وه تانه و ته شهریان له عبدالله ی کوری ئیمامی عومه ر و محمدی کوری مه سلمه داوه خوا له هه موویان پازی بی ، هه روه ها تانه و ته شهریان داوه له (طلحه) و (زبیر) که هه ردووکیان له وه ده که سهن که موژده ی به هه شتیان پی دراوه ، پیغه مبهه (ﷺ) فه رمویه تی ((أوجب طلحة))^(۱۰۰) واته :

(۱۰۰) مسند الإمام أحمد : (۱/۱۶۵) والترمذي : (۲۰۱/۵).

به هه شت ، وه له باسی زوبه یردا فه رمویه تی : ((إِنَّ لَکُلِّ نَبِيٍّ حَوَارِيَّ وَحَوَارِيَ الزَّبِيرِ))^(۱۰۱) واته : هه موو پیغه مبه ریگ پشتیوانی هه بووه و پشتیوانی من زوبه یره .

وه تانه و ته شهریان داوه له نه نه سی کوپی مالیک و به پائی کوپی عازب خویان لی پازی بی .

وه تانه و ته شهریان له خیزانه کانی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) داوه به تایبته دایکی ئیمانداران (عائشه) په زای خوی لی بیته که خوی گه وره له سه رووی حهوت ئاسمانه کانه وه پاکی و بی تاوانی له و کاره پاگه یاندووه وه هه روه ها ته کفیری هاوه لانی پیغه مبه ریان (ﷺ) به گشتی کردووه .

نهمه بوو بیروباوهری نهم کومله که له سه ره تایانه وه تا کو تایان وهك چۆن جوله که دایر شت بوو بۆیان دینداریان بووه ته تانه و ته شهر و جویندان ، به مه شه وه نه وه ستان تا گه یشتنه ئه و ئاسته ی هه موو هاوه لان ته کفیر که نه چهند که سیگ نه بیت ، ببینه (الکشی) که یه کی که له گه وره نووسه رانی ئه و تاقمه له (أبو جعفر) ده وه ریوایهت ده کات که ووتویه تی: خه لکی له دوی پیغه مبه ر (ﷺ) له ئاین هه لگه پرانه وه سی که س نه بیت منیش و وتم ئه و سی که سه کیئ ؟ ئه ویش وتی : (مقداد بن الأسود) و (أبو ذر الغفاري) و (سلمان الفارسي) .

(۱۰۱) متفق علیه البخاري مع الفتح : (۵۲/۶) و مسلم : (۱۸۷۹/۴).

نهمه شه که خوی گوره ده فهرمویت : ﴿وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَفَإِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَى أَعْقَابِكُمْ﴾ [سورة آل عمران : (۱۴۴)].

واته : تهنه محمد (ﷺ) پیغه مبه ریځ نه بووه وه فات بکات بیگومان پیغه مبه رانی پیس نه میش وه فاتیان کردووه نایا نه گهر وه فاتی کرد یان کوژا نیوه باشگه زده بنه وه له ناین هه لده گه ریځنه وه .

هه روه ها (الکشی) له (أبو جعفر) هوه ریوایت ده کات که ووتویه تی : دوی پیغه مبه ر (ﷺ) (کوچبه ران و پشتیوانان نه مان تهنه - وه به دهستی ناماژهی کرد - تهنه سی که س) (۱۰۲).

خوایه تو به رز و به ریځی له وهی سته مکاران ئه یلین و هه لیده به ستن له گوړینی مانای نایه ته کانی قورئان و کردنه به لگهی بو ته کفرکردنی دوسته کانی خدا که دهر باره یان ده فهرمویت : ﴿رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ذَلِكَ لِمَنْ خَشِيَ رَبَّهُ﴾ [سورة البينة : (۸)].

واته : نه وانه خوا رازییه لیان نه وانیش له و رازین نه و ریځ و قه دره بو نه و که سیه که له په روه ردگاری ترساوه و فرمانه کانی به جی هیناوه .

وه نه سللی بیروباوه پی (شیعه) له ئیمامی علیدا نه وهیه نه لین : پیغه مبه ر (ﷺ) به ده قی شهرعی ئیمامی علی به جینشین داناوه بو نه وهی که س بیانوی

(۱۰۲) الشيعة والسنة باختصار شديد مع بعض التصرف من ص : (۲۹-۵۰) .

نه مینیت ، وه پیشه وایه کی بی تاوانه و هر کهس پیچه وانه ی بکات کافر ده بیت ،
 کۆچبه ران و پشتیوانان ئه و ده قه یه یان ئاشکرا نه کردووه و شار دووه ته وه و
 باوه رپان به پیشه وای مه عسوم نه بووه و شوینی ئاره زووی خو یان که وتوون و ئاین
 و شریعه تی ئیسلامیان گۆریوه و سته میان کردو سنووری شه رعیان به زاندووه
 به لکو هه موویان کافر بوونه ته وه چه ند که سیك نه بیت نزیکه ی پانزه که سیك یان
 زیاتر .

ئه نجا ئه لّین (أبو بکر) و (عمر) و ئه وان هه میشه دوو پوو بوونه ، ئه لّین پیشتر
 موسلمان بوونه به لام دوا ی کافر بوونه ته وه .

نۆربه یان ته کفیری ئه و که سه ده که ن گهر پیچه وانه ی بیروباوه ری ئه وانی
 هه بیت ، خو یان به موسلمان ده زانن و ئه وه ی پیچه وانه یان بیت به کافر دایده نیین
 ، ولاتانی ئیسلام ئه وه ی مه زه بی ئه وانی تیدا ئاشکرا نه بیت به ولاتی کافر
 بووه وه (رّدة) ی ده زانن که به خراپتر له ولاتانی موشریکه کان و گاوری داده نیین
 بۆیه دۆستایه تی له گه لّ گاور و جوله که و موشریکه کان ده که ن دژ به جه ماوه ری
 موسلمانان ، بی ئاینی و دوو پووی گه وره له ئه وانه وه ده رکه وتوو وه ک بی ئاینی
 (زَنْدَقَة) ی (الْقَرَامِطَة) و چه ندین تاقمی تر له م شیوه ، بی دوو دلّی ئه م تاقمه
 دوورترین تاقمی گومرا ن له قورئان و سوننه ته وه ، بۆیه له نیو خه لکی ساده و
 جه ماوه ردا ئه م تاقمه به ناو بانگه به دژایه تی ئه هلی سونه ، زورینه ی خه لک

کهسی دژ به (سُئی) نانا سیت ته نها (رافضی) نه بیت ، ئه گهر که سیک له جه ماوهری
 ئه هلی سوننه بلّی من (سُئی) م ئه وه ده گه یه نیت که (رافضی) نیم^(۱۰۳).

۴ - مورجیه

وشه ی (الإرجاء) به دوو واتا دیت :

یه که م : به مانای دواخستن ، وه که له م ئایه ته دا هاتوو که خوای گهره
 ده فهرمویت : ﴿قَالُوا أَرْجِهْ وَأَخَاهُ﴾ [سورة الأعراف : ۱۱۱].

واته : ووتیان : جاری وازی لیبهینه له گهل براکه یدا ، (أَرْجِهْ) به مانای :
 وازی لیبهینه وه و دوايخه .

دووهم : به مانای ئومید پیدان .

به مانای یه که م ناوی (المرجئة) بۆ تاقمی ناوبراو دروسته چونکه (مورجیه)
 کرده وه یان له نیهت و په یوهستی دل دوا ده خست ، واته : کرده وه یان له خودی
 باوه پ دوا ده خست و به باوه پ یان دانه دنا ، ئه ماما به مانای دووهم ئه وه ئاشکرایه

(۱۰۳) فتاوی شیخ الاسلام ابن تیمیة : (۳ | ۳۵۶) .

چونکه نه و تاقمه دهیانگوت تاوان هیج زیانی بو ئیمان نیه ههروهک چوّن کاری چاک له گهّل کوفردا سوودی نیه^(۱۰۴).

مورجیئه چوار بهشن : مورجیئه خه واریج ، مورجیئه قه ده ریه ، مورجیئه جه بریه ، مورجیئه ته و او نه م به شه چهند تاقمیکن^(۱۰۵) نه مانه نه لّین : تاوان زیانی نییه بو باوه پری مروّف چوّن چاکه له گهّل بوونی کوفردا سوودی نییه ، وه ووتووایانه : کهس ناچیتّه ئاگره وه ته نها کافر نه بیتّ ، وه باوه پری موسلمانیکى تاوانبارى (فاسق) لایان جیاوازی نییه له گهّل باوه پری (أبو بکر) و

(۱۰۴) الملل والنحل للشهرستاني : (۱/ ۱۳۹) .

(۱۰۵) الملل والنحل للشهرستاني : (۱/ ۱۳۹) ، وقال البغدادي في كتابه الفرق بين الفرق : (وأما المرجئة فثلاثة أصناف : صنف منهم قالوا : بالارجاء في الإيمان والقدر على مذهب القدرية فهم معدودون في القدرية وفي المرجئة ، وصنف منهم قالوا : بالارجاء في الإيمان والجبر في الاعمال على مذهب جهم بن صفوان فهم من جملة الجهمية والمرجئة ، وصنف منهم خالصة في الارجاء من غير قدر ، وهم خمس فرق : يونسية وغسانية وثوبانية وتومية ومريسية ، وهذه الفرق الخمس تضلل كل فرقة منه أختها ويضللها سائر الفرق). انظر الفرق بين الفرق : ص : (۲۰۲ - ۲۰۵) ، وزاد الشهرستاني : العبيدية والصاحبة فأصبحت فرق المرجئة الخالصة سبع فرق ، انظر الملل والنحل للشهرستاني : (۱/ ۱۳۹) .

أما الإرجاء الذي نسب إلى المرجئة الفقهاء كحماد بن سلمة وكأبي حنيفة وغيره من الأئمة من أهل الكوفة وهو قولهم : إنّ الأعمال ليست من الإيمان ، ولكنهم مع ذلك يوافقون أهل السنة على أن الله يعذب من يشاء من أهل الكبائر ثم يخرجهم منها بالشفاعة وغيرها ، وعلى أنه لا بد في الإيمان من نطق باللسان وعلى أنّ الأعمال المفروضة واجبة يستحق مع تاركها الذم والعقاب ، فهذا النوع من الارجاء ليس كفرا ، وإن كان قولاً باطلاً مبتدعاً لإخراجهم الأعمال عن الإيمان ، انظر : فتاوى ابن تيمية : (۷ / ۵۰۷) وشرح للعقيدة الواسطية للهراس ص : (۱۲۹) ، وانظر أيضاً تعليق الشيخ عبد العزيز بن عبد الله بن باز على العقيدة الطحاوية ص : (۱۹ - ۲۰) ، فقد قال : (إخراج العمل من الإيمان هو قول المرجئة وليس الخلاف بينهم وبين أهل السنة فيه لفظياً بل هو لفظي ومعنوي ، ويترتب عليه أحكام كثيرة يعلمها من تدبر كلام أهل السنة وكلام المرجئة ، والله المستعان) .

(عمر) ته نانهت باوه پری ئیمانداران جیاوازی نییه له گهڵ دوو پوهکان چونکه هه موو شایه تومانی هیناوه ، داوا ده کهم له خوای گه وره بمانپاریزیت له م گومراییه ، ئه مانه له لایه ک و (خوارج) یش له لایه کی تر^(٥٩).

مورجیه ووتویانه : کهس له ئه هلی قبیله ته کفیر ناکهین ، بۆیه ته کفیریان به لاناوه به لانانیکی گشتی ، له کاتی کهدا زانراوه ئه هلی قبیله دوو پوهی تیدایه که هی وایان تیدایه به به لگهی قورئان و سوننهت و ئیجماع بێ باوه پتره له گاور و جووله که ، به لگو هی وای تیدایه که دهستیان برپات هه ندیک له و بێ باوه پرییه ئاشکرا ده کهن له کاتی کهدا شایه تومانی خوایان ئاشکرا ده کهن ، جیاوازی له نیوان موسلماناندا نییه له سه ر ئه وه که که سیك ئینکاری ئه و واجبانیه ی (متواتر) ن ئاشکرا کرد یان ئه و حه رامانه ی (متواتر) ن و ئاشکران ئینکار کرد ئه وه داوای په شیمان بوونه وه ی لی ده کریت ئه گه ر نه یکرد ده کوژریت وه کو کافر یکی باشگه زبوو^(١٠٦).

به لام بۆچوونی مورجیه وه ک بۆچوونی (جَهْمِيَّة) وایه که ئه لّین (دین) یه که و زیاد ناکا و کهم ناکات ! ئه لّین : باوه پری ناپاکترین کهس وه کو باوه پری پاکترین کهس وایه ! باوه پ له بۆچوونی مورجیه دا ته نها بریتیه له به راست زانین (تصدیق)^(١٠٧).

(٥٩) معارج القبول : (٢ / ٤٢١) والأجوبة المفيدة على أسئلة العقيدة ص : (٥٨) .

(١٠٦) الأجوبة المفيدة على أسئلة العقيدة ص : (٥٩) .

(١٠٧) شرح العقيدة الطحاوية ص : (٣٥٥) .

بهشی دووهم

تاتوتوی کردنی نهو بۆچوون و رایانهی پیشوو له گه ل چه سپاندنی هه ق و
بۆچوونی پاست به به لگه :

- ۱ - کۆلینه وهی بۆچوونی خه وارچ .
- ۲ - کۆلینه وهی بۆچوونی موخته زیله .
- ۳ - کۆلینه وهی بۆچوونی شیعه .
- ۴ - کۆلینه وهی بۆچوونی مورجیه .

۱ - بهرپه رچدانه وهی خه وارچ :

(النسفی) چهند بهرپه رچیکی داونه ته وه که له دهقه کانی قورئانی پیرۆزه وه
وه ریگرتوه ، وه که نه م ئایه ته ی که ده فه رمویت : ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ثُبُّوا إِلَى
اللَّهِ تَوْبَةً نَّصُوحًا﴾ [سورة التحريم : (۸)].

واته : نه ی نهو که سانه ی که باوه پرتان هیناوه ئیوه ته وبه بکه ن و
په شیمان ببنه وه ته وبه یه کی ئامۆژگاریکه ر .

بۆیه ته وبه ی ئامۆژگاریکه ر ته نها بۆ تاوانی گه وره ده کریت .

ههروه ها به لگه ی تری وهرده گرت له فهرموده کانی پیغه مبهروهه (ﷺ)

مانای نه و فهرموده یه که ده فهرمویت : ((لا يزني الزاني حين يزني وهو مؤمن ولا يسرق السارق حين يسرق وهو مؤمن ولا يشرب الخمر حين يشربها وهو مؤمن)) (١٠٨).

واته : کهسی زیناکار کاتیک زینا دهکات ئیماندارى ته واونیه ، وه کهسی

دز کاتیک دزی دهکات ئیماندارى ته واونیه ، وه کهسی ئارهق خور

کاتیک ئارهق دهخواته وه ئیماندارى ته واونیه .

نه وهی (رحمه تی خوی لی بی) ده فهرمویت : (وتی دروست که

لیکوله ره وه کان ووتویانه که مانای نه م فهرموده یه نه وهیه : نه وهی نه م تاوانانه

بکات له کاتیکدا تاوان دهکات باوه پری کامل نییه نه م (نه فی) یه له وگوینه یه که

نه فی شته که ی پی ده که هیت به لام مبهست پی ته وایتی نه و شته و هلبژاردی

نه و شته یه وه ده گوتری هیچ زانستیک نییه ته نه نه وه نه بیت که سود

ده به خشیت وه سامان نییه ته نه و شتر نه بیت وه ژیان نییه ته نه ژیانى دوا پور

نه بیت) (١٠٩).

هه له یه کی تر له هه له کانی خه واریج جیاوازی نه کردنه له نیوان تاوانه

گه وره کان و تاوانه بچوکه کان له کاتیکدا خوی گه وره له قورئاندا جیاوازی له

(١٠٨) شرح صحیح مسلم للنووي : (١ / ٤١) .

(١٠٩) شرح مسلم للنووي : (١ / ٤١) .

نیواندا کردوو که ده فهرمویت : ﴿إِنْ تَجْتَنِبُوا كَبَائِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ نُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَنُدْخِلَكُمْ مُدْخَلَ كَرِيمًا﴾ [سورة النساء : (۳۱)].

واته : ئه گهر خۆتان بپاریزن له و تاوانه گه ورانه ی قه دهغه کراوه لیتان ئه وه له گوناوه کانی ترتان چاوپۆشی ده کهین وه ده تانخهینه جیهی کی خوش و سازگار و پێزدار وه کو به ههشتی به رینه .

که وابوو خه واریج ئه گهر هه ولێ به لگه دۆزینه وه بدهن بۆ ته کفیری موسلمانان نایدۆزنه وه ، ئه گهر هه موو تاوانه کانیش به تاوانی گه وره حساب کهن ئه وا پێیان له به لگه ناکه وی چ به لگه ی عه قلی چ به لگه ی شه رعی^(۱۱).

وه ئه بیّت هه ر جیوازی له نیوان تاوانه گه وره کان و تاوانه بچوکه کاندایه کهن .

تاوانه گه وره کان : له پێنانه سهیدا گوتراوه ئه وه یه که سزایه کی تایبه تی بۆ دانراوه ، یان هه ره شه ی به ئاگر له سه ر هاتوو ، یان نه فره تی لێ کراوه ، یان توپه بوونی خوی له سه ر هاتوو ، ئه مه باشتترین بۆچوونه .

تاوانه بچوکه کان : گوتراوه ئه وه یه سزایه کی تایبه تی له دنیا دا له سه ر نه بیّت ، یان هه ره شه ی دوا پۆژی له سه ر نه هاتبێ مه به ست به هه ره شه : هه ره شه ی تایبه ت به ئاگر و نه فره ت و توپه یی^(۱۱).

(۱۱) الخوارج والأصول التاريخية لمسالة تكفير المسلم ص : (۳۱) .

خه وارج و نه وانهی نه م بوچوونه یان هیه که موسلمانن تاوانبار به کافر ده زانن نه م نایه ته بهر په چیان دده داته وه که ده فهرمویت : ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ فِي الْقَتْلِ الْحُرُّ بِالْحُرِّ وَالْعَبْدُ بِالْعَبْدِ وَالْأُنْثَىٰ بِالْأُنْثَىٰ فَمَنْ عَفِيَ لَهُ مِنْ أَخِيهِ شَيْءٌ فَاتَّبِعْ بِالْمَعْرُوفِ وَأَدِّءِ إِلَيْهِ بِإِحْسَانٍ﴾ [سورة البقرة : (۱۷۸)].

واته : نهی نه وانهی باوه پرتان هیناوه پیویست کراوه له سه رتان توله سندنه وه بو کوژراوه کان که سیکی نازاد به که سیکی نازاد و بندهش له جیاتی بنده و نافرته له جیاتی نافرته (واته : هرکه سی به تاوانی کوشتنی ناهق ههستا ده بیت بکوژرته وه) جا نه وهی چاوپووشی شتیکی لیkra له لایه ن براکه یه وه با حه قدری کوژراوه که چاک ره فتارییت له گه ل بکوژه که دا و بکوژه که به جوانی خوین به های کوژراوه که بدات.

نه بیینی خوی گه وره بکوژی له بازنه ی نیمان نه بردووه ته دهره وه وه به برای خاوه ن کوژراوه که ی حیساب کردووه ، مه به ستیش له برایه تی لیre برایه تی ناینه .

خوی گه وره ده فهرمویت : ﴿وَإِنْ طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُوا فَأَصْلَحُوا بَيْنَهُمَا فَإِنْ بَغَتْ إِحْدَاهُمَا عَلَى الْأُخْرَىٰ فَقَاتِلُوا الَّتِي تَبْغِي حَتَّىٰ تَفِيءَ إِلَىٰ أَمْرِ اللَّهِ﴾ [سورة الحجرات : (۹)].

(۱۱۱) شرح العقيدة الطحاوية ص : (۴۱۸) .

واته: ئه‌گه‌ر دوو ده‌سته یان دوو تاقم له موسلمانان بوو به شه‌ریان ئه‌وه ده‌ست به‌جی‌هه‌ول‌ بده‌ن پیکیان بخه‌ن و ئاشتیان بکه‌نه‌وه، خو ئه‌گه‌ر لایه‌کیان هه‌ر ده‌ستدریژی ده‌کرده سهر لاکه‌ی تر ئه‌وا ئیوه به‌گژ ئه‌وه‌یاندا بچن که‌سته‌م و ده‌ستدریژی ده‌کات ، هه‌تا ده‌گه‌ر پێته‌وه بۆ فه‌رمانی خوا .

وه خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت : ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلَحُوا بَيْنَ أَخَوِيكُمْ﴾ [سورة الحجرات : (١٠)].

واته : له راستیدا هه‌ر باوه‌ر‌داران برای یه‌کن ، که‌واته هه‌رکاتیک له نیوان دوو براتاندا ناکۆکی په‌یدا بوو ئیوه نیوانیان چاک بکه‌ن و ئاشتیان بکه‌نه‌وه .

ئه‌وه‌ش بزانه ده‌قه‌کانی قورئان و سوننه‌ت و کۆپای زانایان به‌لگه‌ن له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی که‌سی زینا کار و دز و تو‌مه‌تکار ناکورژیت به‌لکو سزا ده‌دریت (خدی به‌سه‌ردا ده‌دریت ، که‌وابوو ئه‌مه به‌لگه‌یه له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی پاشگه‌زبوونییه .

ئه‌مما به‌رپه‌رچ دانه‌وه‌ی خه‌وا‌رج و ئه‌وانه‌ی هه‌مان بۆچوونیان هه‌یه له‌وه‌ی که‌ ئه‌لێن تاوانباران به‌هه‌تا هه‌تایی له‌ ئاگردا ده‌مێننه‌وه ئه‌وه‌یه که‌ پێشه‌وا (الطحاوي) (ره‌حمه‌تی خوای لی بی) ده‌فه‌رمویت : (ئه‌وانه‌ی تاوانه گه‌وره‌کان ده‌که‌ن له موسلمانان له ئاگردا به‌هه‌تا هه‌تایی نامێننه‌وه ئه‌گه‌ر له‌سه‌ر یه‌کخواپه‌ره‌ستی بمرن و په‌شیمان نه‌بنه‌وه و بزائن ئه‌وانه تاوانه ده‌یکه‌ن له دوا پۆژدا له به‌رده‌م ویست و دانایی خوادان : ئه‌گه‌ر ویستی لییان خو‌ش ده‌بی و

ئازادیان ده‌کات به فه‌زلی خوئی وه‌ک له‌م ئایه‌ته‌دا ده‌فه‌رموئیت : ﴿وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَن يَشَاءُ﴾ [سورة النشاء : (٤٨) و (116)].

واته : بێجگه‌ له‌وه‌ له‌ هه‌ر گوناھییکی تر بیه‌وئیت خوش ده‌بییت بۆ ئه‌و که‌سه‌ی که‌ ده‌یه‌وئیت .

وه‌ ئه‌گه‌ر ویستی له‌ ئاگردا سزایان ده‌دات به‌ دادگه‌ری خوئی پاشان ده‌ریان ده‌کات له‌ ئاگر به‌ ره‌حمه‌تی خوئی وه‌ به‌ شه‌فاعه‌تی ئه‌وانه‌ی شه‌فاعه‌ت ده‌که‌ن له‌ وانه‌ گوراپه‌لیان کردووه‌ پاشان ده‌یانخاته‌ به‌هه‌شته‌وه‌^(١١٢).

پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) ده‌فه‌رموئیت : ((من مات من أمتي لا يشرك بالله شيئا دخل الجنة ، قالوا : وإن سرق وإن زنى ؟ قال : وإن سرق وإن زنى))^(١١٣).

واته : هه‌ر که‌س له‌ موسلمانان بمړئیت و هاوبه‌شی بۆ خوا بپیار نه‌دابئیت ده‌چئته‌ به‌هه‌شته‌وه‌ ، ووتیان ئه‌گه‌ر دزی و زیناش بکات؟ فه‌رموی : ئه‌گه‌ر دزی و زیناش بکات.

له‌ چه‌سپاندنی ئه‌م بنچینه‌یه‌ فه‌رمووده‌کانی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) به‌ (متواتر) هاتوون پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) ده‌فه‌رموئیت : ((شفاعتي لأهل الكبائر من أمتي))⁽¹¹⁴⁾ که‌ ئیمامی ئه‌حمه‌د له‌ ئه‌نه‌سه‌وه‌ رپوایه‌تی کردووه‌.

^(١١٢) شرح الطحاوية ص : (٤١٦) .

^(١١٣) سنن ابن ماجه : (١٢٩٩/٢) .

واته: تکا کردنی من ته نه بۆ تاوانبارانی موسلمانانه.

نهم تکا کردنه چوار جار له پیغه مبه ره وه (ﷺ) دووباره ده بیته وه :

جاری یه کهم : دهرکردنی هندیك له تاوانباران له ئاگردا دواى مؤلهى

خوای گه وره ئه وانهى كه ئه ندازهى دهنكه جۆیهك ئیمان له ناو دلیاندا هیه
(..... فأخرج منها من كان في قلبه مثقال حبة من برة أو شعيرة من إيمان). (115)

واته : ئه وهى به قه د دهنكه گهنميك يان دهنكه جۆیهك ئیمانی له دلایه

دهریبهینه دهره وه له ئاگر .

جاری دووم : دهرمیانی ئه وانهى به قه د دهنكه خه رته له یهك ئیمان له

دلیاندايه.

جاری سییهم : دهرمیانی ئه وانهى كه متر كه متر كه متر له دهنكه

خه رته له یهك ئیمان له دلیاندايه.

جاری چوارهم : دهرمیانی ئه وانهى ووتویانه (لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ).

خوای گه وره ده فهرمویت : ((وعزتي وجلالي وكبريائي وعظمتي لأخرجن منها

من قال لا اله الا الله)^(۱۱۶) ئیمامى موسلم پىوايه تى كردوه .

(۱۱۴) أخرجه أحمد : (۲۱۳/۳) وقال الألباني في مشكاة المصابيح برقم : (۵۵۹۸-۵۵۹۹) أنه حديث صحيح .

(۱۱۵)

واته : سویند بیت به عیززهت و به پیزی و گهره یی و مه زه نیی خوم
نه وهی و تبیی (لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) له ناگر ده یه نیمه دهره وه .

ره خنه یه ك له بیروباوهری نه هلی سونه و جه ماعه

و کوئینه وه له وره خنه یه

له وانه یه بگوتری خوی گهره و پیغه مبه ری خوا (ﷺ) هندی تاوانیان
ناوناوه (کوفر) وه کو:

۱ - پیغه مبه ر (ﷺ) ده فهرمویت : ((سباب المسلم فسوق وقتاله كفر)). (117)

واته : جوین دان به موسلمان تاوانه و جه نگان له گه لی کوفره .

۲ - وه نه وفه رمووده یه که ده فهرمویت : ((اذا قال الرجل لأخيه یا کافر فقد
باء بها أحدهما)) (۱۱۸).

واته : نه گهر پیاو یك به برای موسلمان و ت نهی کافر نه وه یه کیکیان
ده گریته وه .

(۱۱۶) مسلم : (۱/۱۸۳) .

(۱۱۷) البخاري مع الفتح : (۱۰/۴۶۴) و مسلم : (۱/۸۱) .

(۱۱۸) مسلم : (۱/۷۹) و البخاري مع الفتح : (۱۰/۵۱۴) .

۳ - وه نه و فهرموده ی که ده فهرمویت : ((من أتى حائضاً أو امرأة ي دبرها ... فقد كفر بما أنزل على محمد)). (119)

واته: هه رکه سی بجیته لای خیزانی له کاتی زه یسانیدا یان بجیته لای ئافره تیک له پاشه وه نه وه کوفری کردوه به قورئان.

نمونه ی نه م فهرمودانه زوره ، وه لامیش نه مه یه : نهلی سونه پیکهاتون هه موویان له سه نه وه ی تاوانباری موسلمان که تاوانی گه وره ی کردبی ته کفر ناکریت کوفریک له ئاینی ئیسلام ده رچیته وه کو خه واریج ووتویانه ! چونکه نه گه ر کوفریک بیت پیی له ئیسلام بجیته ده ره وه نه وه ده بیته (مُرتد) و له هه موو کاتیکیدا ده کوژریت و لیخوشبوونی خاوه ن کوژراوه که وه رناگریته ، و سزاکان له زینا و دزی و ئاره ق خواردنه ودا جی به جی نه ده کرا نه م قسه یه ش خرابی و بی جی له ئیسلام دا ئاشکرایه ، وه هه موویان پیکهاتون تاوانبار له ئیسلام ده رناچیته و ناچیته ناو کوفره وه و شایه نی مانه وه نییه له گه ل کافران له ئاگردا ، وه نه وه ی نه وان نه یلین که به هه تا هه تای ده میننه وه له ئاگردا قسه یه کی به تاله چونکه خوی گه وره (خاوه ن که بیریه ی) به موسلمان داناوه : ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ فِي الْقَتْلِ الْحُرُّ بِالْحُرِّ وَالْعَبْدُ بِالْعَبْدِ وَالْأَنْثَى بِالْأُنْثَى فَمَنْ عُفِيَ لَهُ مِنْ أَخِيهِ شَيْءٌ فَاتَّبَاعْ بِالْمَعْرُوفِ وَأَدَاءٍ إِلَيْهِ بِإِحْسَانٍ﴾ [سورة البقرة : (۱۷۸)].

(۱۱۹) مسند الإمام أحمد : (۴۰۸/۲) وهو صحيح كما قال الألباني في آداب الزفاف ص : (۳۱) .

واته: ئه ی نهوانه ی باوه رتان هیناوه پیویست کراوه له سه رتان
تولله سهندنه وه بۆ کوژراوه کان که سیکی ئازاد به که سیکی ئازاد و بهنده ش له
جیاتی بهنده و ئافرهت له جیاتی ئافرهت ، واته هر که سیکی ههستا به تاوانی
کوشتنی ناههق ده بیته بکوژیته وه ، جا ئه وه ی چاوپۆشی شتیکی لیکن له لایه ن
براکه یه وه با حه قدری کوژراوه که چاک ره فتار بیته له گه ل بکوژه که دا و بکوژه که
به جوانی خوین به های کوژراوه که بدات .

ئه بینیت خوی گه وره که سی بکوژی له بازنه ی ئیمان نه بردوه ته
ده ره وه وه و به برای خاوه ن کوژراوه که ی حیساب کردوه ، مه به ستیش له
برایه تی لیته برایه تی ئاینه^(١٢٠).

٢ - کوئینه وه له بوچوونی موخته زیله :

ئه هلی فه رموده (شوینکه وتوانی هه دیس) پێگريیان کردوه و
به ره رچی گومرايه تیه کانی موخته زیله یان داوه ته وه پالپشت به وه فه رموده
(صحیح)انه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) ، له ئه بوو سه عیدی خودرییه وه که له
پیغه مبه ری خوا (ﷺ) ده یگیریه وه که فه رمویه تی : ((یدخل أهل الجنة الجنة وأهل
النار النار ثم يقول الله تعالى : أخرجوا من كان في قلبه مثقال حبة من خردل من إيمان ،

(١٢٠) شرح العقيدة الطحاوية ص : (٣٦٠-٣٦١) .

فيخرجون منها قد اسودوا فيلقون في نهر الحيا أو الحياة . شك مالك . فينبتون كما ينبت الجنة في جانب السيل ألم تر أنّها تخرج صفراء ملتوية)). (121)

واته : دواى ئه وهى ئه وانى به هه شتين ده چنه به هه شته وه و ئه وانى دۆزه خين ده چنه ئاگره وه خواى گه وه ده فهرمويت : هه ركه س به ئه ندازهى ده نكه خه رته له يه ك ئيمانى له دلدا هه يه بيهيئنه ده وه، ده رده هيئرئنه ده وه و په شبوونه ته وه به سزاي دۆزه خ دواى ئه وه ده خريئنه ناو روبرارى ژيانه وه ئه نجا ده رويئنه وه وه ك چۆن تۆويك له كه نارى لافاودا سه وز ده بيت ئه ي نازانيت گياى كه نارى لافاوه كان زه ردی بى هيژ و لاوازه .

ئه گه ر جيبه جى كړدى سزا له سه ر تاوانه كان له شه رعدا حيسابى بو بكرئت و به كه فاره ت دابنريت و جيگه ي ئاشكرا كړدى ته وبه بگريته وه ئه وه ليخو شبوونى تاوانى كه سيك سزا نه درابيت و په شيمان نه بو بيته وه لاي ويستى خوا ده ميئيت ، به لگه ي ئه م پاستيه ش له م فهرمووده يه به لگه ي له سه ره كه پيغه مبه رى خوا (ﷺ) به هه نديك له هاوه لاني فهرمووه : ((تعالوا بايعوني على أن لا تشركوا بالله شيئاً ولا تسرقوا ولا تزنوا ولا تقتلوا أولادكم ولا تأتوا بهتاناً فتفرونه بين أيديكم وأرجلكم ، ولا تعصوني في معروف ، فمن وفى منكم فأجره على الله ، ومن أصاب من

(۱۲۱) البخاري مع الفتح : (۲۲/۱) .

ذلك شيئاً فعوقب به في الدنيا فهو له كفارة ومن أصاب من ذلك شيئاً فستره الله فأجره على الله ، إن شاء عاقبه وإن شاء عفا عنه^(۱۲۲) قال الراوي فبايعناه على ذلك .

واته : وهرن په یمانم بدهنئ که هاوبهش بؤ خودا بریارنه دهن وه دزی و زینا نه کهن وه مناله کانی خۆتان نه کوژن وه بوخت بؤ کهس نه کهن وه سه ریچی من له چاکه دا نه کهن ، هر کهسئ گوپرایه لیم بکات پاداشتی لای خواجه ، وه هر کهس شتیک له مانه بکات نه گهر خوی گه وره له دنیا دا تۆله ی لیسند نه وه سپینه وه ی تاوانه کانیته ی ، وه نه گهر خوی گه وره له دنیا دا دایووشی و تۆله ی لینه سندن نه وه ده گپریته وه بؤ لای خوا له پوژی دوا پیدا نه گهر خوا ویستی تۆله ی لیده سینئ وه نه گهر ویستی ده بیه خشئ.

نه و کهسه ی فهرموده که ده گپریته وه نه لئ نیمهش په یمانمان پیډا ، بوخاری دهی گپریته وه له (عبادة بن الصامت) وه .

موخته زیله قه ده ریبه کان به هوئ توند په وییان له مه سه له ی هه تاهه تایي کردنی تۆله ی تاوانباران له ئاگردا که ته وبه نه کات نه و په نده به ناوبانگه ده یانگریته وه - نمونه ی به رزی بؤ خوا - که گوتراوه (گه وره ده به خشئ و بچووک قه ده غه ی ده کات) چونکه خوی گه وره به راشکاوی نه لئت لیان خوش دهم

^(۱۲۲) البخاري مع الفتح : (۲۱۹/۷) .

نه‌گه‌ر بمه‌وی ، نه‌وان نه‌لین لیان خو‌ش نابیت و لی خو‌ش‌بوون بو چاک و چاکتر نییه نه‌مه‌ش قسه‌یه‌کی بو‌گه‌نی بی که‌لکه^(۱۲۳).

نه‌مما به‌په‌رچدانه‌وه‌ی موعته‌زیله له‌و قسه‌یان که ده‌لین شوینیک له نیوان نیسلام و کوفردا (منزلة بین المنزلتين) به‌م شیوه‌یه‌یه :

۱ - خوی گه‌وره ده‌فه‌رمویت : ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ فِي الْقَتْلِ الْحُرُّ بِالْحُرِّ وَالْعَبْدُ بِالْعَبْدِ وَالْأُنْثَىٰ بِالْأُنْثَىٰ فَمَنْ عُفِيَ لَهُ مِنْ أَخِيهِ شَيْءٌ فَاتَّبَاعْ بِالْمَعْرُوفِ وَأَدَاءِ إِلَيْهِ بِإِحْسَانٍ﴾ [سورة البقرة : (۱۷۸)].

واته : نه‌ی نه‌وانه‌ی باوه‌رتان هیناوه پیو‌یست کراوه له‌سه‌رتان تو‌له سه‌ندنه‌وه بو کوژراوه‌کان که‌سیکی ئازاد به که‌سیکی ئازاد و به‌نده‌ش له جیاتى به‌نده و ئافره‌ت له جیاتى ئافره‌ت ، (واته : هه‌ر که‌سیک به تاوانی کوشتنی ناهه‌ق هه‌ستا ده‌بیت بکوژیت‌وه) جا نه‌وه‌ی چاوپو‌شی شتیکی لی‌کرا له لایه‌ن براکه‌یه‌وه ، با هه‌قداری کوژراوه‌که چاک ره‌فتار بیت له‌گه‌ل بکوژه‌که‌دا و بکوژه‌که به جوانی خوین به‌های کوژراوه‌که بدات .

نه‌بینیت خوی گه‌وره بکوژی له بازنه‌ی ئیمان نه‌بردووه‌ته ده‌ره‌وه ، وه به‌ برای خاوه‌ن کوژراوه‌که حیسابی کردووه ، مه‌به‌ستیش لی‌ره له بریه‌تی بریه‌تی ئایینه به‌بی گومان.

(۱۲۳) موقف المعتزلة من السنة النبوية ومواطن انحرافهم عنها ص : (۱۴۸) .

۲ - خوی گه‌وره ده‌فهرموئ : ﴿وَإِنْ طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُوا فَأَصْلَحُوا بَيْنَهُمَا فَإِنْ بَغَتْ إِحْدَاهُمَا عَلَى الْأُخْرَىٰ فَجَاثِلُوا الَّتِي تَبْغِي حَتَّىٰ تَفِيءَ إِلَىٰ أَمْرِ اللَّهِ فَإِنْ فَاءَتْ فَأَصْلَحُوا بَيْنَهُمَا بِالْعَدْلِ وَأَقْسِطُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ (۹)
إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلَحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ (۱۰)﴾ [سورة الحجرات : (۹ ، ۱۰)].

واته : وه نه‌گه‌ر دوو ده‌سته یان دوو تاقم له باوه‌پداران پیکه‌وه بجه‌نگن ناشتیان بکه‌نه‌وه ، نه‌گه‌ر یه‌کیکیان ده‌ست دریژی بۆ ده‌سته‌که‌ی دیکه‌ کرد ، له گه‌ل نه‌و ده‌سته‌یه‌ی که سته‌م ده‌کا بجه‌نگن تا ده‌گه‌ر پیت‌ه‌وه به‌ره‌و فه‌رمانی خوا ، جا نه‌گه‌ر گه‌راپه‌وه دادوه‌رانه ناشتیان بکه‌نه‌وه و دادگه‌ربن به‌پاستی خوا دادگه‌رانی خو‌ش ده‌وئ ، به‌پاستی باوه‌پداران بران جا ناشتی بخه‌نه نیو براکانتان.

۳ - خوی گه‌وره ده‌فهرموئ : ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تَلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا﴾ [سورة الأنفال : (۲)].

واته : بیگومان ئیماندارانی راسته‌قینه‌ ته‌نها نه‌وانه‌ن که کاتی‌ک ناوی خوا برا دل‌ه‌کانیان ده‌ترسیت و ده‌ه‌ژیت ، کاتی‌کیش ئایه‌ت و فه‌رمانه‌کانی ئیمه‌یان به‌سه‌ردا بخوینریت‌ه‌وه نه‌وه ئیمان و باوه‌پریان زیاد ده‌کات.

ئه‌مه به‌رپه‌رچه له‌سه‌ر موخته‌زیله چونکه (فاسق) ده‌چیت‌ه‌ ناو ناوی ئیمانه‌وه وه ده‌قه‌کانی قورئان و سوننه‌ت و کو‌پای زانایان به‌لگه‌ن له سه‌ر نه‌وه‌ی زیناکار و

تومه تکار و دز ناکورږین به لکو سزا (حد) یان به سهردا جی به جی ده کری ، که نه مه ش به لگه یه که هه لگه راوه (مُرَدُّ) نییه^(۱۲۴).

پیشتر نه و به لگانه مان له قورئان و سوننه له تاوتوی کردنی بوچونی خه واریج دا باس کرد له سهر نه وه ی موسلمان ی تاوانبار به تاوانی گه وره له ئیسلام دهرناچیت نه گهر به ره وای نه زانن ، نه گهر پیش مردن په شیمان ببنه وه خوی گه وره لیان خوشده بی ، نه گهر مردن و ته و به یان نه کرد نه وه لای ویستی خوا دهمین ، نه گهر ویستنی ده یان خاته به هشته وه هه ر له یه که م جاره وه وه نه گهر ویستی سزایان ددهات پاشان به په حمه تی خوی پاشان به تکای تکاران له موسلمانان له دوزه خ دهریان دهمین.

۳ - کوئینه وه له بوچونی شیعه :

شیعه له باسی هاوه لانی پیغه مبهردا (ﷺ) شتانیک ده لاین که خوی گه وره به لگه یه کی له سهر دانه به زاندووه ، به لکو له سهر چاکیتی هاوه لانی نه وه ندده به لگه هاتووه که نه وانه ی به بی زانستی شهرعی قسه یان کردووه ببه زینن و پسواکات ، نه وانه له م قسانه یاندا پیچه وانه ی قورئان و فهرمووده و کوپای هاوه لان و

(۱۲۴) شرح العقيدة الطحاوية ص : (۳۶۱) .

شوینکه‌وتوانن ، پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) ده‌فهرمویت : ((لا تسبوا أصحابي فلو أن أحدكم أنفق مثل أحد ذهباً ما بلغ مد أحدهم ولا نصيفه)). (125)

واته : جوین به هاوه‌لانی مه‌دهن گهر بیت و یه‌کیک له ئیوه به قه‌د کیوی (ئوحد) زیر بیه‌خشیته‌وه ناگاته ئه‌ندازه‌ی دوو له‌پی ده‌ستی ئه‌وان به‌لکو یه‌ک له‌پیش.

هاوه‌له‌کانی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) خوی گه‌وره له قورئانی پیروژدا له‌چه‌ند جیگایه‌کدا ستایش و سه‌ناگویی کردون له‌وانه : ﴿رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ذَلِكَ لِمَنْ خَشِيَ رَبَّهُ﴾ [سورة البينة: (٨)].

واته : ئه‌وانه‌خوا پازیه‌یه لیان ئه‌وانیش له‌و پازین ئه‌و پیز و قه‌دره بو ئه‌و که‌سه‌یه که له په‌روه‌ردگاری ترساوه و فه‌رمانه‌کانی به‌جی هیناوه .

وه خوی گه‌وره ده‌فهرمویت : ﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالَّذِينَ آوَوْا وَنَصَرُوا أُولَئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ﴾ [سورة الأنفال : (٧٤)].

واته : ئه‌وانه‌ش باوه‌ریان هیناوه و کوچیان کردوه و تیکۆشاون له پیناوی خودادا ئه‌وانه‌ش جیگه‌ی کوچه‌رانیان کرده‌وه و پیشوازیان لی کردن و یارمه‌تیان

(١٢٥) البخاري مع الفتح : (٧ / ٢١) ومسلم : (٤ / ١٩٦٦) .

دان هر نه وانه برودارانی پاسته قینه له به هه شتی به ریندا بویان ئاماده یه لیخوشبوون و رزق و پوزی به پیژ و پر به ره که ت و جوان و پازاوه .

وه کو فه رموده ییش ژماره یه کی زور هاتوون له چاکیتی هاوه لاند له وانه :

۱ - نه و فه رموده یه ی ئیمامی بوخاری و موسلیم پریوایه تی کردووه که پیغه مبهری خوا (ﷺ) فه رموویه تی : ((النجوم أمانة للسماء فإذا ذهب النجوم أتی السماء ما توعده ، وأنا أمانة لأصحابي فإذا ذهب أتی أصحابي ما یوعدون ، وأصحابي أمانة لأمتي فإذا ذهب أصحابي أتی أمتي ما یوعدون)) . (126)

واته : نه ستیره کان پاریزه ری ئاسمان نه گهر نه مان نه و نه و وه عده ی به ئاسمان دراوه به سه ریدا دیت ، منیش پاریزه رم بو هاوه له کان نه گهر مردم نه و نه و وه عده ی به هاو لاند دراوه به سه ریندا دیت ، وه هاوه لاند پاریزه رن بو ئومه ته که م نه گهر نه وان نه مان نه و وه عده ی پیان دراوه به سه ریندا دیت .

۲ - وه پرسیار کراوه له پیغه مبهری خوا (ﷺ) : ئایا کی خوشه ویست ترین که سه لات ؟ نه ویش فه رمووی : (عائشة) ، منیش وتم : نه ی له پیاوان ؟ فه رمووی

(۱۲۶) مسلم : (۴ / ۱۹۶۱) ، (محمد فؤاد عبد الباقي) له ئیمامی نه وه وییه وه نه قلی کردووه که ده فه رمووی : (نه ستیره کان پاریزه ری ئاسمان تاوه کو بین ئاسمان ده بیته که ی نه وان نه مان و په رش و بلاو بوونه وه له کاتی قیامه تا ئاسمانیش لاواز ده بیته و درزی تیده که ویت و له ته ده بیته و نامینیت) .

: (باوکی عائشة) ، ئه‌نجا وتم : ئیتتر کئی تر له پیاوان ؟ فه‌رمووی : (عُمر) ، به‌م شیوه‌یه چه‌ند که‌سیکی ژمارد^(۱۲۷).

۳ - وه پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رموویه‌تی : ((إِنَّ عَبْدَ اللَّهِ رَجُلٌ صَالِحٌ)).⁽¹²⁸⁾
واته : (عبد الله) ی کورپی عه‌مه‌ر پیاویکی چاکه .

ئهو هاوه‌له به‌پێزانه و باقی هاوه‌لانی تریش هه‌موویان که خوای گه‌وره ستایشی کردوون ، وه پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) که به سروشی (وَحْي) خوا قسه‌ی کردووه دیسان ستایشی کردوون و داوای لِيَخْشَبُونِي بَوَّ تَاك تَاك و کۆمه‌لیانی کردووه ، وه ئه‌وه‌ی شوینی ئه‌وان که‌وتبی و پێگه‌ی ئه‌وانی گرتیی ستایش و سه‌ناگویی کردوون ، دووپووه‌کان نه‌بی‌ت نه‌وه‌کانی جوله‌که و ئاگر په‌رستان ئه‌وانه‌ی پق و کینه دالی خواردوون هه‌سوودیان پئی ده‌به‌ن به‌و کرده‌وه و تیکۆشانه‌ی له پێگه‌ی خوادا کردوویان .

وه له پێناو په‌خشکردنی ئه‌م ئایینه به‌رز و پێرۆزه ئه‌مه هۆکاری راسته‌قینه‌یه بۆ بیزاری بی باوه‌پان له تیکۆشانی پێگه‌ی خوا و کارگه‌ران به‌ قورئان و سوونه‌ت به‌ تایبه‌ت له (أبو بکر و عومه‌ر و عوسمان) ئه‌وانه‌ی له‌شکری سه‌رکه‌وتویان به‌پێوه‌ده‌برد و ئاماده ده‌کرد هۆکاری گرتیبه‌ربوونی جوله‌که‌یه له سه‌ر موسلمانان

^(۱۲۷) البخاري مع الفتحة : (۷ / ۱۸) .

^(۱۲۸) البخاري مع الفتحة : (۷ / ۹۰) و مسلم : (۴ / ۱۹۲۷) .

به تاييهت هوکاري ئه وهيه موسلمانان بناغهي جوله که يان تيکدا و پيشه کيشيان کرد و له ژير ئالاي پيغه مبهردا (ﷺ) کاتيک پيشينانان له (بني قينقاع) و (بني النضير) و (بني قريضة) له شاري مه دينه نيشته جي بوون هه روه ها له دواي پيغه مبهري خوايش (ﷺ) له سه رده مي عومهردا (ﷺ) کاتيک که وه سيته که ي پيغه مبهري (ﷺ) له سه ر جي به جي کردن که ده فه رموي : ((أخرجوا اليهود من جزيرة العرب)) (129).

واته : جوله که له دورگهي عه ره ب ده رکه ن.

بويه ئيمامي عومهر دورگهي عه ره بي له پيس و پوخه لي و پيلانگيري ئه وان پاک کرده وه و يه که سي نه هيشتن له دورگهي عه ره ب وه کو پيغه مبهري خوا (ﷺ) فه رمويه تي (130).

٤ - له (عبد الله) کوري (مسعود) وه ووتويه تي پيغه مبهري (ﷺ) فه رمويه تي : ((خير الناس قرني ، ثم الذين يلونهم ، ثم الذين يلونهم ، ثم يأتي من بعد ذلك أ قوم تسبق أيمانهم شهاداتهم وشهاداتهم أيمانهم)). (131)

(129) البخاري مع الفتح : (٦ / ٢٧١) وقال : (أخرجوا المشركين من جزيرة العرب) قال ابن حجر : (إنَّ قوله "أخرجوا اليهود" رواية الجرجاني ، وقال : رواية "أخرجوا المشركين ... " أثبت).

(130) السنة والشيعه ص : (٥١ - ٥٢) به هه ندئ ده ستكارييه وه .

(131) سنن الترمذي : (٥ / ٦٩٥) وقال حديث حسن صحيح ، انظر صحيح الترمذي : (٢ / ٢٤٠) .

واته : باشتیرین کهس له ئیسلامدا موسلمانانی سهردهمی منن ، پاشان ئهوانه ی دوا ی ئهوان ، پاشان ئهوانه ی دوا ی ئهوان ، پاشان کهسانیک دین سویند خواردنیان پیش شایه تی دانیان ده کهویت و شایه تی دانیان پیش سویندیان ده کهویت .

۵ - له (أبو سعيد الخدري) یه وه خوا ی لی پازی بیت ئه لی : پیغه مبه ر (ﷺ) فهرموویه تی : ((لا تسبوا أصحابي فوالذي نفسي بيده لو أن أحدكم أنفق مثل أحد ذهباً ما أدرك مد أحدهم ولا نصيفه)) (132).

واته : جوین به هاوه لانه مه دهن سویند بی به و کهسه ی که نه فسی منی به دهسته گه ریه کی که له ئیوه به قه د کیوی (توحد) زیر به خشیت ناگات به نه ندازه ی دوو له پی دهستی یان به قه د نیوه ی ئه وه .

۶ - پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فهرموویه تی : ((لو كنت متخذاً خليلاً لاتخذت أبا بكر ولكن أخي وصاحبي)) (133).

واته : ئه گه ر خو شه ویستم به پله ی (خلیل) م بو خوم دابنایه ئه وا (أبو بكر) م دا ده نا به لام (أبو بكر) برا و هاوه لمه .

(۱۳۲) سنن الترمذی : (۵ / ۶۹۶) وقال حديث حسن صحيح ، تقدم تخريجه وهو في البخاري مع الفتح : (۷ / ۲۱) ومسلم : (۴ / ۱۹۶۶) .
(۱۳۳) البخاري مع الفتح : (۷ / ۱۷) .

۷ - خوی گه وره شایه تی داوه به باوه پوونی هاوه لانی پیغمبر (ﷺ) و شوینکه وتوانی نهوان به چاکه ، که و ابو مه به ست لهم ئایه ته نهوانن :
 ﴿وَالسَّابِقُونَ الْأَوَّلُونَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ وَالَّذِينَ اتَّبَعُوهُمْ بِإِحْسَانٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ﴾ [سورة التوبة: (۱۰۰)].

واته : خوی میهره بان له وانه ی که پیشکه وتن و یه که م که س بوون له ئیسلام بوون و خزمه ت کردنی ئیسلامدا له کاروانی کوجبهران و پشتیوانان و نهوانه ی که به پیکوپیک شویان که وتوون پازی بووه و نهوانیش له و پازی بوون ، باخه کانی به هشتی بو ئاماده کردوون که چنده ها پووبار به به رده م کوشکه کانی و به ژیر دره خته کانیدا ده پوات بو هه میشه ییش تیایدا نه میننه وه نه و دوائه نجامه سه رکه وتنیک گه وره یه .

۸ - خوی گه وره ده فره موی : ﴿لَقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَنْزَلَ السَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ وَأَثَابَهُمْ فَتْحًا قَرِيبًا﴾ [سورة الفتح : (۱۸)].

واته : سویند به خوا به راستی خوا پازی بووه له و باوه پدارانه ی کاتیک په یمانیان له گه ل به ستیت له ژیر دره خته که دا خوا خوی ئاگادار بوو به وه ی له دله کانداهیه له (نیاز پاک و دل سوژی) هه بویه ئارامی و هیمنی و ئاسوده ی دابه زانده سهریان و پاداشتی به مژده ی سه رکه وتنیک نزیك دانه وه .

۹ - خوی گوره ده فهرموئ : ﴿وَمَنْ يُشَاقِقِ الرَّسُولَ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ الْهُدَىٰ وَيَتَّبِعْ غَيْرَ سَبِيلِ الْمُؤْمِنِينَ تُولِهِ مَا تَوَلَّىٰ وَنُصْلِهِ جَهَنَّمَ ۖ وَسَاءَتْ مَصِيرًا﴾ [سورة النساء : (۱۱۵)].

واته : ئه وهی دوژمنایه تی پیغه مبهه (ﷺ) بکات و جیابیته وه له دوی ئه وهی پیگای پاست و دروستی بو پوون بووه وه و پېيازیک بگریته بهر که جیابیته له پیبازی ئیمانداران ئه وه پووی وهرئه چه رخینین بو ئه و پووگه و بهرنامه یه ی هلی بژاردوه و پووی تیکردوه له قیامه تیشدا ده یخه ی نه ناو دۆزه خه وه و ده یسوتینین که ئه وه ش دوا ئه نجامیکی زور ناخوش و سامناکه .

دوی ئه م به لگانه ی که باسکران ئه وه ده چه سپیته که هر که س شوینی پیبازی جگه له هاوه لان بکه ویته خوی گه وهره پووی وهرئه چه رخینیته بو ئه و پووگه یه ی که که سه که ده یه ویته و له دوا پوژی شدا ده یخاته دۆزه خه وه .

۴ - کوئینه وه له بوچوونی مورجینه :

مورجینه ئه وانه ی ئه لین : تاوانکردن زیانی بو ئیمانی مروف نییه چوون چاکه کارییش له گه ل بی باوه پیدا سوودی نییه .

به م تاقمه ده گوتریته : خو به موسلمان زانه کان دوو پوویان تیدایه له گاور و جوله که بی باوه پترن به به لگه ی قورئان و سوننه ت و کوپای زانایان ، له مانه هی وایان هیه له کاتی توانادا هندی له و بی باوه پییه ئاشکرا ده کات له کاتی کدا به

پوالهت شایه تومان دینن ، نه و هس بزانه له نیو موسلماناندا جیاوازی نییه له سهر نه وهی که سیک نه گهر (واجب) نه ناشکرا (متواتر) هکانی ئینکار کرد یان حهرام کراوه ناشکرا (متواتر) هکان نه وه داوای په شیمان بوونه وهی لی ده کریت نه گهر په شیمان بوویه وه باشه و نه گهر نا نه و ده کوژری به حوکمی بی باوه پری پاشگه زبوو^(۱۳۵) .

(ابن حَجَرُ الْعَسْقَلَانِي) له کتیبی (فتح الباري شرح صحيح البخاري) دا نه لی :
(بوخاری نه م فرموده یی - که نیستا باسی ده که یی - هیئاوه مه به سستی پیی بهر په رچدانه وهیه له سهر مورجیه چونکه نه م فرموده یی به لگه ی زیانی تاوانی به ئیمان تیدایه ، وه هه روه ها بو بهر په رچدانه وهی موخته زیله هیئاویه تی له سهر وته یان که ده لین (تاوانکردن مانه وه له ناگردا هه تاهه تای ده کات) چونکه هه موو کاتی (چوونه ناگره وه) مانه وهی هه تاهه تای ناگه یه نیئت^(۱۳۶) ، فرموده ده که ش نه مه یه نه بو سه عیدی خودری نه لی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فرموده یی تی : ((یدخل أهل الجنة الجنة وأهل النار النار ثم يقول الله تبارك وتعالى : أخرجوا من كان في قلبه مثقال حبة من خردل من إيمان ، فيخرجون منها قد اسودوا فيلقون في نهر الحيا أو الحياة . شك مالك . فينبتون كما ينبت الجنة في جانب السيل ألم تر أنها تخرج صفراء ملتوية)). (137)

(۱۳۵) شرح العقيدة الطحاوية ص : (۳۵۵) .

(۱۳۶) موقف المعتزلة من السنة النبوية ومواطن أنحرافهم عنها ص : (۱۴۸) .

(۱۳۷) البخاري مع الفتح : (۷۲/۱) .

واته : بهه شتیه کان ده چنه بهه شته وه و دۆزه خیه کانیش ده چنه ئاگره وه پاشان خوی گه وره ده فهرمویت : هر کهس به نه ندازه ی دنکه خهرته له یه ک ئیمانی له دلدا هیه بهینه دهره وه ، دهرده هیترینه دهره وه له کاتیکدا په شپوونه ته وه به سزای دۆزه خ دوی نه وه ده خرینه ناو پوباری ژیا نه وه نه جا ده پوینه وه وه ک چۆن تۆویک له که ناری لافاودا سه وز ده بیئت نه ی نازانیت گیای که ناری لافاوه کان سیس و زهرده .

وه خوی گه وره ده فهرمویت : ﴿فَإِنْ تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ فَأِخْوَانُكُمْ فِي الدِّينِ وَنُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ﴾ [سورة التوبة: (۱۱)] .

واته : نه گهر په شیمان ببنه وه و نوێژه کانیا ن نه نجام بده ن و زه کات له مال و سامانیان دهرکه ن نه وه برای ئیوه ن.

پیغه مبه ری خوا (ﷺ) نه وه ی پوونکردووه ته وه که کرده وه کان له باز نه ی ئیمانن بویه ده فهرمویت : ((الإيمان بضع وسبعون أو بضع وستون شعبة ، فأفضلها قول لا إله إلا الله ، وأدناها إمطة الأذى عن الطريق ، والحياء شعبة من الإيمان)) (138).

واته : ئیمان هه فتا و نه وه نده یان شه ست و نه وه نده به شه باشت رینیان ووته ی (لا إله إلا الله) یه که مترینیان لابرندی شتیکی زیان به خشه له سه ر پیگه ی خه ک ، (شهرم) یش به شیکه له ئیمان .

(۱۳۸) مسلم : (۱ / ۶۳) .

هه ر که سی بلی : فهرزه کانی خوا به ئیمان حیساب ناکرین نه وه درویه کی
گه وره ی هه لبه ستووه ، نه گهر وا بیّت وه ک نه وانه وا ده لّین : (نه و کاته نه وه ی
سه ریچی خوا و له خوا یاخی بیّت و تاوانه کان بکات و سنووره کانی خوا
بشکینیت هیچی له سه ر نییه و ته نها دانپا دانان به سیه تی و کاری له سه ر ده خات)
نه مه ش قسه یه کی زور خراپ و ناقولایه اِنَّا لِلّٰهِ وَاِنَّا اِلَيْهِ رَاجِعُونَ (139).

کوټایی

سوپاس و ستایش بۆ خوا ئه م لیکولینه وهیه تهواو بوو له دواى پشکنین و ووردبینی به پئی توانا ، هه رچه نده بابه ته که شایه نی بایه خی زیاتره له بهر گرنگی که پیویسته هه موو قوتابیکی عیلم بیزانیت چونکه ژۆربه ی خه لکی - ته نها که سانیک نه بیټ که خوا پاراستونی - ته کفیری هه نیک له موسلمانان ده که ن ، له کاتی که ته کفیر کردن شتیکی مه ترسیداره بۆ به کهری ته کفیر له نیوان خوی و خوا دا ، وه بۆ نه وه ی به بی زانست قسه ی پیش قسه ی خوا نه خات ، هه روه ها له پویه کی تره وه ئه ویش نه وه یه هوکمدان به سهر خه لکدا به ته کفیر ده بیټ به سهر که سی که دا بیټ که شهرع هوکمی کوفری به سهر دا دابیټ ئه م خاله ش له باسی (ترسناکی لاری بوون له مه نه هجی شهرعیدا) باسکرا .

که وابوو نه وه که سه ی که ده یه ویټ هوکمی بی باوه پی به سهر که سی که دا بدات پیویسته په له نه کات و له سهر خو بیټ به لکو پیویسته چه ند جارێ دیراسه ی نه وه شته بکات تا ده گاته دلنیا بوون ، دلنیا ییه که که دوو دللی و گومانی تی دا نه بیټ له م مه سه له یه دا - پیشتر - باسی جو ره کانی بی باوه پی کراوه که بریتییه له بی باوه پی گه وره که خاوه نه که ی له باز نه ی موسلمانیتی ده باته ده ره وه وه بی باوه پی بچووک که خاوه نه که ی له باز نه ی موسلمانیتی ناباته ده ره وه ، وه باسی هه لو یستی دادوه ری موسلمانیش کرا به رامبه ر به هه لگه راوه (مُرْتَد) وه هه لو یستی

تاکه کان به رامبهر به وانه ، بویه دوا ئه نجامی ئه م لیکۆلینه و هیه زۆره هه ندیک له وانه :

۱ - شوین که وتوانی سوونه و جه ماعه نیوه ند و میانپه ون له ناو تاقمه کانی تردا له کیشهی ته کفیر بیّت یان له شته کانی تر خوای گه و ره ده فه رموی :
﴿وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا﴾ [سورة البقرة: (۱۴۳)].

واته : ئیوه مان به گه لیکی میانپه و گێپاوه - له هه موو پوویه که وه له پووی عیبادت و خواپه رستییه وه له پووی دنیا و قیامه ته وه له پووی داخوازییه کانی پوچ و نه فسه وه ... هتد - تا ببنه شایه ت به سه ر خه لکیه وه - تا بزانی ئه م ئایینه هه موو مایه ی خیر و سه ره رزیه بو تاک و کۆمه ل له هه موو سه رده میکا له هه موو بواره کانی ژیا ندا - وه بو ئه وه ی پیغه مبه ریش له هه موو ئه و بواره دا مامۆستا و پا به ری ئیوه بیّت و له پوژی قیامه تدا شایه تی بدات بو دلسۆزانی ئوممه تی له سه ر ئه وه ی به ئه رکی سه رشانی خو یان هه ستاون .

۲ - کیشهی ته کفیر مافی خوا و پیغه مبه ری خوايه (ﷺ) هیچ که سیك بی باوه ر نییه ته نها ئه و که سانه نه بیّت خوا و پیغه مبه ر (ﷺ) ته کفیری نه کرد بن .

۳ - ئه و که سه ی ده یه ویّت حو کمی بی باوه رپوون به سه ر یه کیکا بدات پیویسته زۆر له سه ره خو و تیدا وه ستاو بیّت چه ند جار تاو تو یی مه سه له کان بکات

له ترسی ئه وهی نه وه کو به نه فامیه وه قسهی خوئی به سهر قسهی خوادا بدات چونکه ئه گهر حوکمی به سهر که سیکدا دا به بئ باوه پوون ئه وه ده بیئت حوکمه کانی (مَرْتَد) ی له شه ریه تی ئیسلامدا له سهر جئ به جئ بکریئت .

٤ - پشت پئ به سترای ئه هلی سوننه و جه ماعه بریتییه له قورئان و سوننه ت و کۆرای زانایان که بنیات نرابیئت له سهر ئه و دووانه .

٥ - تاقمه کانی تر که دژی ئه هلی سوننه و جه ماعه ن حوکمیان لای ئه هلی سوننه جیاوازه به پئی بار و مه به ستیان له بۆچوونه کانیاندا : هی وایان هیه بئ باوه ر ده بیئت وه ، هی واشیان هیه (فاسق) یکی سته مکاری گومراپه ، هی واشیان هیه به هه له دا چووه و له وانه یه خوای گه وره لئی خۆشبیبیئت .

هه موو ئه مانه وهك پیشتر باسکرا (ابن تیمیة) و شیخ (عبد الرحمان ناصر السعدي) پوونیان کردووه ته وه .

٦ - شه ریه تی ئیسلام حوکمی کافر بوون به سهر هیچ موسلمانێکیکدا نادات ته نها دواى ئه وهی ئاراسته ی بکات بۆ حه ق و بۆی پوونکاته وه و گومانه کانی نه هیلیئت که لکاو ن به که لله پووجه کانه وه ، ئه گهر ههر به رده وام بوو له سهر بئ باوه ری و دوو پویی ئه و کاته ده بیئت چاره سه ری بئه ره تی بۆ به کار به یئیریئت که له شه ریه تی ئیسلامدا هاتوو له حوکمی (مَرْتَد) دا داوای په شیمان بوونه وهی لئ

ده کریت ئه گهر کردی باشه و ئه گهر نا ئه و کاته ده کوژری به بی باوه پی و
هه لگه پراوه پی.

سوودی ئه م لیكۆلینه وه

له سووده کانی ئه م لیكۆلینه وه یه ئه وه یه بۆچونی راست به به لگه بزانی ،
کۆمه لی پزگار بوو ئه هلی سوننه و جه ماعیه به و به لگانه ی باسکران وه جگه
له وان له سهر حق نین به لکو ئه مانه به پیی بار و مه به سته کانیانه ، وه یه کیکی
تر له سووده کانی ئه م لیكۆلینه وه یه ئه وه یه راستی و ناره وایه تی هه موو کات
دژایه تیان به به رده وامی له نیواندایه به لام سوپاس بۆ خوا سه رکه وتن له کۆتاییدا
بۆ راستیه و ناره وایه تی نامینی و له ناو ده چییت به لام راستی جیگره و نا
له خشی.

هه روه ها یه کیکی تر له سووده کاتی ئه م لیكۆلینه وه یه : جیا کردنه وه یه له
نیوان ئه م وشانه (الکفر ، النفاق ، الفسوق ، الظلم) که هه ریه ک له م وشانه ده بییت
به دوو به شه وه :

گه وره که ی خاوه نه که ی له ئیسلام ده باته ده ره وه و به هه تا هه تای ی له ئاگر دا
ده یه یلێته وه .

بچووکه کهى خاوهنه کهى له ئیسلام ناباته دهره وه و خاوهنه کهى له ژیر ویستی خوادا ده مینیتته وه ، ئەگەر ویستی لیى خوشده بی و دهیخاته به ههشته وه ، ئەگەر نا ئەوا سزای دهدات ماوه کهى خوا خوی دهیزانی پاشان له ئاگرى دۆزهخ دهرى دهکات وه دهیخاته به ههشته وه بهرحمه تی خوی ، پاشان به تهاکردنی تها کارانى گوپراهی لی ، که واته ههریهك له م چوار وشهیه بچووکیان ههیه .

یهکیکی تر له سوودهکانى ئەم لیكۆلینه وهیه بریتیه له زانینى کۆرای ئەهلى سوننه و جهماعه که خودی تاوانه کان جگه له (شیرک و کوفر و نیفاق) ی گه وره واناكات که حوکمی بی باوه پری به سهر موسلماندا بدریت به لکو حوکمی کوفر به سهر موسلماندا بۆ ئەو تاوانانه کاتیک ده بیت حه لالیان بکات به وهی حه لاله کان حه رام بکات و حه رامه کان حه لال بکات.

وه یهکیکی تر له سوودهکان زانینى جۆرهکانى هاوبهش دانان که ئەویش ده بیت به دوو به شه وه :

هاوبهش دانانى گه وره : که خاوهنه کهى له ئیسلام ده باته دهره وه ، خاوهنه کهى ئەگەر له سهرى بمریت و لیى په شیمان نه بیتته وه به هه تاهه تایی له ئاگردا ده مینیتته وه .

هاوبهش دانانى بچووک : که خاوهنه کهى له بازنه ی ئیسلام ناباته دهره وه وهك پروپامایی کهم - په نا به خوا - .

وه هاوېش دانانی شاراووش ههیه که شاراوو تره له ترپه ی پی میرو له یه کی
رەش له سەر بەردیکی لوسی قەترانی له تاریکه شه ودا.

وه یه کیکی تر له سووده کانی ئه م لیكۆلینه وه یه : زانینی جوړه کانی دوو
پوویییه که ده بیته به دوو به شه وه :

دوو پوویی له بیرو باوه ردا که ده بیته به شه ش به شه وه ، ئه م شه ش به شه ش
خاوه نه که ی له بنی ناگردا ده هیلیته وه .

دوو پوویی کرداری که بریتییه له پینج به ش : ئه گەر قسه بکات و درۆ بکات
وه ئه گەر په یمان بدات و جی به جی نه کات و پاسپارده ی لا دابنری خیانه تی لی
بکات و کیشی له گه ل که سیکا ده بوو سته می لی بکات و په یمانی به ست و فیلی
لی بکات ، ئه م به شه له دوو پوویی خاوه نه که ی له ئیسلام ناباته دهره وه .

وه یه کیکی تر له سووده کانی ئه م لیكۆلینه وه : زانینی سامناکی و زیانی
لاړی بوونه له مهنه جی شه رعی له ته کفیردا و ئه و شوینه وار و حوکمانه یه له
سه ری دروست ده بن.

وه چه ندین سوودی تر که پیویسته قوتابی عیلم بیان زانیته له بهر بایه خ و
گرنگیدان به تایبته زانینی بوچوونی ئه هلی سوننه و جه ماعه له کیشی ته کفیری
ئه وه ی ئه وان بوی پۆشتوون حق و راسته چونکه جی باوه رپان قورئان و
سوننه ت و کوړای زانایانه که له سەر قورئان و سوننه ت بنیات نراوه .

نهمه بوو پیشکه شم کرد داوا له خوی گه وره ده که م نه کار هم لی وهر بگری و
به دلسوزی بو خوا بیت ، خوی گه وره به توانایه که نه وه بکات.

وَصَلَّى اللهُ وَسَلَّمَ عَلَى نَبِينَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَأَصْحَابِهِ أَجْمَعِينَ

المراجع والمصادر

- ۱ . القرآن الكريم .
- ۲ . المعجم المفهرس لألفاظ القرآن الكريم محمد فؤاد .
- ۳ . المعجم المفهرس لألفاظ الحديث النبوي .
- ۴ . الملل والنحل للشهرستاني / هامش على الفصل في الملل والأهواء والنحل لابن حزم .
- ۵ . الفصل في الملل والأهواء والنحل لابن حزم .
- ۶ . القاموس المحيط محب الدين محمد بن يعقوب .
- ۷ . الخواص الأصول التأريخية لمسألة تكفير المسلم لمصطفى صلي .
- ۸ . آداب الزفاف في السنة المطهرة محمد ناصر الدين الألباني .
- ۹ . الشيعة والسنة إحسان إلهي ظهير .
- ۱۰ . الأجوبة المفيدة على أسئلة العقيدة عبد الرحمن بن محمد الجطيلي .
- ۱۱ . الأسئلة والأجوبة الأصولية على العقيدة الواسطية عبد العزيز بن محمد السلمان .
- ۱۲ . الأجوبة المفيدة لمهمات العقيدة عبد الرحمن الدوسري .
- ۱۳ . الكلمات النافعة في المكفرات الواقعة الشيد عبد الله بن محمد عبد الوهاب .
- ۱۴ . الحكم وقضية تكفير المسلم سالم البهساوي .
- ۱۵ . النفاق آثاره ومفاهيمه الشيخ عبد الرحمن الدوسري .
- ۱۶ . القوادح في العقيدة الشيخ عبد العزيز بن باز شريط مسجل في تسجيلات دار الطيبة .
- ۱۷ . الفرق بين الفرق عبد القاهر بن طاهر البغدادي .
- ۱۸ . أصول الدين للإمام الأستاذ أبي منصور عبد لقاهر بن طاهر البغدادي .
- ۱۹ . إرشاد أولي البصائر والألباب لنيل الفقه بأقرب الطرق وأيسر الأسباب لعبد الرحمن بن ناصر السعدي .
- ۲۰ . تفسير ابن كثير .

- ٢١ . تيسير العلي القدير لأختصار تفسير ابن كثير محمد نسيب الرفاعي .
- ٢٢ . تيسير العزيز الحميد في شرح كتاب التوحيد سليمان بن عبد الله بن عبد الوهاب .
- ٢٣ . جهود المفكرين المسلمين المحدثين في مقاومة التيار الإلحادي د / محمد عبد الحليم عثمان .
- ٢٤ . سنن الترمذي .
- ٢٥ . سنن ابن ماجه .
- ٢٦ . شرح العقيدة الطحاوية .
- ٢٧ . صحيح البخاري .
- ٢٨ . صحيح مسلم .
- ٢٩ . صحيح الجامع الصغير محمد ناصر الدين الألباني .
- ٣٠ . فتح الباري شرح صحيح البخاري .
- ٣١ . فتاوى شيخ الإسلام ابن تيمية . مختصر صحيح مسلم لتحقيق الألباني .
- ٣٢ . مسند الإمام أحمد بن حنبل .
- ٣٣ . مفتاح كنوز السنة محمد فؤاد عبد الباقي .
- ٣٤ . سلسلة الأحاديث الصحيحة محمد ناصر الدين الألباني .
- ٣٥ . الدرر السنية في الأجوبة النجدية لعبد الرحمن بن قاسم .
- ٣٦ . معارج القبول بشرح سلم الوصول إلى علم أصول التوحيد للحافظ الحكمي .
- ٣٧ . موقف المعتزلة من السنة النبوية ومواطن أنحرافهم عنها .
- ٣٨ . مشكاة المصابيح محمد ناصر الدين الألباني .
- ٣٩ . مجموعة التوحيد للشيخ أحمد بن تيمية والشيخ محمد بن عبد الوهاب .

ناوهړوک

- ۳ * پېشه کی وهرگېړ
 ۶ مانای ته کفیر و کی لای خوا کافره
 ۸ جیاوازی نیوان ته کفیری موتله ق و که سیکی دیاری کراو
 ۱۲ * پېشه کی دانهر
 ۱۵ (پیناسه و تیگه شتنه کان) (تعاریف و مفاهیم)
 ۱۵ ۱- (الکفر)
 ۱۶ ۲- (الشِّرْك)
 ۱۷ **هاوېه ش دانان سی جوړه :**
 ۲۰ ۳- (الإلحاد)
 ۲۱ ۴- دووړووی (النفاق)
 ۲۳ جوړه کانی دووړووی
 ۲۴ (۵) بی ثانی (الرِّذَالَة)
 ۲۷ (ترسناکی لاری بوون له شهرع له کیشی ته کفیردا)
 ۲۹ (مه زه بی نه هلی سوننه و جه ماعه له کیشی ته کفیردا)
به شی یه که م :
 ۲۹ پیناسه ی مه زه بی نه هلی سوننه و جه ماعه

بی باوه‌ران دوو جوړن ۳۷

هۆکاره‌کانی ته کفیرکردن ۳۷

هۆی یه که م : شه‌ریک بریاردان بۆ خوای گه‌وره و پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) ۳۷

أ / شه‌ریک بریاردان بۆ خوای گه‌وره ۳۷

ب / شه‌ریک بریاردان بۆ پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) ۳۸

هۆی دووهم : باوه‌ر نه‌بوون به قورئان و سوننه‌ت ۳۹

(جیاکردنه‌وه‌یه‌ک که پیویسته) ۴۱

پوخته‌ی مه‌زه‌بی ئه‌هلی سوننه و جه‌ماعه له کیشهی ته کفیردا ۴۳

(کوفر و سته‌م و ناپاکیتی و دوو‌پووی) له ده‌قه‌کاندا دوو به‌شه‌ن : گه‌وره و بچووک

..... ۴۴ - ۴۹

أ - هه‌لۆیستی فه‌رمان په‌وا له ده‌ر چووان و تاوان باران ۵۰

ب - هه‌لۆیستی خه‌لکی له ئاستی لاری بوو و نه‌فامه‌کان ۵۲

پووکردنه‌وه‌ی (به‌لگه‌کانی ئه‌هلی سوننه و جه‌ماعه) له بۆچوونیاندا ... ۵۴

۱ - قورئان ۵۴

۲ - سوننه‌ت ۵۶

۳ - کۆپای زانایان (إجماع) ۵۹

بهشی دووهم :

جوره کانی بی باوه پېوون و پوونکردنه وهی ګرنگترین نهوانه ی که موسلمان به هویانه وه
کافر ده بیت ۶۱

۱ - جوره کانی بی باوه پېوون ۶۱

۲ - دووهم : پوونکردنه وهی ګرنگترین نهوانه ی که موسلمان به هویانه وه کافر ده بی و
توریش پووده دهن - هه لوه شینه ره وه کانی ئیسلام - ۶۴

داهینراوه کانی سهر ګورستان چهند جوریکن ۶۸

جوری یه که م : نه و که سهی داوای پیویستی ه کانی له مردوو بکات نهوانه له پیزی بت
پهرسته کانن خوی گهره ۶۸

جوری دووهم : داوا له خدا بکات به لام بۆ خاتری مردوو که نه مهش له و داهینراوانه ن
که له ئیسلامدا داهینراون ۶۹

جوری سییهم : واگومان ببات نزا و پارانه وه له په نای ګوره کاند قه بول ده کری و
ورده گیری یان باشتره له و نزیای که له مزگه وتدا ده کری ۷۰

وتهی به پیز شیخ (عبد العزيز بن بان) په حمه تی خوی لیبی ۷۱

- هه لکه پانه وهی گرفتاری (الردة القولية) ۷۲

- هه لکه پانه وهی کرداری (الردة الفعلية) ۷۲

- هه لکه پانه وهی بیروباوه ری (الردة العقدية) ۷۳

- ٧٥ - مه لگه پانه وهی دوو دلّی (الردة بالشك)
- ٧٥ به شی دووهم (له خۆره که کان) خۆره کی که متر له کوفر
- ٧٧ حوکمی ئه وانهی (حوکم) به غهیری ئیسلام ده کهن
- ٧٨ حوکمی ئه وانهی (حوکم) به غهیری ئیسلام ده کهن له چوار جۆر تیپه پناکات ...

مه زه بهی تاقمه کانی تر له (ته کفیر) کردنی موسلماناندا وه مناقه شهی

بیروپاکیان ٨٠

- ٨٠ (به شی یه کهم) مه زه بهی تاقمه کانی تر له (ته کفیر) دا
- ٨٠ ١ - ده رچوو ده کان و بیروپاکیان (الخوارج ورایهم)
- ٨٤ ٢ - مو عته زیله و بیروپاکیان (المعتزلة ورایهم)
- ٨٩ ٣ - شیعه و بیروپاکیان (الشیعة ورایهم)
- ٩٧ ٤ - مورجیه و بیروپاکیان (المرجئة ورایهم)

به شی دووهم تاوتوی کردنی ئه و بۆچوون و پایانهی پێشوو له گه لّ چه سپاندنی مه ق و بۆچوونی راست به به لگه ١٠٠

- ١٠٠ ١ - کۆلینه وه له بۆچوونی خه وارج
- ١٠٦ په خنه یه ک له بیروباوه ری ئه هلی سوننه و جه ماعه و کۆلینه وه له و په خنه یه ...
- ١٠٨ ٢ - کۆلینه وه له بۆچوونی مو عته زیله

- ۳ - كۆلىنەوہ لە بۆچونى شيعە ۱۱۲
- ۴ - كۆلىنەوہ لە بۆچونى مورجىئە ۱۱۸
- كۆتايى ۱۲۱
- سوودى ئەم لىكۆلىنەوہ ۱۲۴
- سەرچاوەكان ۱۲۷
- ناوہ پۆك ۱۲۹